ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 43

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΕ΄—ΙΘ΄

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Μετάφρασις - Σχόλια
ΑΛΕΞ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (ΟΜΙΛ. ΙΕ΄—ΙΗ΄)
θεολόγου

ΧΑΡΑΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ · ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ
θεολόγου · φιλολόγου
(ΟΜΙΛ. ΙΘ΄)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΕ' .... 9 (109)*

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΙΣΤ' 25 (124)

Εἰς τὴν Γένεσιν 'Ομιλία ΙΖ' 43 (141)

Εἰς τὴν Γένεσιν 'Ομιλία ΙΗ' 92 (169)

Εἰς τὴν Γένεσιν 'Ομιλία ΙΘ' 92 (190)

ΚΕΙΜΕΝΟΝ 109

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΕΙΣ ΔΕ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΔΕΝ ΕΥΡΕΘΗ ΒΟΗΘΟΣ ΟΜΟΙΟΣ ΤΟΥ. ΚΑΙ ΕΠΕΦΕΡΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΚΣΤΑΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ, ΚΑΙ ΕΚΟΙΜΗΘΗ. ΚΑΙ ΕΛΑΒΕ ΜΙΑΝ ΤΩΝ ΠΛΕΥΡΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΠΛΗΡΩΣΕ ΣΑΡΚΑ ΑΝΤ' ΑΥΤΗΣ. ΚΑΙ ΕΚΤΙΣΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑΝ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΔΑΜ ΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΑ.[1]

Μεγάλην εὐγνωμοσύνην σᾶς χρεωστῶ, D διότι χθὲς ἐδέχθητε μὲ πολλὴν προθυμίαν τὴν συμβουλήν μου· ἀπὸ τὸ μέγεθος δὲ τῆς ὁμιλίας, ὄχι μόνον δὲν ἐδυσαρεστήθητε, ἀλλὰ τὴν παρηκολουθήσατε ἕως τὸ τέλος ἔτσι, ὥστε νὰ μείνῃ εἰς τὴν ψυχήν σας ἀκμαῖος ὁ πόθος τῆς ἀκροάσεως.[2] Διὰ τοῦτο καὶ μοῦ ἐδημιουργήσατε τὰς καλὰς ἐλπίδας, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας μου θὰ τὸ πραγματοποιήσετε διὰ τῶν ἔργων.[3] Διότι εἶναι φανερόν, ὅτι θὰ εἶναι προπαρεσκευασμένος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων, ὁποῖος ἀκούει μὲ τόσην εὐχαρίστησιν. Ἄλλωστε καὶ ἡ παροῦσα συνάθροισίς σας Ε δύναται νὰ εἶναι τεκμήριον τῆς ψυχικῆς σας ὑγείας. Διότι, ὅπως ἡ πεῖνα εἶναι ἀπόδειξις τῆς σωματικῆς εὐεξίας, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπόδειξις ψυχικῆς ὑγείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ καρπὸς τῆς προθυμίας σας μαρτυρεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπακοῆς, ἔλα νὰ καταβάλωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀγάπην σας τὸν μισθόν, τὸν ὁποῖον ὑπεσχόμεθα χθές.[4] Μισθὸν ὀνομάζω αὐτὴν τὴν πνευματικὴν

1. Γέν. β', 20 - 22.

2. Τὸ ἀκροατήριον τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο πάντοτε πολυάριθμον καὶ ἐνίοτε τὸν ἐχειροκρότει ζωηρότατα. Ὁ Σωκράτης λέγει (Ἐκκλ. Ἱστ. VI. 4. 8): «ὁ δὲ λαὸς διὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λεγομένους ὑπ' αὐτοῦ λόγους σφόδρα συνεκράτει καὶ ἠγάπα τὸν ἄνθρωπον, μικρὰ φροντίζων τῶν κατηγορεῖν ἐπιχειρούντων αὐτοῦ (Χρυσοστόμου). Ὁποῖοι δὲ εἰσιν οἵτε ἐκδοθέντες παρ' αὐτοῦ λόγοι καὶ οἱ λέγοντος αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ὀξυγράφων (=ταχυγράφων) ἐκληφθέντες, ὅπως τε λαμπροὶ καὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἔχοντες, τί δεῖ νῦν λέγειν, ἐξὸν τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀναλέγεσθαι καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρποῦσθαι;» (Βλ. Κ. Ἀμάντου. Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἀθῆναι 1953. Τομ. 1ος σ. 82).

3. Ματθ. ε', 19. Δευτ. 5', 2. κζ', 26. Γαλ. γ', 10.

4. Ἐννοεῖ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν του. Ἡ ἐπανάληψις τῆς λέξεως

διδασκαλίαν, ἡ ὁποία δύναται καὶ εἰς ἐμέ, ποὺ τὴν προσφέρω, νὰ αὐξήσῃ τὴν περιουσίαν, καὶ σᾶς, ποὺ τὴν δέχεσθε, 115 A νὰ κάμῃ πλουσίους. Τέτοια εἶναι ἡ φύσις ὅλων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα.[5] Διότι εἰς τὰ ὑλικὰ πράγματα, ἐκεῖνος ποὺ καταβάλλει, ἐλαττώνει τὴν περιουσίαν του καὶ αὐτὸν ποὺ δέχεται, τὸν κάμνει εὐπορώτερον. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποὺ καταβάλλει ἀκόμη περισσότερον θὰ αὐξήσῃ τὸν πλοῦτον του, καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν δέχονται, ἡ περιουσία γίνεται μεγαλυτέρα. Ἐπειδή, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, καὶ σεῖς, ποὺ πρόκειται νὰ δεχθῆτε τὸν πνευματικὸν αὐτὸν πλοῦτον, ἔχετε προετοιμάσει τὴν διάνοιάν σας, ἔλα νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀφοῦ καταπιαστοῦμε πάλιν μὲ τὴν συνέχειαν τῶν λόγων τοῦ ἐνδόξου Μωϋσέως, B ποὺ ἀνεγνώσθησαν, ἀπὸ ἐκεῖ θὰ σᾶς καταβάλωμεν τὸν μισθόν.[6]

Εἶναι ἀναγκαῖον, νὰ φέρωμεν ἐνώπιόν σας τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Ἔτσι, ἐρευνῶντες μὲ λεπτομέρειαν τὸ πλῆθος τῶν διδαγμάτων, ποὺ εἶναι κρυμμένον μέσα εἰς τοὺς λόγους, νὰ τὸ παραθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου τὴν Ἁγίαν Γραφὴν νὰ λέγῃ: Διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲ δὲν ὑπῆρχε βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν.[7] Τί θέλει νὰ εἴπῃ ἡ μικρὰ αὐτὴ λέξις «Τῷ δὲ Ἀδάμ;». Διὰ ποῖον λόγον προσέθεσε τὸν σύνδεσμον; Δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ διὰ τὸν Ἀδάμ; Δὲν προσπαθοῦμεν νὰ διερευνήσωμεν αὐτὰ τυχαίως καὶ ἕνεκα περιττῆς φιλοτιμίας· τὸ πράττομεν διὰ νὰ σᾶς διδάξωμεν, C νὰ μὴ θεωρῆτε χωρὶς σημασίαν, οὔτε τὴν παραμικρὰν λέξιν ἢ μίαν συλλαβὴν[8] ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀναλύοντες εἰς

εἰς τὴν ἀρχὴν ἑκάστης ὁμιλίας μαρτυρεῖ ὅτι αὗται ἐξεφωνοῦντο εἰς συνεχομένας ἡμέρας ἢ τοὐλάχιστον εἰς ἡμέρας, ποὺ δὲν ἀπεῖχον πολὺ μεταξύ των.

5. Γίνεται μία πλήρης διάκρισις τῶν συνεπειῶν διαχειρίσεως τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, συμφώνως πρὸς τὰ Ματθ. στ', 19-21, Λουκ. ιβ', 21. Ἰακ. ε', 1-4.

6. Οὐδεὶς δικαιοῦται μισθὸν δι' ἐκεῖνο ποὺ πράττει. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μεγάλη εὐεργεσία, ποὺ δίδεται κατὰ χάριν. Ὁ Ἱεροκῆρυξ ὅμως χαρακτηρίζει τὴν διδασκαλίαν ὡς μισθὸν διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν οἱ ἀκροαταὶ καὶ διὰ τὸν κόπον εἰς τὸν ὁποῖον ὑποβάλλονται.

7. Ἐκφράζεται ἕνα εἶδος λύπης, διότι ὁ Ἀδὰμ δὲν εὑρίσκει ὅμοιόν του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα.

8. Ματθ. ε', 18.

σᾶς ὅλα[9] λεπτομερῶς. Διότι δὲν εἶναι κοινὰ λόγια, ἀλλὰ λόγια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν καὶ εἰς μίαν συλλαβὴν μέγαν θησαυρόν. Προσέχετε λοιπόν, παρακαλῶ, μὲ ἀκρίβειαν. Κανένας νὰ μὴ εἶναι νωθρὸς εἰς τὴν διάνοιαν· οὐδεὶς νυσταγμένος· δώσατέ μου ὅλοι τὴν διάνοιάν σας ξυπνητήν.[10] Ἂς μὴ πλανᾶται ἔξω ὁ λογισμὸς κανενός[11] οὔτε νὰ μεταφέρῃ ἐδῶ τὰς βιωτικὰς μερίμνας καὶ νὰ σταθῇ εἰς αὐτάς· ἀλλὰ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸν σκοπὸν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς συγκεντρώσεως καὶ ὅτι ἀκούομεν τὸν Θεὸν νὰ συνομιλῇ πρὸς ἡμᾶς, διὰ μέσου τῆς γλώσσης τῶν προφητῶν.[12] D Ἔτσι νὰ ὑποτάξῃς τὴν ἀκοήν σου καὶ νὰ ἔχῃς συγκεντρωμένον τὸν νοῦν σου, ὥστε κανένα ἀπὸ τὰ σπέρματα τοῦ θείου λόγου, ποὺ θὰ ρίψωμεν ἡμεῖς, νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὴν πέτραν, ἢ εἰς τὴν ὁδόν, ἢ εἰς τὰς ἀκάνθας·[13] Ἀλλὰ ὅλος ὁ σπόρος νὰ δυνηθῇ νὰ φέρῃ πλουσίαν καρποφορίαν εἰς σᾶς καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ σπέρματα, ποὺ ρίπτομεν ἡμεῖς, ἀφοῦ πέσῃ εἰς τὴν καλὴν γῆν, καὶ ἐννοῶ τὸ πλάτος τῆς διανοίας σας.

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τί θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ ἡ πλοκὴ αὐτὴ τοῦ συνδέσμου. Εἰς τὸν Ἀδὰμ δέ, λέγει, δὲν ὑπῆρχε βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν. Βλέπε, παρακαλῶ, E τὴν ἀκρίβειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὅταν εἶπε: Εἰς τὸν Ἀδὰμ δὲ δὲν ὑπῆρχε βοηθός, δὲν ἐσταμάτησε μέχρις ἐκεῖ, ἀλλὰ προσέθεσεν: ὅμοιος μὲ αὐτόν. Μὲ τὴν προσθήκην κάμνει φανερὰν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε τὴν πλοκὴν τοῦ συνδέσμου. Νομίζω λοιπόν, ὅτι προβλέπουν τώρα πλέον, ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται νὰ εἴπω, ὅσοι δύνανται νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὀξύτερον. Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει νὰ κάμωμεν σαφῆ τὰ λεγόμενα πρὸς ὅλους,[14] ἐφ' ὅσον πρὸς ὅλους ἀπευθύνομεν τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν, ἂς ἀναπτύξωμεν εἰς σᾶς, διὰ ποῖον λόγον ὡμίλησεν ἔτσι ἡ Γραφή.

9. Εἰς τὸ ἀκροατήριον πρέπει νὰ δίδεται διὰ τοῦ κηρύγματος ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς θ. ἀποκαλύψεως, τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ Ἐκκλησία ὡς ἐμπειρίαν τῆς θ. πραγματικότητος, κατὰ τρόπον ἁπλοῦν καὶ ἐπαγωγικόν.

10. Μάρκ. ιγ', 37. Α' Πέτ. ε', 8.

11. Ἡ διέγερσις τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀκροατηρίου καὶ ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλίας, ἀποτελοῦν βασικὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλητικῆς καὶ τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας.

12. Γεν. κ', 7. Ἐπίσης ὁ Μ. Βασίλειος λέγει: «Ὁρῶσιν οἱ προφῆται οὐ μόνον τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ τῶν παρόντων τὰ λανθάνοντα». Migne 30, 124.

13. Ματθ. ιγ', 3-23. Μαρκ. δ', 1-21. Λουκ. η', 4-15.

14. Τὸν Ἰ. Χρυσόστομον δὲν ἐνδιαφέρουν μόνον οἱ ὀλίγοι εὐφυεῖς ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου, ἀλλὰ ὅλον τὸ ἀκροατήριον. Δι' αὐτὸ ἀναλύει τὰ πάντα μὲ σχολαστικότητα καὶ ἀκρίβειαν.

116 A Ὅμως ἔχετε ὀλίγην ὑπομονήν.

Καθὼς ἐνθυμεῖσθε, εἰς ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν προηγουμένως, ὅταν εἶπεν ἡ Ἁγία Γραφή, θὰ κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, ἀμέσως μᾶς περιέγραψε τὴν δημιουργίαν τῶν θηρίων, τῶν ἑρπετῶν καὶ ὅλων τῶν ἀλόγων ζώων. Λέγει δηλαδή: Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἀκόμη ἀπὸ τὴν γῆν ὅλα τὰ ἄγρια θηρία, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,[15] καὶ ἔφερεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἀδάμ, διὰ νὰ ἴδη πῶς θὰ τὰ ὀνομάση.[16] Καὶ ἔδωσεν ὁ Ἀδὰμ ὀνόματα εἰς ὅλα, ὡσὰν νὰ ἦτο Κύριος αὐτῶν.[17] Εἰς κάθε ἕνα γένος τῶν θηρίων καὶ τῶν πετεινῶν καὶ ὅλων τῶν ἀλόγων ζώων προσέφερε τὴν ὀνομασίαν, ποὺ ἐταίριαζε, συμφώνως μὲ τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς αὐτόν. B Τοῦτο ἔπραξε διὰ νὰ δυνάμεθα εἰς τὸ ἑξῆς νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ δημιουργήματα εἶναι ἄλογα καὶ ὑπολείπονται κατὰ μέγα μέτρον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἔστω καὶ ἂν προσφέρουν κάποιαν ὑπηρεσίαν καὶ βοηθοῦν αὐτὸν εἰς τὰς ἐργασίας του· ἀκόμη δὲ διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν, ὅτι αὐτὰ ἐννοοῦσεν, ὅταν εἶπε: θὰ κατασκευάσωμεν βοηθὸν δι' αὐτόν. Ἂν καὶ βοηθοῦν, καὶ εἶναι πολλαπλῶς χρήσιμα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅμως εἶναι ἄλογα. Τὸ ὅτι μὲν βοηθοῦν, τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἰδία ἡ πεῖρα τῶν πραγμάτων.[18] Διότι, ἄλλα μὲν εἶναι χρήσιμα εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πρὸς μετακίνησιν πραγμάτων, ἄλλα δὲ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Τὸ βόδι μὲν σύρει τὸ ἄροτρον, καὶ ἀνοίγει αὐλάκια, C καὶ προσφέρει εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλην πολλὴν ὠφέλειαν γύρω ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Ὁ ὄνος δὲ πάλιν παρέχει μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν πραγμάτων. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα προσφέρουν εἰς ἡμᾶς ὑπηρεσίας διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος. Τὰ πρόβατα παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐρίου, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐνδυμάτων· καὶ αἱ αἶγες ἐπίσης παρέχουν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν διὰ τῶν τριχῶν καὶ διὰ τοῦ γάλακτος καὶ ἄλλα πρὸς διατροφὴν ἀπαραίτητα.

15. Τὰ ψάρια δὲν ἀναφέρονται, διότι ὡς εὑρισκόμενα ἐντὸς τῆς θαλάσσης, δὲν ἦσαν κοντὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

16. Γεν. β', 19 ἑξ.

17. Ἡ ὀνοματοδοσία ἐσήμαινε τὴν ἄσκησιν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει. Ἡ ἐξουσία αὐτὴ τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν.

18. Ἐμφανίζεται νὰ ἔχη μεγάλην πεῖραν τῶν πραγμάτων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τῆς ὁποίας γίνεται βαθὺς ἀνατόμος καὶ τῆς ὁποίας τὰς εἰκόνας χρησιμοποιεῖ κατὰ κόρον, διὰ νὰ καταστήση κατανοητὰ τὰ νοήματά του καὶ εἰς τοὺς ἁπλοϊκωτέρους.

D Διὰ νὰ μὴ νομίσης λοιπόν, ὅτι περὶ αὐτῶν ἐλέχθη τὸ ἀνωτέρω, ὅτι θὰ κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν βοηθόν, δι' αὐτὸ τώρα ποὺ ἀρχίζει τὸν λόγον, λέγει, διὰ τὸν Ἀδὰμ δὲ δὲν εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν. Ὅταν λέγη αὐτὰ τὰ λόγια ὁ μακάριος Μωϋσῆς, διὰ μιᾶς διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ὅλα μὲν αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν καὶ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ τὰς ἐκφωνήσεις τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εὑρέθη ἄξιον αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν.

Διὰ τοῦτο θέλει νὰ διδάξη ἡμᾶς τὴν διάπλασιν τοῦ ὄντος, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῆ, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ ὂν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῆ, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον εἶπε: Θὰ κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Ὅμοιον μὲ αὐτόν,[19] λέγει, E τῆς ἰδίας οὐσίας μὲ αὐτόν, τῆς ἰδίας ἀξίας μὲ αὐτόν, ποὺ νὰ μὴ ὑστερῆ ἀπὸ αὐτὸν εἰς τίποτε. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, εἰς τὸν Ἀδὰμ δὲ δὲν εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιός του, διὰ νὰ δείξη εἰς ἡμᾶς ὁ μακάριος αὐτός, ὅτι ὅσην ὠφέλειαν καὶ ἂν μᾶς προσφέρουν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τὰ ἄλογα αὐτὰ ζῶα, εἶναι τελείως διάφορος καὶ πολὺ μεγαλυτέρα ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία παρέχεται εἰς τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

Ἀφοῦ ἐδημιουργήθησαν ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἔλαβον τὰ ὀνόματά των ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστον, καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ἐζητοῦσε νὰ κατασκευάση ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτὸν ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ὁ ὁποῖος διευθετεῖ τὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἐδημιουργήθη ἀπ' αὐτόν, 117 A καὶ ὁ ὁποῖος ὅλην τὴν ὁρατὴν αὐτὴν κτίσιν παρήγαγε δι' αὐτόν, ὕστερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα δημιουργεῖ καὶ τὴν γυναῖκα.[20] Πρόσεχε μὲ πόσην λεπτομέρειαν μᾶς διδάσκει καὶ τὴν πορείαν τῆς δημιουργίας αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ μᾶς εἶπεν, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ κατασκευάση δι' αὐτὸν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, διότι ἔλεγεν ἀνωτέρω, θὰ κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἐδῶ λέγει, δὲν εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν, διὰ τοῦτο πραγματοποιεῖ τὴν διάπλασιν αὐτῆς ἀπὸ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ λέγει: Ἐπέφερεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη. Καὶ ἐνῷ ἐκοιμᾶτο ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε τὸ κε-

19. Γαλ. γ', 28.

20. «Ὁ Ἀδὰμ παρατηρῶν τὰ ζῶα εἶδεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν αὐτὰ κατὰ ζεύγη, ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀμοιβαίως συμπληρούμενα. Μεταξὺ αὐτῶν οὐδὲν εὗρεν ὅμοιον πρὸς ἑαυτόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι σύντροφός του. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ἐπιθυμίαν του ὁ Θεὸς ἐκπληρῶν καὶ τὸν γάμον θεσμοθετῶν διὰ νὰ αὐξηθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, δημιουργεῖ τὴν γυναῖκα». (Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Ὑπόμν. εἰς τὴν Γένεσιν σελ. 52).

νὸν μὲ σάρκα. Μετεσκεύασε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, B τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα καὶ τὴν ὡδήγησεν εἰς τὸν Ἀδάμ. Εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῶν λόγων αὐτῶν καὶ ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρωπίνην λογικήν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσω αὐτοὺς μὲ ἄλλον τρόπον, ἐὰν δὲν ἴδω τὰ πάντα μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως. Καὶ ἐπέφερε, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη. Πρόσεχε τὴν λεπτομέρειαν τῆς διδασκαλίας. Μᾶς ἀναφέρει καὶ τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας ὁ μακάριος προφήτης, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων. Μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὡμίλει διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Ἐπέφερε, λέγει, ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη.[21] C Οὔτε μόνον ἔκστασις ἦτο τὸ γεγονός, οὔτε συνηθισμένος ὕπνος. Ὁ Πάνσοφος δὲ καὶ ἐπινοητικὸς δημιουργὸς τῆς φύσεώς μας, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀφαιρέσῃ μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπέβαλεν ἔκστασιν, τόσον ὕπνον ἐπέφερεν εἰς αὐτόν, ἀφοῦ τὸν διέταξε νὰ καταληφθῇ ἀπὸ ἕνα εἶδος ναρκώσεως, ὥστε νὰ μὴ ἀντιληφθῇ καθόλου αὐτὸ ποὺ θὰ ἐγίνετο, ἀλλὰ σὰν ἄριστος τεχνίτης καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ποὺ ἐνόμιζεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ, καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενόν, καὶ ἔτσι νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸ ποὺ ἔλαβε, D κατὰ τὸ σχέδιον τῆς φιλανθρωπίας Του. Τοῦτο δὲ ἔπραξε, διὰ νὰ μὴ δημιουργήσῃ πόνον εἰς αὐτὸν ἡ ἀντίληψις τοῦ γεγονότος καὶ διάκειται ἐχθρικῶς[22] μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτὴν ποὺ θὰ διεπλάσσετο ἀπὸ τὴν πλευρὰν ἐκείνην, καὶ διὰ νὰ μὴ μισήσῃ τὸ ὄν, ποὺ θὰ ἐδημιουργεῖτο, ἐνθυμούμενος τὸν ἰσχυρὸν πόνον. Καὶ ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὴν μὲ σάρκα, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται αὐτὸ ποὺ συνέβη, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐλλείποντος, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ ὕπνου. Διότι, ἂν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀφαιρέσεως δὲν ἀντελαμβάνετο, ἀλλ' ὅμως ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ γνῶσιν τοῦ γε-

21. Εἰς τοὺς στίχους 21 - 24 ἔχομεν καὶ ἕνα θαυμάσιον συμβολισμόν. Ὅπως ὁ Ἀδὰμ ἔγινε πηγὴ τῆς γυναικός, ἀφοῦ ἐκοιμήθη κατὰ τρόπον ὑπερφυσικόν, ἔτσι καὶ ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Χριστός, διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, διὰ τῆς ὑπνώσεως εἰς τὸν Τάφον, διὰ τῆς νυγείσης πλευρᾶς Του καὶ διὰ τοῦ ρεύσαντος ἐξ αὐτῆς αἵματος καὶ ὕδατος, ἵδρυσε τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν θάλπει καὶ τρέφει διὰ τῶν μυστηρίων τῆς θ. Εὐχαριστίας καὶ τοῦ βαπτίσματος. (Πρβλ. καὶ ἐγκώμια τοῦ Μ. Σαββάτου).

22. Ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται ὄχι μόνον νὰ δημιουργήσῃ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ὡς δημιουργεῖ τὸ δένδρον ἀπὸ κάποιον σπόρον, διὰ νὰ δείξῃ τὴν σωματικὴν συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα αὐτῶν, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς συνδέσῃ καὶ μὲ ἰσχυρὸν πνευματικὸν σύνδεσμον, τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας.

γονότος μετὰ ταῦτα. Διὰ νὰ μὴ αἰσθανθῇ, λοιπόν, πόνον αὐτὸς κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν, οὔτε μετὰ ταῦτα ἡ ἔλλειψις νὰ δημιουργήσῃ θλῖψιν, δι' αὐτὸ ἐτακτοποίησεν ἔτσι καὶ τὰ δύο, ὥστε καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ χωρὶς πόνον, καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ λάβῃ αὐτὸς γνῶσιν κανενός, E ἀπὸ ὅσα συνέβησαν.

Λέγει λοιπόν, ὅτι, ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν πλευράν[23] Κύριος ὁ Θεὸς τὴν μετεσκεύασεν εἰς γυναῖκα. Εἶναι παράδοξα τὰ λόγια αὐτά, καὶ ὑπερβαίνουν πάρα πολὺ τὴν ἰδικήν μας λογικὴν σκέψιν. Τέτοια δὲ εἶναι ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ τὸ ἔργον δὲν εἶναι κατώτερον τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ χῶμα. Πρόσεχε τὴν συγκατάβασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς· ποῖα λόγια χρησιμοποιεῖ, ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας ἀδυναμίας. Καὶ ἔλαβε, λέγει, μίαν ἀπὸ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ. Μὴ δέχεσαι τὰ λεγόμενα κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ νὰ καταλογίζῃς τὴν χονδροειδῆ ἔκφρασιν τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Διότι ἂν δὲν ἐχρησιμοποιοῦσεν αὐτὰ τὰ λόγια, 118 A πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μάθωμεν αὐτὰ τὰ ἀπερίγραπτα μυστήρια;[24] Ἂς μὴ σταθοῦμε, λοιπόν, μόνον εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ πάντα πνευματικῶς, ὅπως θὰ ἐπράτταμεν προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι, τὸ ἔλαβε καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν ἰδικήν μας ἀδυναμίαν. Παρατήρησε πῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐδῶ πάλιν τὴν ἰδίαν τακτικήν, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἀδάμ. Διότι ὅπως ἐκεῖ εἶπε καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολ-

23. [Ἡ πρᾶξις αὐτὴ τοῦ Θεοῦ δηλοῖ τὸν στενὸν σύνδεσμον ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὅτι οὗτος εἶναι μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅπως ἔχουν κοινὰ ὀστᾶ καὶ σάρκα, οὕτω πρέπει νὰ ἔχουν μίαν καρδίαν. «Δυνατὴν μὲν βοηθόν, οἷα πλευράν· ἀσθενεστέραν δὲ τοῦ ὅλου, οἷα μέρος». (Ἄδηλος). «Βουλόμενος ὁ Θεὸς πλείονα τῷ ἀνδρὶ κατὰ φύσιν ἐνεῖναι τὴν περὶ τὴν γυναῖκα στοργὴν διαπλάττει ἐξ αὐτοῦ. Οὔτε ἔκ τινος μέρους τῶν ἔμπροσθεν, ἵνα μὴ δόξῃ πρὸς ἀντίστασιν αὐτῷ διαπλάττειν αὐτήν· οὔτ' αὖ πάλιν ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἵνα μὴ ἀτιμοτέραν λογίζοιτο, ἀλλὰ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς μεταξύ πως ἐχούσης... Τὸ μέσον ἰσοτιμίας καὶ ὑποταγῆς». (Γεννάδιος). Ὁ δὲ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος παρόμοιον συμπέρασμα συνάγει βλέπων οὐχὶ ὁριζοντίως, ἀλλὰ καθέτως. Οὔτε ἐκ τῶν ὀστῶν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἐκ τῶν ὀστῶν τῶν ποδῶν ἔπλασε τὴν γυναῖκα, ἵνα οὔτε ἀρχὴ οὔτε δούλη εἶναι τοῦ ἀνδρός. «Τί δήποτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ τὴν γυναῖκα διέπλασε; Ἵνα φυσικήν τινα φιλοστοργίαν αὐτοῖς περὶ ἀλλήλους ἐμφυσήσῃ». (Θεοδώρητος).] (Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 54).

24. Παρὰ τὴν μεγάλην προσπάθειαν τῶν ἐρευνητῶν νὰ ἐξηγήσουν λογικῶς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν τοῦ κόσμου, τοῦτο θὰ παραμένῃ μυστήριον. Μόνον διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βοηθείας τῆς πίστεως δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτό.

λὲς φορὲς τό· «Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησε». Καὶ πάλιν· «Καὶ ἔδωσεν ἐντολὴν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ». Καὶ πάλιν· «Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός, ἂς κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν». B Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁμιλεῖ καὶ τώρα· «Καὶ μετεσκεύασε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα» καὶ πιὸ ἐπάνω· «Καὶ ἐπέφερε Κύριος ὁ Θεὸς ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδάμ». Διὰ νὰ ἀντιληφθῇς δέ, ὅτι εἰς τὰς λέξεις οὐδεμία γίνεται διάκρισις μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἡ Ἁγία Γραφὴ χρησιμοποιεῖ ἀδιαφόρως τὰ ὀνόματα, ἐπειδὴ εἶναι κοινὴ ἡ οὐσία καὶ τῶν δύο. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν διάπλασιν τῆς γυναικὸς τὴν ἰδίαν τακτικὴν ἠκολούθησεν, ὅταν εἶπε· «Καὶ μετεσκεύασε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα». Τί δύνανται νὰ εἴπουν ἐδῶ οἱ αἱρετικοί,[25] οἱ ὁποῖοι θέλουν ὅλα νὰ τὰ περιεργάζωνται καὶ οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι ἔχουν καταλάβει τὴν γέννησιν τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος; Ποία λογικὴ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ αὐτό; Ποῖος νοῦς δύναται νὰ τὸ ἐννοήσῃ; C Μίαν πλευράν, λέγει, ἔλαβε. Καὶ πῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν μίαν διέπλασεν ὅλον τὸ ὄν; Ἀλλὰ τί λέγω; Πῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν μίαν ἐδημιούργησε τὸ ὄν; Λέγε μου, πῶς ἔγινεν ἡ ἀφαίρεσις τῆς πλευρᾶς; Πῶς δὲν ἀντελήφθη ὁ Ἀδὰμ τὴν ἀφαίρεσιν; Ἀλλὰ τίποτε δι' αὐτὰ δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ εἴπῃς. Αὐτὰ τὰ γνωρίζει, μόνον ἐκεῖνος ποὺ ἔκαμε τὴν δημιουργίαν.

Ἐάν, λοιπόν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν αὐτὰ τὰ χειροπιαστά, ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ὄντος, τὰ ὁποῖα εἶναι τῆς ἰδίας καταγωγῆς μὲ ἡμᾶς, πόσος παραλογισμὸς καὶ τρέλλα θὰ ἦτο νὰ ἐρευνῶμεν αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὸν Δημιουργὸν καὶ νὰ λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν κατανοήσει καὶ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀκριβῆ γνῶσιν, οὔτε αἱ ἀσώματοι ἀγγελικαὶ δυνάμεις, D αἱ ὁποῖαι δοξολογοῦν συνεχῶς μὲ φόβον καὶ τρόμον;[26]

Καὶ ἔκτισε, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα. Παρατήρησε τὴν ἀκριβολογίαν τῆς Γραφῆς. Δὲν εἶπεν, ἔπλασεν, ἀλλὰ ἔκτισε, διότι ἔλαβε τὸ μέρος, ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τώρα πλέον εἶχε

25. Ἐννοεῖ ἐνταῦθα τοὺς ἀνομοίους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχοντο τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐθεώρουν κτίσμα προερχόμενον ἀπὸ γέννησιν καὶ ἄρα ἀνόμοιον πρὸς τὸν ἀγέννητον Πατέρα. Τὴν μυστηριώδη δὲ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν λογικῶς καὶ δι' αὐτὸ καταφέρεται ἐναντίον των ὁ Ἱ. Πατήρ.

26. Ἐφεσ. γ', 4, 9. Κολ. α', 27 - δ', 3.

πλασθῇ, καὶ ὡς δύναται νὰ εἴπῃ κανείς, ἐχάρισεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλλειπεν. Διὰ ταῦτο λέγει, E καὶ ἔκτισε· δὲν ἔκαμεν ἄλλην πλάσιν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔλαβεν ἕνα μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν προϋπάρχουσαν πλάσιν, αὐτὸ τὸ κομμάτι ἔκτισε καὶ ἐδημιούργησε τὸ τέλειον ὄν. Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις[27] τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ! Ἀπὸ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος, νὰ κατασκευάσῃ τὴν ἀναλογίαν τόσων μελῶν, καὶ νὰ δημιουργήσῃ τόσας αἰσθήσεις, καὶ νὰ παρουσιάσῃ τέλειον καὶ ὁλοκληρωμένον τὸ ὄν, ὥστε νὰ δύναται καὶ νὰ συζητῇ καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν μεγάλην παρηγορίαν, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Δι' αὐτὴν δὲ τὴν παρηγορίαν αὐτοῦ ἐδημιουργήθη αὐτὸ τὸ ὄν. 119 A Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε. Δὲν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνδρας[28] διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα διὰ τὸν ἄνδρα.[29] Βλέπεις, ὅτι ὅλα γίνονται δι' αὐτόν; Μετὰ δὲ τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, ὕστερα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀλόγων ζώων, ἐκείνων, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς διατροφήν, καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρουν κάποιαν ὑπηρεσίαν, ἐπειδὴ ὁ δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος εἶχεν ἀνάγκην κάποιου, μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ἀνταλλάσῃ τὰς σκέψεις του, καὶ ὁ ὁποῖος νὰ δύναται νὰ τοῦ προσφέρῃ μεγάλην παρηγορίαν, διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν οὐσίαν του, διὰ τοῦτο δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν πλευράν του τὸ λογικὸν αὐτὸ ὄν. Ἐδημιούργησεν αὐτὸ ὁ Θεὸς τέλειον καὶ ὁλοκληρωμένον, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπινοητικὴν πανσοφίαν Του, εἰς ὅλα ὅμοιον μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον ἦτο λογικόν, ὥστε νὰ δύναται νὰ προσφέρῃ βοήθειαν, εἰς τὰ καίρια καὶ ἀναγκαῖα B καὶ συνέχοντα τὴν ζωήν του προβλήματα. Διότι ὁ Θεὸς ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ἐρύθμιζε τὰ πάντα μὲ τὴν δημιουργικὴν πανσοφίαν Του.[30] Ὥστε, ἂν καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον συνέδησαν τὰ γεγονότα, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς σκέψεως, ἀλλ' ὅμως πιστεύομεν, ὅτι τὰ πάντα ὑποχωροῦν εἰς τὴν θέλησιν Αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖνο ποὺ θὰ προστάξῃ,[31] αὐτὸ πραγματοποιεῖται. Καὶ ἔκτισε, λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ ὡδήγησεν αὐτὴν

27. Ἠσ. ν', 2. Ἀριθ. ια', 23. Ἰὼβ μβ', 2. Ψαλμ. ριη', 31. Γεν. ιη', 14.

28. «Οὐ γὰρ οὗτος διὰ τὴν ἐκείνης χρείαν, ἀλλ' αὕτη διὰ τὴν ἐκείνου παρήχθη». (Θεοδώρητος).

29. Α' Κορ. ια', 9.

30. Παρμ. γ', 19. η', 27. Ψαλμ. ργ', 24. Ἰὼβ θ', 4. Ἱερ. ι', 12. κη', 15. Δαν. β', 20.

31. Ψαλ. λδ', 6.

εἰς τὸν Ἀδάμ.[32] Διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δι' αὐτὸν ἐδημιούργησε τὴν γυναῖκα, λέγει, ὅτι ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀδάμ. **C** Ἐπειδὴ δέ, λέγει, ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ ἄλλα δημιουργήματα δὲν εὑρέθη κανένας βοηθὸς ὅμοιός σου, ἰδοὺ παραδίδω αὐτὴν εἰς σέ, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσα αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶχον ὑποσχεθῆ (διότι εἶχον δώσει ὑπόσχεσιν νὰ κατασκευάσω ἕνα βοηθὸν ὅμοιόν σου).

Ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀδάμ. Καὶ εἶπε τότε ὁ Ἀδάμ, τοῦτο πλέον εἶναι ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σάρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου.[33] Βλέπε ἐδῶ, ἀγαπητέ, πῶς ἠξιώθη καὶ προφητικοῦ χαρίσματος, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστον ἐκείνην σοφίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, δείγματα τῆς ὁποίας ἐδείκνυεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ὀνομάτων, ποὺ ἔδωσεν εἰς τὰ τόσα γένη τῶν ἀλόγων ζώων. Διὰ τοῦτο προηγουμένως μᾶς ἐδίδαξεν ὁ μακάριος προφήτης, **D** ὅτι μαζὶ μὲ τὸν ὕπνον κατέλαβε τὸν Ἀδὰμ καὶ ἔκστασις,[34] διὰ νὰ μὴ λάβῃ καθόλου γνῶσιν τοῦ γεγονότος, ὥστε, ὅταν θὰ μάθῃς τώρα, ὅτι διηγεῖται τὸ γεγονὸς μὲ λεπτομέρειαν μετὰ τὴν θέαν τῆς γυναικός, νὰ πεισθῇς μὲ ἀκρίβειαν, ὅτι διὰ προφητικοῦ χαρίσματος[35] λέγει αὐτά, ἀκούοντας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ ὅσα συνέβησαν, ὅταν ὡδήγησε τὴν γυναῖκα εἰς αὐτόν, λέγει· Τοῦτο πλέον εἶναι ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Κάποιος ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει, ἀντὶ τοῦ «νῦν», «τοῦτο ἅπαξ» διότι ἤθελε νὰ δηλώσῃ, ὅτι αὐτὸ μόνον τώρα συνέβη, **E** καὶ οὐχὶ ὅτι αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς προελεύσεως τῆς γυναικός. Μόνον τώρα, λέγει, ἐκ τοῦ ἀνδρὸς προῆλθεν ἡ γυναῖκα, εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ γίνεται ἔτσι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκα θὰ γεννᾶται ὁ ἄνδρας. Ἀκριβέστερον δὲ ὄχι ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν δύο. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: Δὲν ἔγινεν ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐπειδὴ δὲν ἐκτίσθη ὁ ἄνδρας διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἡ γυναῖκα διὰ τὸν ἄνδρα.[36] Ναί. Ἀλλὰ αὐτά, ποὺ ἐλέχθησαν, λέγει κάποιος, δεικνύουν, ὅτι ἡ γυναῖκα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀνδρός. Περίμενε, καὶ θὰ ἀντιληφθῇς τὴν πλή-

32. Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὴν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν.
33. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν στίχον 20, ὅπου ὁ Ἀδὰμ μεταξὺ τῶν ζώων, ποὺ παρῆλασαν ἐνώπιόν του, δὲν εὗρε βοηθὸν ὅμοιόν του.
34. Ἔκστασις εἶναι κατάστασις μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως.
35. Ἐφ' ὅσον εἶχεν ὁ Ἀδὰμ καὶ σοφίαν καὶ προφητικὸν χάρισμα ἦτο ὑπεύθυνος καὶ διὰ τὰς πράξεις του.
36. Α' Κορ. ια', 8-9.

ρη διδασκαλίαν διὰ τοῦ ἑπομένου χωρίου. 120 **A** Διότι λέγει ἀκολούθως: Πλὴν ὅμως οὔτε ὁ ἄνδρας ὑπάρχει χωρὶς τὴν γυναῖκα, οὔτε ἡ γυναῖκα χωρὶς τὸν ἄνδρα.[37] Δι' αὐτοῦ διδάσκει ἡμᾶς ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἡ δημιουργία καὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς θὰ γίνεται διὰ τῆς σαρκικῆς μίξεως καὶ τῶν δύο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ εἶπε: Τοῦτο εἶναι τώρα ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μάθῃς τὴν λεπτομέρειαν τῆς προφητείας τοῦ Ἀδὰμ καὶ πῶς πραγματοποιεῖται τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ ἕως σήμερον καὶ ὅσον θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ἄκουε καὶ τὰ ἀκόλουθα. Αὐτὴ θὰ ὀνομασθῇ γυνή,[38] διότι ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ἀνὴρ θὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του **B** καὶ θὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν γυναῖκα του τόσον, ὥστε θὰ ἀποτελοῦν οἱ δύο μίαν σάρκα.[39] Εἶδες πῶς ὑπαινίσσεται εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα; ἀφοῦ ἐδήλωσε τὸ κάθε ἕνα μὲ λεπτομέρειαν διὰ τῆς προφητείας του; Αὐτή, λέγει, θὰ ὀνομασθῇ γυνή, διότι ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Πάλιν μᾶς ὑπαινίσσεται τὴν ἀφαίρεσιν τῆς πλευρᾶς. Ἔπειτα, διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν, λέγει: Διὰ τοῦτο ὁ ἀνὴρ θὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν γυναῖκα του τόσον, ὥστε θὰ ἀποτελοῦν οἱ δύο μίαν σάρκα. Λέγε μου, ἀπὸ ποῦ τοῦ ἦλθεν ἡ σκέψις νὰ εἴπῃ αὐτά; **C** Ἀπὸ ποῦ ἐγνώριζε τὰ μέλλοντα, καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ αὐξηθῇ εἰς μεγάλον ἀριθμόν; Ἀπὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι θὰ γίνεται συνουσία ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀφ' ὅσον τὰ τῆς συνουσίας ἐνομοθετήθησαν μετὰ τὴν παράβασιν; Μέχρι τῆς παραβάσεως ἔζοῦσαν μέσα εἰς τὸν παράδεισον, ὡσὰν ἄγγελοι, χωρὶς νὰ φλέγωνται ἀπὸ ἐπιθυμίας, χωρὶς νὰ πολιορκοῦνται ἀπὸ ἄλλα πάθη καὶ χωρὶς νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰς φυσικὰς ἀνάγκας. Ἀφοῦ ἐδημιουργήθησαν ὅλως δι' ὅλου ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι,[40] δὲν εἶχον ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ τὴν περιβολὴν τῶν ἐνδυμάτων, διότι ἦσαν, λέγει, καὶ οἱ δύο γυμνοὶ καὶ δὲν ᾐσθάνοντο ἐντροπήν. **D** Ὅσον δὲν εἶχεν εἰσέλθει ἀκόμη εἰς τὴν ζωήν των ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ παρακοή, ἦσαν ἐν-

37. Α' Κορ. ια', 11.
38. Εἰς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἀντὶ τῆς λέξεως γυνὴ ἀναφέρεται ischa =ἀνδρίς, ἐκ τοῦ isch=ἀνήρ. Ἔχει δηλ. τὸ θηλυκὸν τοῦ ἀνδρός, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν ὑπάρχει. (Βασ. Βέλλα: Ἀπάνθισμα ῥητῶν Π. Δ.).
39. Κατὰ τρόπον προφητικὸν περιγράφεται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.
40. Ὁ θάνατος δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὀντολογικῶς, ἀλλὰ εἰσάγεται διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς παρακοῆς.

δεδυμένοι μὲ τὴν θεϊκὴν δόξαν, διὰ τοῦτο δὲν ἐντρέποντο. Μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, τότε εἰσεχώρησε καὶ ἡ ἐντροπή, καὶ ἡ γνῶσις τῆς γυμνότητος.[41] Λέγε μου λοιπόν, ἀπὸ ποῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ λέγῃ αὐτά; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔβλεπε μὲ τὰ πνευματικά του μάτια, ἀφοῦ μετεῖχε προφητικοῦ χαρίσματος πρὸ τῆς παρακοῆς; Αὐτὰ δὲ δὲν σᾶς τὰ ἀναφέρω τώρα τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσετε ἐξ αὐτῶν τώρα πλέον καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν[42] τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀγγελικὸν βίον, E ὅταν ἔδωσεν εἰς αὐτὸν μυρίας εὐεργεσίας, καὶ μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅταν ἠξίωσεν αὐτὸν καὶ προφητικοῦ χαρίσματος. Μετὰ δὲ ἀπὸ τὰς τόσας εὐεργεσίας, ἀφοῦ ἴδῆτε τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε νὰ ἀποδίδετε τὴν αἰτίαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν νὰ καταλογίζετε τὸ πᾶν.[43] Διότι αὐτὸς ἔγινεν αἰτία ὅλων τῶν κακῶν διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὡς θὰ μάθετε καὶ ἀργότερα, δηλαδὴ καὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τὰ τόσα ἀγαθά, καὶ διὰ τὴν καταδίκην, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη, ἕνεκα τῆς παρακοῆς.

Ὅταν δὲ σκέπτωμαι τὴν ὡραίαν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, ἀφοῦ τοῦ παρεχώρησε τόσον πολλὰς εὐεργεσίας (θαυμάζω τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου). 121 A Καὶ πρῶτον μέν, ὅτι ὁλόκληρον αὐτὸν τὸν κόσμον τῆς κτίσεως ἐδημιούργησε διὰ τὸν ἄνθρωπον, πρὸ τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ· κατόπιν δὲ ἐδημιούργησεν αὐτόν, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὴν δημιουργίαν, νὰ ἀπολαύσῃ ὅλων τῶν ἀγαθῶν ποὺ φαίνονται. Ἔπειτα, ἀφοῦ διέταξε νὰ γίνῃ ὁ παράδεισος, ἠθέλησεν ἐκεῖ νὰ παραμένῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ τὸν ἐχώρισεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶχε δώσει ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ὅλα. Τὸν διέταξε νὰ δώσῃ εἰς ὅλα ὀνόματα, ὡσὰν κάποιος κύριος εἰς τοὺς δούλους καὶ τοὺς ὑπηκόους του. Ἔπειτα, ὅταν ἦτο μόνος, εἶχεν ἀνάγκην κάποιου βοηθοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ μετέχῃ τῆς ἰδίας οὐσίας μὲ αὐτόν· οὔτε τοῦτο παρέλειψεν ὁ Θεός· ἀλ-

41. Ὅταν ὑπῆρχεν ἁρμονία μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ, μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, μεταξὺ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, οἱ πρωτόπλαστοι δὲν ᾐσθάνοντο ἐντροπήν. Μετὰ τὴν διατάραξιν τῆς ἁρμονίας διεγείρονται τὰ πάθη καὶ ἐπιφέρουν τὴν ἐντροπήν.

42. Τίτ. γ', 4. Β' Τιμ. α' 9. Ἐφ. β', 7-9. Α' Κορ. στ', 11.

43. Ὄχι εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐποίησε τὰ πάντα «καλὰ λίαν», ἀλλ' εἰς τὴν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς ὁποίας κατεπάτησε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἀναζητοῦμεν τὴν αἰτίαν τοῦ ὑπάρχοντος κακοῦ.

λά, ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὴν γυναῖκα, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἠθέλησε, παρέδωσεν αὐτὴν εἰς αὐτόν, ἀφοῦ τοῦ ἐχάρισεν, ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, καὶ τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Ὕστερα ἀπὸ ὅλας τὰς μεγάλας αὐτὰς εὐεργεσίας τοῦ B ἐδώρησε τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ δῶρα· δηλαδή, ἀφοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ὅλας τὰς σωματικὰς φροντίδας καὶ ἀφοῦ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἔχῃ ἀνάγκην, οὔτε τῆς περιβολῆς τῶν ἐνδυμάτων, οὔτε κάποιας ἄλλης βοηθείας, ἠθέλησε νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡς ἐπίγειος ἄγγελος, ὡς εἶπον πρὸ ὀλίγου. Ὅταν, λοιπόν, σκεφθῶ ὅλα αὐτά, μὲ ἐκπλήσσουν καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὸ ἰδικόν μας γένος, καὶ ἡ ἀδιαφορία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ φθόνος τοῦ διαβόλου, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ὁ πονηρὸς διάβολος νὰ βλέπῃ ἀγγελικὴν διαγωγὴν εἰς ἀνθρώπινον σῶμα.

C Διὰ νὰ μὴ παρατείνωμεν ὅμως τὸν λόγον εἰς μέγα μῆκος, ἐὰν νομίζετε καλόν, θὰ σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν, ἀφοῦ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν συκοφαντίαν τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἰς τὴν ἑπομένην ὁμιλίαν. Ἐκεῖνο μόνον παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας, νὰ ἐνθυμῆσθε καλῶς, ὅσα εἴπομεν, καὶ κάθε ἕνας μόνος του νὰ τὰ σκέπτεται ὅλα, ὥστε νὰ ἔχετε αὐτὰ θεμελιωμένα εἰς τὰς διανοίας σας. Διότι ἐὰν ἐνθυμούμεθα συνεχῶς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας προσέφερεν εἰς τὴν ἰδικήν μας φύσιν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνωμεν εὐγνώμονες, καὶ αὐτὸ θὰ μᾶς προτρέψῃ πολὺ πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐνθυμεῖται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, D εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ προσπαθήσῃ νὰ μὴ καταστήσῃ τὸν ἑαυτόν του ἀνάξιον· θὰ καταβάλλῃ δὲ τόσην προσπάθειαν καὶ θὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ὥστε νὰ ἀξιωθῇ πάλιν καὶ νέων εὐεργεσιῶν. Διότι ὁ Κύριός μας εἶναι φιλότιμος, καὶ ὅταν θὰ ἴδῃ νὰ γινώμεθα εὐγνώμονες, διὰ τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἐλάβομεν ἤδη ἀπὸ αὐτόν, χορηγεῖ μὲ ἀφθονίαν τὴν χάριν Του καὶ μᾶς κάμνει ἀξίους διὰ μεγαλυτέρας δωρεάς· Τοῦτο, μόνον ἐὰν φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ δὲν περνᾶμε ἁπλῶς τὸν καιρόν μας·[44] ἐπίσης, ὅταν δὲν προσέχωμεν μόνον αὐτό, τὸ ἐὰν δηλαδὴ ἐπέρασεν ὁ μισὸς χρόνος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς,[45] ἀλλ' ἐὰν ἔχωμεν κατορθώσει κάτι εἰς αὐτὸν

44. Αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαι δὲν ἔρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ μόνον ἐὰν τὰς ζητήσῃ διὰ τῆς εὐγνώμονος διαθέσεώς του καὶ τῆς διαρκῶς ἀγωνιζομένης τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς καὶ προσευχομένης προσωπικότητός του. Πρβλ. Ματθ. ζ', 7-12. κα', 22. Μαρκ. ια', 24. Λουκ. ια', 5-10.

45. Ἐντεῦθεν συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐξεφωνήθη εἰς τὸ μέ-

τὸν χρόνον καὶ ἐὰν διωρθώσομεν κάποια ἀπὸ τὰ πάθη, ποὺ μᾶς ἐνοχλοῦν.[46] E Διότι, ἂν πρόκειται νὰ παραμένωμεν οἱ ἴδιοι, καὶ ἀπολαμβάνοντες καθημερινῶς τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, νὰ μὴ ἔχωμεν πρόοδον εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μὴ ἀποδιώκωμεν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας μερικὰ εἴδη κακίας, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔχωμεν καμμίαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἡ βλάβη θὰ εἶναι μεγαλυτέρα.[47] Ἐὰν κάποιος δὲν κερδίζῃ τίποτε, ἐνῶ ἀπολαμβάνει τόσης φροντίδος, περισσότερον ἀνάπτει διὰ τὸν ἑαυτόν του τὸ πῦρ τῆς γεέννης. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ κάθε ἑβδομάδα, 122 A ἢ μᾶλλον κάθε ἡμέραν νὰ ἐλέγχωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ἐὰν θὰ συμπεριφερθῶμεν ὅπως πρέπει κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς νηστείας. Νὰ ἀποδιώκωμεν μὲ τὰ ἐλαττώματά μας ἀπὸ τὴν ψυχήν μας καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν δημιουργίαν κατορθωμάτων,[48] καθὼς προέτρεψεν ὁ προφήτης.[49] Νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὰ κακά, καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀρετήν. Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ ἀληθινὴ νηστεία. Ἐκεῖνος ποὺ θυμώνει, ἂς διώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχήν του τὸ πάθος, ποὺ ἐνοχλεῖ τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν καὶ ἂς ἀγαπήσῃ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν. Ὁ ὀκνηρὸς καὶ ὁ ἀχαλίνωτος εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονάς, ὁ ὁποῖος συγκινεῖται πολὺ ἀπὸ τὰ σωματικὰ κάλλη, νὰ διώξῃ τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας[50] καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν σωφροσύνην, ἀφοῦ θέσῃ χαλινὸν εἰς τὰς σκέψεις του, καὶ ἀφοῦ ἀναγράψῃ εἰς ὅλον τὸ πλάτος τῆς διανοίας του τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει: B Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἴδῃ γυναῖκα διὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν του.[51] Ὁ θρασὺς εἰς τὴν γλῶσσαν, νὰ μιμηθῇ πάλιν τὸν μακάριον Προφήτην, καὶ ἀπαγγέλλων ἁπλῶς τὰ ἀκόλουθα,[52] νὰ λέγῃ: Τοποθέτησε, Κύριε, φρουρὰν εἰς τὸ στόμα

σαν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

46. Τὸ μῆκος τῆς περιόδου τῆς νηστείας δὲν εἶναι τυχαῖον. Ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀγωνιστικότητος τοῦ πιστοῦ, πρὸς περικοπὴν παθῶν καὶ διόρθωσιν ἐλαττωμάτων.

47. Εἰς τὸν χριστιανὸν ἡ τυπικὴ καὶ χωρὶς συνέπειαν παρακολούθησις τοῦ θείου κηρύγματος ἢ τῆς λατρείας εἶναι ὄχι μόνον ἀνώφελος ἀλλὰ καὶ ἐπιζημία.

48. Ἡ κατάκτησις τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι ἁπλοῦν ἐπίτευγμα, ἀλλὰ εἶναι κατόρθωμα μέγα, ἀφοῦ ἡ ἰδία ἡ ἀρετὴ εἶναι «πολύμοχθον θήραμα».

49. Ψαλμ. λστ', 27.

50. Α' Κορ. στ', 9-10, ε', 11. Ρωμ. α', 27. Γαλ. ε', 19-21.

51. Ματθ. ε', 28. Ἰὼβ λα', 1. Παρμ. στ', 24-25. Σοφ. Σειρ. κε', 21. Β' Πετρ. β', 14.

52. Ψαλμ. ρμ', 3. Σοφ. Σειρ. κβ', 27. Ψαλ. λη', 2.

μου[53] καὶ φραγμὸν γύρω ἀπὸ τὰ χείλη μου. Ποτὲ νὰ μὴ προφέρῃ τὰ λόγια αὐτὰ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ νὰ ἀκούῃ τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: Ὁποιαδήποτε κραυγή, καὶ θυμός, καὶ βλασφημία, καὶ αἰσχρολογία, καὶ εὐτραπελία, ἂς ἀφαιρεθῇ ἀπὸ σᾶς μαζὶ μὲ πᾶσαν κακίαν.[54] Καὶ πάλιν, ἐὰν ὑπάρχῃ κάποιος καλὸς λόγος, ἂς δίδεται νὰ οἰκοδομῇ τὴν ἀνάγκην, ὥστε νὰ μεταδίδῃ χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας. Τοὺς ὅρκους δὲ νὰ ἀποφεύγῃς ἐξ ὁλοκλήρου, C ἀκούων τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία λέγει: ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς ἀρχαίους, δὲν θὰ ἀθετήσῃς τὸν ὅρκον σου. Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω νὰ μὴ ὁρκισθῆτε καθόλου.[55] Μὴ μοῦ εἴπῃς λοιπόν, ὅτι ὁρκίζομαι ἐφ' ὅσον ἔχω δίκαιον. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὁρκίζεσαι, οὔτε ὅταν ἔχῃς δίκαιον, οὔτε ὅταν ἔχῃς ἄδικον. Λοιπόν, ἂς διατηροῦμεν τὸ στόμα μας καθαρὸν ἀπὸ τὸν ὅρκον. Δι' ὅλων αὐτῶν ἂς περιτειχίζωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ χείλη καὶ τὴν διάνοιάν μας, ὥστε οὔτε εἰς τὸ ἐσωτερικόν μας νὰ γεννᾶται κάποια πονηρὰ σκέψις, οὔτε νὰ προφέρεται διὰ τῆς γλώσσης. Καὶ τὰ αὐτιά μας πρέπει νὰ κλείωμεν καλῶς, ὥστε νὰ μὴ δέχωνται τὸ μάταιον ἄκουσμα, ὅπως παρήγγειλεν ὁ μακάριος Μωυσῆς λέγων: ἀκοὴν ματαίαν νὰ μὴ δεχθῇς.[56] Ἐπίσης ὁ μακάριος Δαυῒδ ἔλεγε: D Ἐκεῖνον ποὺ κατηγοροῦσε τὸν πλησίον του, ὅταν ἀπουσίαζε, αὐτὸν τὸν ἐξεδίωκον.[57]

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ νὰ κοπιάζωμεν διὰ τὴν ἀρετήν; Πῶς μία μικρὰ ἀμέλεια, ἐπιφέρει εἰς ἡμᾶς μέγαν κίνδυνον; Διὰ τοῦτο ὁ Δαυῒδ εἰς ἄλλο μέρος, ὅταν ἀπήγγελλε κατηγορίαν κατὰ τοῦ πράττοντος αὐτό, ἔλεγε: κάθεσαι καὶ καταφέρεσαι κατὰ τοῦ πλησίον σου[58] καὶ θέτεις σκάνδαλα εἰς τοὺς ὁμομητρίους σου ἀδελφούς.[59]

Ἐὰν περιτειχίσωμεν ἔτσι ὅλα τὰ μέλη μας, θὰ δυνηθῶμεν νὰ προχωρήσωμεν καὶ πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς· τὴν μὲν γλῶσσαν νὰ χρησιμοποιοῦμεν πρὸς δοξολογίαν καὶ ὕ-

53. «Τὰ γὰρ μυρία κακὰ τῆς γλώττης ἡ εὐκολία ἐργάζεται, ὥσπερ οὖν τὰ ἀγαθὰ ἡ ἀσφάλεια». (Χρυσ. Migne 55, 432).

54. Ἐφεσ. δ', 31. Κολ. γ', 8.

55. Ματθ. ε', 33-34. Ἔξοδ. κ', 7. Λευΐτ. ιθ', 12. Ἀριθ. λ', 3. Δευτ. ε', 11. κγ', 21-23.

56. Ἔξοδ. κγ', 1.

57. Ψαλμ. ρ', 5.

58. Ὑπὸ τὸν ὅρον «ἀδελφὸς» νοεῖται κάθε Ἰσραηλίτης. «Υἱὸς τῆς μητρός σου» δὲ εἶναι ὁ κατὰ σάρκα καὶ αἷμα ὁμομήτριος ἀδελφός. (Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος).

59. Ψαλμ. μθ', 20.

μνους, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεὸν τοῦ παντός· F τὴν δὲ ἀκοὴν πρὸς ἀκρόασιν καὶ μάθησιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ· τὴν διάνοιαν πρὸς κατανόησιν τῶν πνευματικῶν διδαγμάτων· τὰς χεῖρας ὄχι διὰ τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν πράξεων· τοὺς πόδας διὰ νὰ πηγαίνωμεν ὄχι εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς ἱπποδρομίας[60] καὶ εἰς τὰ ἐπιβλαβῆ θεάματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς προσευχῆς [126] A καὶ πρὸς τὰς λειψανοθήκας τῶν ἁγίων μαρτύρων, ὥστε ἀφοῦ λάβωμεν τὴν εὐλογίαν αὐτῶν, νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀνυποτάκτους εἰς τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου.[61]

Ἐὰν θὰ ἔχωμεν λάβει τοιαύτην μέριμναν, ὥστε νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, θὰ δυνηθῶμεν καὶ ὠφέλειαν νὰ καρπωθῶμεν ἀπὸ τὴν νηστείαν, καὶ νὰ διαφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ ἑλκύσωμεν πρὸς ἑαυτοὺς πλουσίαν τὴν θείαν χάριν. Αὐτῆς εἴθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ καὶ τώρα καὶ πάντοτε B καὶ εἰς τὸ πέρασμα ὅλων τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

60. Τὸ θέατρον δὲν εἶχεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρυσοστόμου τὴν αἴγλην καὶ τὸν παιδευτικὸν χαρακτῆρα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, ἀλλ' εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν παρακμῆς. Τόσον αὐτό, ὅσον καὶ ὁ ἱππόδρομος εἶχον καταντήσει καταφύγιον ἀνηθίκων καὶ σκληρῶν ἀνθρώπων καὶ πολιτικῶν συγκρούσεων. Ὡς τοιαῦτα ἀποδοκιμάζονται ἀπὸ τὸν Χρυσόστομον.

61. Ὁλόκληρος ὁ ἐπίλογος τῆς ὁμιλίας εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ γραφικὰ χωρία καὶ πρακτικὰς συμβουλάς. Ταῦτα μαρτυροῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν εὐρεῖαν καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς Γραφῆς ὑπὸ τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου, τὴν ὁποίαν εὐχερῶς ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπεδίωκεν οὗτος διὰ τῶν ὁμιλιῶν του.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΠΛΑΣΤΩΝ. ΚΑΙ ΗΣΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΓΥΜΝΟΙ, ΚΑΙ Ο ΑΔΑΜ, ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΝΤΡΕΠΟΝΤΟ.[1]

Σήμερον, ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, ἐπιθυμῶ νὰ ἀνοίξω ἐνώπιόν σας, βαθμηδόν, μέγαν πνευματικὸν θησαυρόν. Αὐτὸς ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαμοιράζεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδέποτε νὰ τελειώνῃ· C ὅλους νὰ κάμνῃ πλουσίους καὶ καθόλου νὰ μὴ ἐλαττώνεται, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ αὐξάνῃ.[2] Καὶ ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν ὑλικὸν θησαυρόν, πού, ὅταν θὰ μπορέσῃ κάποιος νὰ ἀποκτήσῃ ἕνα μικρὸν μέρος αὐτοῦ, δημιουργεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του μεγάλην περιουσίαν, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἁγίαν Γραφήν· δηλαδὴ κάτω καὶ ἀπὸ τὴν μικροτέραν της λέξιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακαλύψωμεν τὰ μεγαλύτερα διδάγματα καὶ ἀνέκφραστον τὸν πνευματικὸν θησαυρόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ, ὥστε, ἐνῶ κάμνει πλουσίους ἐκείνους ποὺ τὸν δέχονται, οὐδέποτε μειώνεται. Τοῦτο συμβαίνει, διότι προέρχεται ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.[3] Ἑπομένως ἔργον ἰδικόν σας εἰς τὸ ἑξῆς θὰ εἶναι, νὰ φυλάσσετε μὲ ἀκρίβειαν, ἐκεῖνα, ποὺ σᾶς παρεδόθησαν πρὸς φύλαξιν· D νὰ φέρετε αὐτὰ συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην σας, ὥστε νὰ δύνασθε νὰ παρακολουθῆτε μὲ εὐκολίαν τὴν διδασκαλίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσπαθοῦμεν εἰς τὰς ψυχάς σας νὰ φέρωμεν βιαστικὰ ἐκεῖνα μόνον ποὺ αἰσθανόμεθα εἰς τὸν ἑαυτόν μας.[4] Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀναζητεῖ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἑτοίμη νὰ φωτίσῃ ἐκείνους, ποὺ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὴν ὑποδέχονται.

Ἂς ἀκούσωμεν δὲ καὶ τὰς περικοπάς, ποὺ ἀνεγνώ-

1. Γέν. 2, 25.
2. Πρβλ. εὐχὴν ἐκ τῆς Θ. Λειτουργίας τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου.
3. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἶναι βέβαιος, ὅτι ἡ διακονία τοῦ θείου λόγου καὶ ἡ ἀπόκτησις νέας ἐμπειρίας περὶ τῆς θείας πραγματικότητος εἶναι ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
4. Εἶναι ἔκδηλον τὸ ὑπαρξιακὸν πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνο, ποὺ αὐτὸς προσωπικῶς ζῇ καὶ αἰσθάνεται.

σθησαν σήμερον,[5] διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσην συγκατάβασιν ἔδειξε διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν.

Ἦσαν δὲ καὶ οἱ δύο γυμνοί, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ σύζυγός του, ἀλλὰ δὲν ᾐσθάνοντο ἐντροπήν.

Προσπάθησε παρακαλῶ νὰ ἐννοήσῃς τῆς εὐτυχίας τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος· πῶς ἦσαν οἱ πρωτόπλαστοι ἀνώτεροι ὅλων τῶν σωματικῶν πραγμάτων· πῶς κατοικοῦσαν εἰς τὴν γῆν, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἄγγελοι[6] εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐνῷ ἔφερον ὑλικὰ σώματα, δὲν ἐβαρύνοντο μὲ σωματικὰ πάθη, διότι δὲν εἶχον ἀνάγκην, οὔτε ἀπὸ στέγην, οὔτε ἀπὸ κάτι ἄλλο παρόμοιον.[7] E Τοῦτο δὲν ἐδήλωσεν εἰς ἡμᾶς ἡ Ἁγία Γραφὴ ἁπλῶς καὶ χωρὶς σκοπόν, ἀλλὰ ἀφοῦ μάθωμεν τὴν πρώτην ζωήν των, ποὺ ἦταν χωρὶς λύπας καὶ πόνους καὶ τὴν ἀγγελικήν, κατὰ ἕνα τρόπον, κατάστασιν καὶ διαγωγήν των, ὅταν κατόπιν θὰ ἴδωμεν αὐτοὺς νὰ ἔχουν στερηθῆ ὅλων αὐτῶν καὶ νὰ ὁμοιάζουν μὲ πλουσίους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸν μέγαν πλοῦτον περιέπεσαν εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, 124 A τότε νὰ ἀποδώσωμεν τὴν αἰτίαν ὅλων αὐτῶν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν των.[8]

Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ ἀκουσθῇ τὸ κείμενον, ποὺ ἔχει ἀναγνωσθῆ. Ὅταν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, ὅτι ἦσαν γυμνοὶ καὶ δὲν ᾐσθάνοντο ἐντροπὴν (ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ἦσαν γυμνοί, ἀφοῦ ἡ ἀνέκφραστος δόξα τοῦ Θεοῦ περιέβαλλεν αὐτοὺς καὶ ἐκόσμει αὐτοὺς ὡραιότερον παντὸς ὑλικοῦ ἐνδύματος), λέγει ἀκολούθως: Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα ἔπλασε Κύριος ὁ Θεός, εὐφυέστερος ἦτο ὁ ὄφις. Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· «Εἶπε πράγματι ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ πᾶν δένδρον τοῦ κήπου;».[9]

Πρόσεχε τὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν δολίαν ἐπινόησιν τοῦ πονηροῦ δαίμονος. B Ἐπειδὴ εἶδε τὸν ἄνθρωπον, τὸ

5. Ἡ ὁμιλία ἐγίνετο καθημερινῶς καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφικῶν κειμένων.

6. «Ἄγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῷ λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφυῖα...» (Ἰ. Δαμασκηνοῦ «Ἔκδ. Ὀρθ. Πίστεως». Ε.Π. 94, 865 - 868).

7. «Οἱ πρωτόπλαστοι προικισμένοι μὲ φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ χαρίσματα, ἔχαιρον διὰ τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀφοσιώσεώς των πρὸς τὸν Θεόν. Τελεία ἁρμονία ἐβασίλευε μεταξύ των. Τὸ σῶμα ὑπήκουεν εἰς τὴν ψυχήν, τὸ κατώτερον μέρος τῆς ψυχῆς εἰς τὸ ἀνώτερον καὶ τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν». Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Γένεσιν.

8. Τὸ κακὸν «οὐκ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει, ἀλλὰ τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν θέλημα». (Ἰω. Δαμ. Διάλ. κατὰ Μανιχ. 79).

9. Γεν. γ', 1.

δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, νὰ εὑρίσκεται στὴν ὑψίστην τιμὴν καὶ νὰ μὴ εἶναι σχεδὸν καθόλου κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, ὅπως λέγει καὶ ὁ Δαυΐδ,[10] ἐδημιούργησες αὐτὸν ὀλίγον κατώτερον ἀπ' τοὺς Ἀγγέλους.[11] (Καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον τὸ ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἡ ἁμαρτία τῆς παρακοῆς, διότι μετὰ τὴν παρακοὴν εἶπεν αὐτὸ ὁ προφήτης). Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ ἄρχων τοῦ κακοῦ[12] διάβολος ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἐπίγειος ἄγγελος καὶ ἐπειδὴ ἔλυωνε ἀπὸ τὸν φθόνον του· ἐπειδὴ ἐρρίφθη κάτω[13] ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ του (ἀξιώματος) ἐξ αἰτίας τῆς πονηρᾶς θελήσεως καὶ τῆς ὑπερβολικῆς του κακίας, ἐνῷ ἀνῆκεν εἰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ μεγάλην πανουργίαν. C Προσπαθεῖ νὰ ἀποστερήσῃ τὸν ἄνθρωπον τῆς εὐμενείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ τὸν μετατρέψῃ εἰς ἀγνώμονα, νὰ τὸν ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τὰ τόσον μεγάλα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς αὐτόν, ἕνεκα τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τί κάμνει; Ἀφοῦ εὗρεν αὐτὸ τὸ θηρίον, τὸν ὄφιν ἐννοῶ, νὰ ὑπερνικᾷ τὰ ἄλλα θηρία κατὰ τὴν φρόνησιν, ὅπως ἀκριβῶς ἐτόνισε καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς λέγων ὁ δὲ ὄφις ἦτο τὸ εὐφυέστερον[14] ζῶον μεταξὺ ὅλων τῶν θηρίων τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε Κύριος ὁ Θεός, αὐτὸ ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανον· δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ὁμιλίας παρασύρει εἰς τὴν ἰδικήν του ἀπάτην τὴν γυναῖκα,[15] ποὺ ἦταν τὸ ἁπλοϊκὸν[16] καὶ ἀσθενέστερον δημιούργημα. Καί, ὡς λέγει ἡ Γραφή, εἶπεν ὁ ὄφις εἰς τὴν γυναῖκα. D

Ὑπολογίζεις, ἀγαπητέ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργημένα θηρία δὲν προκαλοῦσε τὸν φόβον, οὔτε εἰς τὸν ἄνδρα οὔτε εἰς τὴν γυναῖκα; Ὅλα ἐγνώριζον καλῶς καὶ τὴν κυρίαρχον θέσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς δημιουργίας εἰς αὐτόν, καὶ ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει σήμερον

10. Ὁ Δαυΐδ ἦτο προφήτης καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ θρόνος τοῦ ὁποίου ἦτο ἐπηγγελμένος εἰς τὸν Μεσσίαν. Πρβλ. Λουκ. α', 32.

11. Ψαλμ. η', 6.

12. Ἰωάν. η', 44. Ἀποκ. ιβ', 9 - 10. Ἰὼβ α', 6. β', 1. Ἀποκ. β', 10.

13. Πρέπει νὰ τὰ ἐκλάβωμεν μὲ ἠθικὴν καὶ οὐχὶ μὲ τοπικὴν σημασίαν. Ὁ ὑλικὸς οὐρανὸς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σώματα ὡς παροδικὰ (Β' Πετρ. γ', 10) δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς τόπος τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων.

14. Φρόνιμος χαρακτηρίζεται ὁ ὄφις, διότι πράττει ἐξ ἐνστίκτου ἐκεῖνα ποὺ ὑπαγορεύει ὁ νοῦς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς διαφόρους κινδύνους.

15. Σοφ. Σειρ. κε', 25.

16. Τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, τὸ ἁπλοῦν.

μὲ τὰ ἥμερα ζῶα, ἔτσι τότε τὰ ἄγρια καὶ ἀνυπότακτα ἦσαν εὐκολομεταχείριστα.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ ἴσως θὰ προβάλῃ κάποιος τὴν ἀπορίαν καὶ θὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ, ἂν τὸ ζῶον ὡμιλοῦσεν ἀνθρώπινον λόγον. Ὄχι. Δὲν συνέβαινε τέτοιο πρᾶγμα. Εἴθε ποτὲ νὰ μὴ συμβῇ. Ἀλλὰ πάντοτε, ὅταν ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν Γραφήν, τοῦτο πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ μὲν λόγια ἦσαν τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος, κινούμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του, ἐξηγέρθη πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς τῆς ἀπάτης. Τὸ ζῶον δὲ αὐτὸ ἐχρησιμοποίησεν, ὡς κατάλληλον ὄργανον, E διὰ νὰ κατορθώσῃ, βάζων τὸ δόλωμα τῆς ἰδικῆς του ἀπάτης, νὰ ἀνατρέψῃ κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν γυναῖκα, ἐπειδὴ πάντοτε ἦτο εὐκολώτερον νὰ ἀπατηθῇ, ἔπειτα δὲ δι' αὐτῆς καὶ τὸν πρωτόπλαστον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐχρησιμοποίησε τὸ ἄλογον τοῦτο ζῶον διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς μηχανορραφίας, διὰ μέσου αὐτοῦ συνδιαλέγεται μὲ τὴν γυναῖκα καὶ λέγει· Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ τρώγετε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου; Παρατηρήσατε ἐδῶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ κακουργήματος. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶπεν ὁ Θεός, εἰσάγει εἰς τὴν συζήτησιν ὑπὸ μορφὴν συμβουλῆς καὶ ἐρωτήσεως,[17] ὡσὰν νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν κηδεμονίαν αὐτῶν· 125 A αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν ἔχουν οἱ λόγοι, εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ τρώγετε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου; Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ ὅτι λέγει ὁ πονηρὸς αὐτὸς δαίμων, διὰ ποῖον λόγον σᾶς ἐστέρησε τῆς τόσον μεγάλης ἀπολαύσεως; Διατί δὲν ἐπιτρέπει νὰ συμμετέχετε εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου; Διατί, τὴν μὲν ἀπόλαυσιν τῆς θέας τῶν ἀγαθῶν σᾶς ἐπέτρεψε, δὲν ἐπιτρέπει ὅμως τὴν μετάληψιν, ὥστε νὰ ἀπολαύσετε μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν; Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶπεν ὁ Θεός; Διατί δίδει αὐτὴν τὴν ἐντολήν; Ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς παραμονῆς εἰς τὸν παράδεισον, ὅταν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπολαμβάνῃ κανεὶς τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ κυρίως τοῦ λόγου νὰ αἰσθάνεται μεγαλυτέραν θλῖψιν, ἐφ' ὅσον, ἡ μὲν θέα τῶν ἀγαθῶν ἐπιτρέπεται, B ἡ δὲ ἀπόλαυσις ἐκ τῆς μεταλήψεως δὲν πραγματοποιεῖται;[18]

17. Ἐρωτηματικῶς εἰσάγεται ἡ συζήτησις μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διεγείρῃ τὴν ἀμφιβολίαν.

18. Ἀναλύει ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἐπακριβῶς τὰς σκέψεις τοῦ διαβόλου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τοῦ κακουργήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ καυτηριάσῃ εἰς τὴν συνέχειαν τὴν τακτικήν του.

Εἶδες πῶς χύνει τὸ δηλητήριον αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν λόγων, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ δόλωμα; Ἔπρεπεν ἡ γυναῖκα νὰ ἀντιληφθῇ τὸ μέγεθος τῆς τρέλλας ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν καὶ ὅτι σκοπίμως λέγει ἀνύπαρκτα πράγματα, ὅτι ἐμφανίζεται δῆθεν ὡς κηδεμών, διὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μάθῃ[19] τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι νὰ τραβήξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν παράβασιν. Ἐνῷ ἠδύνατο, λοιπόν, ἡ γυναῖκα ἀμέσως νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου καὶ νὰ ἀποφύγῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν συνομιλίαν μαζί του, ἐπειδὴ ἔλεγε περιττὰ πράγματα, καὶ νὰ μὴ ὑποβιβάσῃ τὸν ἑαυτόν της εἰς τόσην ταπείνωσιν, δὲν τὸ ἠθέλησεν. C Ἔπρεπε βεβαίως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ μὴ ἀνεχθῇ νὰ συζητῇ πρὸς αὐτόν· μόνον μὲ ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη βοηθὸς καὶ ἔγινε μέτοχος τῆς ἀξίας αὐτοῦ, (δηλαδὴ τὸν Ἀδάμ), ἔπρεπε νὰ συνομιλῇ.

Ἐφ' ὅσον ὅμως, δὲν γνωρίζω πῶς, παρασυρθεῖσα, ἠνέχθη νὰ συνομιλῇ πρὸς τὸν ὄφιν, καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ ἐδέχετο τὰ καταστρεπτικὰ λόγια τοῦ διαβόλου, ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ νὰ ἀποφύγῃ νὰ συνομιλῇ πλέον μαζί του, νὰ ἀποδιώξῃ ἐκεῖνον, ποὺ ἐτόλμησε νὰ ἀκονίσῃ τὴν γλῶσσαν του ἐναντίον τῆς ἐντολῆς, ποὺ ἐδόθη εἰς αὐτούς, ἀμέσως, ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὰ λεγόμενά του τὴν ἀντίθεσιν τῶν λόγων, καὶ ὅτι ἄλλα μὲν διέταξεν ὁ Δημιουργός, ἄλλα δὲ ἔλεγεν αὐτός, ἀντίθετα πρὸς τὸν Δημιουργόν. D Ὅμως, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀπροσεξίας της, ὄχι μόνον δὲν ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτει εἰς αὐτόν· μπροστὰ στὸν χοῖρο βάζει τοὺς μαργαρίτας καὶ πραγματοποιεῖται ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ· διότι λέγει ὁ Κύριος: Νὰ μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας[20] σας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουν αὐτοὺς μὲ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ στραφέντες σᾶς διασχίσουν.[21]

Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ τώρα συνέβη.

Παρέθεσε τοὺς θείους μαργαρίτας εἰς τὸν χοῖρον, εἰς τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, δηλαδὴ εἰς τὸν δαίμονα, ποὺ ἐ-

19. Ὁ Χρυσόστομος πιστεύει ὅτι ὁ διάβολος δὲν ἐγνώριζε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτὸ πρωταρχικὸς στόχος του εἶναι νὰ τὴν πληροφορηθῇ ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

20. «Ἅγιον καὶ Μαργαρίτας» ὠνόμασε τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν· ἅγιον μὲν ὡς θεῖον· μαργαρίτας δὲ διὰ τὰ ἐν αὐτῷ θεῖα δόγματα» (Ζηγαβηνός). «Χοίρους ἠνίξατο τοὺς ἐν ἀκολάστῳ βίῳ διατρίβοντας διὰ παντὸς» (Χρυσόστομος).

21. Ματθ. ζ', 6. Φιλ. γ', 2. Ἀποκ. κβ', 15. Παρμ. θ', 7-8. κγ', 9.

νεργοῦσε διὰ μέσου αὐτοῦ, καὶ ὄχι μόνον κατεπάτησεν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἀντετάχθη εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· E ἀκόμη δὲ ἀφοῦ ἐπετέθη, ἐκρήμνισεν[22] εἰς τὸ βάραθρον τῆς παρακοῆς, ὄχι μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρωτόπλαστον μαζὶ μὲ αὐτήν. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι τὸ νὰ ἀποκαλύπτωμεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἀπερίσκεπτα εἰς[23] ὅλους. Ἂς ἀκούσουν αὐτὰ ὅσοι συζητοῦν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἀδιακρίτως πρὸς πάντας. Οὔτε ὁ Χριστὸς κάμνει λόγον εἰς τὴν Γραφὴν περὶ τοῦ αἰσθητοῦ χοίρου, ἀλλά, ὑπονοῶν τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὁμοιάζουν μὲ χοίρους καὶ οἱ ὁποῖοι σὰν ἄλογα ζῶα κυλίονται μέσα στὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας, μᾶς διδάσκει καὶ νὰ γνωρίζωμεν τὴν διαφορὰν τῶν προσώπων[24] 126 A καὶ νὰ ζητοῦμεν νὰ μάθωμεν μὲ ἀκρίβειαν τῆς διαγωγῆς των τὸν τρόπον, ὅταν θὰ χρειασθῇ νὰ ἀποκαλύψωμεν εἰς αὐτοὺς κάτι ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ καταστρέφωμεν καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ἑαυτούς μας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τῆς ἁμαρτίας ὄχι μόνον δὲν κερδίζουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τοὺς ἀποκαλύπτονται, ἀλλὰ πολλάκις ἐκρήμνισαν εἰς τὸ ἴδιον βάραθρον τῆς καταστροφῆς μαζὶ μὲ τοὺς ἑαυτούς των[25] καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀβασανίστως ἔθεσαν ἐνώπιόν των τοὺς καλοὺς αὐτοὺς μαργαρίτας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φυλάττωμεν αὐτὰ μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν τὰς αὐτὰς συνεπείας μὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μέχρι τώρα ἠπατήθησαν. Ἐὰν τότε ἐπεθύμει ἡ γυναίκα νὰ μὴ θέσῃ τοὺς θείους μαργαρίτας ἐνώπιον τοῦ χοίρου, οὔτε ἡ ἰδία θὰ ἔφθανεν εἰς τὸν κρημνὸν αὐτόν, οὔτε τὸν ἄνδρα της θὰ κατέστρεφε μαζί της.

B Ἂς ἀκούσωμεν ὅμως τί ἀπαντᾷ ἡ γυναίκα εἰς τὸν ὄφιν. Ὅταν εἶπεν ἐκεῖνος «εἶπε πράγματι ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ πᾶν δένδρον τοῦ κήπου;», ἡ γυναίκα ἀπήντησεν εἰς τὸν ὄφιν: Δυνάμεθα[26] νὰ φάγωμεν ἀπὸ τοὺς καρποὺς ὅλων τῶν δένδρων τοῦ κήπου· μόνον δὲ διὰ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου, τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου, εἶπεν ὁ Θεός, νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ αὐτόν, οὔτε νὰ τὸν ἐγγίσητε, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε. Βλέπεις τὸ κακούργημα;[27] Εἶπεν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἐλέχθη ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ παρεκίνησεν αὐτὴν εἰς συζήτησιν. Μετὰ ταῦτα ἡ γυνή, ἀφοῦ ἔλαβε θάρρος, ἀποκαλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ὄφιν, ὡσὰν νὰ ἦτο φίλος της. Λέγει τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Δι' ὅσων ἀπεκρίθη στερεῖ τὸν ἑαυτόν της ἀπὸ κάθε δικαιολογίαν. C Πράγματι, τί δύνασαι[28] νὰ φέρῃς ὡς δικαιολογίαν, γυναίκα; Εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ κήπου. Ἔπρεπε σὺ νὰ ἀποστραφῇς τὸν ὄφιν, ἐπειδὴ εἶχεν εἴπει ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἐντολήν,[29] καὶ νὰ εἴπῃς πρὸς αὐτόν: Φῦγε μακρυά. Σὺ εἶσαι ἀπατεών. Δὲν γνωρίζεις οὔτε τὴν δύναμιν τῆς ἐντολῆς ποὺ ἔχει δοθῆ εἰς ἡμᾶς, οὔτε τὸ μέγεθος τῆς ἀπολαύσεως, οὔτε τὴν ἀφθονίαν τῆς προσφορᾶς. Σὺ μὲν εἶπες, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει δώσει ἐντολήν, νὰ μὴ φάγωμεν ἡμεῖς ἀπὸ κανένα δένδρον τοῦ κήπου· ὁ Κύριος ὅμως καὶ Δημιουργός, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀγάπης του,[30] ἀφοῦ ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀπολαμβάνωμεν ὅλων καὶ νὰ ἐξουσιάζωμεν αὐτῶν, ἀπὸ ἕνα μόνον δένδρον διέταξε νὰ ἀπέχωμεν· τοῦτο πάλιν ἔπραξεν ἕνεκα τῆς μεγάλης φροντίδος δι' ἡμᾶς, ὥστε νὰ μὴ κυριευθῶμεν ὑπὸ τοῦ θανάτου διὰ τῆς συμμετοχῆς. D Ἔπρεπε λοιπόν, ἐὰν ἡ γυνὴ ἦτο εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεόν, αὐτὰ τὰ λόγια ἀφοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν ὄφιν, κυριολεκτικὰ νὰ τὸν ἀποστραφῇ καὶ οὔτε νὰ συζητήσῃ πλέον, οὔτε νὰ ἀκούσῃ κάτι, ἐξ ὅσων ἔλεγεν αὐτός. Ὅμως, ἀφοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἐντολὴν καὶ ἀφοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅσα εἶχεν εἴπει πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός, δέχεται ἀπὸ τὸν διάβολον μίαν ἄλλην συμβουλὴν καταστρεπτικὴν καὶ θανατηφόρον. Ὅταν εἶπεν ἡ γυναίκα, ὅτι δυνάμεθα νὰ φάγωμεν ἀπὸ τοὺς καρποὺς ὅλων τῶν δένδρων τοῦ κήπου· μόνον δὲ διὰ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπ' αὐτόν, οὔτε νὰ τὸν ἐγγίσητε, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε, E

22. Κατήγαγε: Διὰ τῆς παρακοῆς ἤνοιξεν ἡ πύλη τοῦ ᾅδου, διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται πολλοί, καὶ τῆς ὁποίας τὸ φάσμα εὑρίσκεται ἐνώπιον τοῦ Ι. Χρυσοστόμου.

23. Ματθ. ιγ', 14-15. Ἡσ. στ', 9. Μάρκ. δ', 12. Λουκ. η', 10. Ἰωάν. ιβ', 40.

24. Εἰς τὸν θεολόγον εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διακριτικὴ ἱκανότης, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν νὰ δύναται νὰ γνωρίζῃ τὴν δυνατότητα καρποφορίας τοῦ ἀγροῦ, τὸν ὁποῖον καλλιεργεῖ διὰ τοῦ θείου λόγου.

25. Α' Κορ. ιε', 33.

26. Ἔχει πλήρη συνείδησιν τοῦ αὐτεξουσίου, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα τιμωρία.

27. Ἡ πρᾶξις χαρακτηρίζεται ὡς κακούργημα καὶ διὰ τὸ προσχεδιασμένον αὐτῆς, καὶ διὰ τὰς συνεπείας της, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν σύστασιν τοῦ θείου δικαστηρίου.

28. Ὁ πλάγιος λόγος μετατρέπεται εἰς εὐθύν, διὰ νὰ τονισθῇ ὁ δριμὺς ἔλεγχος.

29. Μέτρον κρίσεως τῶν προθέσεων ἑνὸς φίλου πρέπει νὰ εἶναι ἡ συμφωνία τῶν λόγων αὐτοῦ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

30. Σοφ. Σειρ. ιε', 25. Ἱερ. λη', 3. Α' Ἰωάν. δ', 8. Ἰωάν. ιε', 13.

πάλιν ὁ πονηρὸς ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας συμβουλεύει ἀντίθετα πρὸς τὸν Δημιουργόν. Ὅταν ὁ φιλάνθρωπος Θεός, ἀπὸ ὑπερβολικὸν ἐνδιαφέρον, ἀπηγόρευσε τὴν μετάληψιν, διὰ νὰ μὴ γίνουν θνητοί, ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς, αὐτὸς λέγει εἰς τὴν γυναῖκα, δὲν θὰ ἀποθάνετε καθόλου. Ποίαν συγγνώμην δύναται νὰ ἀπαιτήση κανεὶς διὰ τὴν γυναῖκα, ἡ ὁποία ἠνέχθη νὰ ἀκούη μὲ προσοχὴν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν τόσον τολμηρὰ λόγια; Εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ἐγγίσητε διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε, ἐκεῖνος ἀντιπαραθέτει, δὲν θὰ ἀποθάνητε καθόλου. 127 A Ἔπειτα, δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συκοφαντεῖ τὸν Δημιουργὸν καὶ ὡς φθονερόν, μὲ σκοπὸν νὰ μπορέση νὰ φέρη εἰς τὸ μέσον τὴν ἀπάτην καὶ ἀφοῦ ἀνατρέψη τὴν γυναῖκα, νὰ ἐκπληρώση τὸν σκοπόν του. Λέγει, δέ,[31] δὲν θὰ ἀποθάνετε καθόλου· διότι γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγητε ἐξ αὐτοῦ, θὰ διανοιγοῦν[32] οἱ ὀφθαλμοί σας καὶ θὰ εἶσθε ὡς θεοί, διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν.

Ἰδοὺ τὸ δόλωμα εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν του. Ἀφοῦ ἐγέμισε τὸ ποτήριον μὲ δηλητήριον φάρμακον,[33] τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐκείνη δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐλέγξῃ τὸ θανάσιμον περιεχόμενον, ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ γνωρίζη αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν ἤθελεν. Ἀφοῦ ἤκουσεν ἀπ' αὐτόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τὴν μετάληψιν δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, B ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι θὰ διανοιγοῦν οἱ ὀφθαλμοί των καὶ θὰ εἶναι ὡς θεοί, διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ ἀφοῦ ὑπερηφανεύθη μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας,[34] εἰς τὸ ἑξῆς ἐφαντάζετο μεγάλα πράγματα διὰ τὸν ἑαυτόν της. Τέτοια εἶναι τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν διὰ τῆς ἀπάτης ἀνεβάση τὸ θῦμα του εἰς μέγα ὕψος, τότε ρίπτει αὐτὸ μὲ ὁρμὴν εἰς τὸν βαθὺν κρημνόν. Ὅταν δὲ ἐφαντάσθη, ὅτι θὰ γίνῃ ἴση μὲ τὸν Θεόν, ἔσπευδε πρὸς τὴν μετάληψιν, καὶ ἔκτοτε πρὸς τὰ ἐκεῖ κατηύθυνε καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὴν διάνοιάν της· τίποτε ἄλλο δὲν ἐσκέπτετο, παρὰ τὸ πῶς θὰ ἀδειάσῃ μέχρι τέλους τὸ ποτήρι, ποὺ τῆς προσέφερεν ὁ πονηρὸς δαίμων. C Ὅταν ἐδέχθη τὸ καταστρεπτικὸν ἐκεῖνο δηλητήριον, διὰ μέσου τῆς συμβουλῆς τοῦ ὄφεως, καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς, ὅτι ἔσπευδε νὰ ἐπαληθεύσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἄκουε τί λέγει ἡ Γραφή· μόλις λοιπὸν ἀντελήφθη ἡ γυνὴ ὅτι τὸ δένδρον ἦτο καλὸν πρὸς βρῶσιν, εὐχάριστον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ δένδρον ἦτο ἐπιθυμητὸν ὡς παρέχον γνῶσιν, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν καρπόν του καὶ ἔφαγεν. Πράγματι αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ φθείρουν τοὺς καλοὺς χαρακτῆρας.[35] Διότι δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, πρὸ τῆς συμβουλῆς τοῦ πονηροῦ δαίμονος; Διατί δὲν κατενόησε τὸ δένδρον καὶ δὲν ἀντελήφθη τὴν ὡραιότητα αὐτοῦ; Ἐπειδὴ εἶχε φοβηθῆ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τιμωρίαν, ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν μετάληψιν. Τώρα ὅμως ἐξηπατήθη ἀπὸ τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ πάθουν αὐτὸ ποὺ τοὺς εἶπεν ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνουν ἴσοι μὲ τὸν Θεόν· D τότε λοιπὸν ἡ ἐλπίδα τῆς ὑποσχέσεως παρεκίνησεν αὐτὴν πρὸς τὴν μετάληψιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἠνείχετο νὰ παραμείνη ἐντὸς τῶν ὁρίων[36] τῆς ἀποστολῆς της· ἀφοῦ ἐθεώρησε τὸν ἐχθρὸν τῆς σωτηρίας μας περισσότερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον ἡ πεῖρα τὴν ἐδίδασκε καὶ διὰ τὸν καταστρεπτικὸν χαρακτῆρα τῆς συμβουλῆς τοῦ διαβόλου, καὶ διὰ τὴν συμφοράν, ποὺ θὰ κατελάμβανεν αὐτούς, ἐξ αἰτίας τῆς μεταλήψεως.

Μόλις λοιπὸν ἀντελήφθη ἡ γυνή, ὅτι τὸ δένδρον ἦτο καλὸν πρὸς βρῶσιν, εὐχάριστον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ δένδρον ἦτο ἐπιθυμητὸν ὡς παρέχον γνῶσιν, καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ ὄφεως ἐκαλλιέργησεν εἰς αὐτήν, ἔκαμε τὸν ἑξῆς συλλογισμόν:[37] E Ἐὰν τὸ δένδρον εἶναι καλὸν πρὸς βρῶσιν, ἐὰν δύναται ἔτσι νὰ εὐχαριστῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὑ-

31. Γεν. γ', 4-5.
32. Ὄχι διότι ἦσαν κλεισμένοι οἱ ὀφθαλμοί των μέχρι τώρα, ἀλλὰ διότι δὲν ἔβλεπον τὴν γυμνότητά των, ἐφ' ὅσον τοὺς περιέβαλλεν ἡ θεία χάρις.
33. Φάρμακον: Ἔχει ἢ θεραπευτικὴν ἢ βλαπτικὴν σημασίαν. Εἰς τὸν Ὅμηρον διακρίνεται διά τινος ἐπιθέτου. «Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλά... πολλὰ δὲ λυγρά» (Ὀδ. Δ. 230).
34. Ὄχι μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι θὰ εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεὸν κατ' οὐσίαν. Τοῦτο τὸ ἐγνώριζον καὶ ἡ Εὔα καὶ ὁ Σατανᾶς, ὅτι εἶναι ἀδύνατον. Ἡ ἰσοθεΐα ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν παγγνωσίαν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐθεμελίωναν νέαν δικαιοσύνην καὶ ἁγιότητα, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

35. Α' Κορ. ιε', 33.
36. Ἕκαστον δημιούργημα ἔχει ἕνα ὡρισμένον κύκλον καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ κινῆται καὶ τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος προστάσσει νὰ εἴμεθα «εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων» καὶ εἰς ἄλλο μέρος «εἴσω τῶν ἡμετέρων ὅρων». (Πρῶτος Θεολ. λόγος § 5).
37. Ἐμφανίζεται ὁ ἱερὸς Πατὴρ ὡς βαθὺς ψυχολόγος καὶ γνώστης τῆς ὅλης πορείας, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἕνα βούλημα, ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐρεθισμοῦ μέχρι τῆς ἐκφράσεως αὐτοῦ ὑπὸ μορφὴν ἀποφάσεως.

πάρχῃ εἰς αὐτὸ μία ἀνείπωτος ὡραιότης,[38] ἐὰν ἡ βρῶσις ἐξ αὐτοῦ δίδῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ὑψίστην τιμήν, καὶ ἐὰν δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἰδίαν ἀξίαν μὲ τὸν Δημιουργόν; Τότε διὰ ποῖον λόγον νὰ μὴ φάγωμεν ἀπὸ αὐτό;

128 A Εἶδες πῶς ἠχμαλώτισεν αὐτὴν ὁ διάβολος; Πῶς παρέσυρε σιγὰ - σιγὰ τὴν σκέψιν της, καὶ τὴν προπαρεσκεύασε νὰ ἐπιθυμήσῃ[39] μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχεν, ὥστε φουσκωμένη ἀπὸ ματαιοδοξίαν νὰ ἐκπέσῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ κατεῖχεν; Καὶ ἔλαβε, λέγει ἡ Γραφή, ἀπὸ τὸν καρπόν του καὶ ἔφαγεν, ἔδωσε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της καὶ ἔφαγον. Τότε διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί.

Γυναῖκα, τί ἔπραξες; Ὄχι μόνον ἐδέχθης τὴν καταστρεπτικὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου καὶ κατεπάτησες τὸν νόμον, ποὺ σοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐξύβρισες τὴν ἐντολήν. B Τόσην ἀκράτειαν ἔδειξες, ὥστε δὲν σοῦ ἦταν ἀρκετὴ ἡ τόσον μεγάλη ἀπόλαυσις καὶ ἐτόλμησες νὰ ἀποκομίσῃς κέρδος ἐκ τοῦ ἑνὸς δένδρου, τὸ ὁποῖον σᾶς εἶπεν ὁ Κύριος νὰ μὴ ἐγγίσετε· ἔδωκες ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς λόγους τοῦ ὄφεως καὶ ἐθεώρησες περισσότερον ἀξιόπιστον τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ δημιουργοῦ, ποὺ σοῦ εἶχε δοθῆ· παρεσύρθης εἰς τόσον μεγάλην πλάνην, ὥστε νὰ μὴ εἶσαι ἀξία οὐδεμιᾶς συγγνώμης. Μήπως κατήγετο ἀπὸ τὸ ἴδιο γένος μὲ ἐσένα αὐτὸς ποὺ σοῦ ἔδωκε τὴν συμβουλήν; Ἦταν κατώτερός σου καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς δούλους, ποὺ ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν σου. Διὰ ποῖον λόγον προσέβαλες ἔτσι τὸν ἑαυτόν σου καὶ κατεδέχθης νὰ συνομιλῇς μὲ τὸν ὄφιν καὶ νὰ δεχθῇς διὰ μέσου τοῦ ζώου αὐτοῦ τὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, ἀφοῦ ἐγκατέλιπες ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθης, C χάριν τοῦ ὁποίου ἐπλάσθης βοηθὸς καὶ μὲ τὸν ὁποῖον, ὡς ὁμοούσιος, ἔχεις τὴν ἰδίαν ἀξίαν καὶ ὁμιλεῖς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν; Ἂν καὶ ἡ συμβουλὴ αὐτὴ ἦτο φανερῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Δημιουργοῦ, διατὶ δὲν τὴν ἀπεστράφης, ἀλλά, κινουμένη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑποσχέσεως, ἐτόλμησες τὴν μετάληψιν;

Ἔστω λοιπόν· τὸν ἑαυτόν σου ὡδήγησες εἰς μίαν τόσον μεγάλην πτῶσιν καὶ ἐστερήθης τῆς μεγαλυτέρας τι-

38. Διαπιστώνει τώρα τὴν ὕπαρξιν χαρισμάτων εἰς τὸ δένδρον διότι τὸ βλέπει μὲ διάφορον ψυχικὴν διάθεσιν, μὲ μάτια ἀτόπου ἐπιθυμίας.

39. Τὸ φρονῶ ἐκφράζει τὴν ἐνέργειαν ὄχι μόνον τῆς διανοίας ἀλλὰ καὶ τῆς βουλήσεως.

μῆς. Διὰ ποῖον λόγον κάμνεις καὶ τὸν ἄνδρα σου συνένοχον τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ σφάλματος;[40] Διατὶ ἐσχεδίασες τὴν καταστροφὴν ἐκείνου, διὰ τὸν ὁποῖον ὡρίσθης βοηθὸς καὶ χάριν μικρᾶς βρώσεως ἀποξενώνεις ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν σου καὶ ἐκεῖνον; D Ποία ὑπερβολικὴ παραφροσύνη σὲ ὡδήγησεν εἰς τόσον μεγάλο τόλμημα; Δὲν ἦτο ἀρκετὸν διὰ σὲ τὸ νὰ ζῇς τὴν ζωὴν χωρὶς βάσανα καὶ νὰ περιβάλλεσαι μὲν μὲ σῶμα ὑλικόν, χωρὶς ὅμως νὰ αἰσθάνεσαι καμμίαν ὑλικὴν ἀνάγκην; Τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς ὅλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ παραδείσου, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ ἕνα δένδρον; Τὸ νὰ ἔχετε ἐξουσίαν ἐπάνω σ' ὅλα τὰ δημιουργήματα[41] καὶ ὅλα τὰ ὁρατὰ πράγματα νὰ ὑποτάσσωνται εἰς σᾶς; Δὲν ἀρκοῦσαν ὅλα αὐτὰ καὶ ἤλπισες, ὅτι θὰ φθάσῃς εἰς τὴν ὑψίστην κορυφήν, μὲ τὰς ἀπατηλὰς ἐλπίδας; Τώρα θὰ διδαχθῇς ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα, ὅτι, ὄχι μόνον αὐτὰ ποὺ ἐπεδίωξες δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ ἐπιτύχῃς, ἀλλὰ θὰ ἀποστερήσῃς καὶ τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὸν ἄνδρα σου ὅλων τῶν εὐεργετημάτων, τὰ ὁποῖα εἴχατε λάβει μέχρι τώρα· E θὰ φθάσετε δὲ εἰς τόσην ἀπόγνωσιν, ὥστε σεῖς μὲν νὰ μετανοῆτε ἄσκοπα,[42] ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων, ποὺ σᾶς ἔδωσε τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συμβουλήν, νὰ χαίρῃ δι' αὐτὸ καὶ νὰ καταπατῇ τὴν ζωήν σας. Τοῦτο διότι εἰς τὸ ἑξῆς θὰ εὑρίσκεσθε εἰς κατάστασιν πτώσεως καὶ θὰ ἔχετε πάθη τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνον. Ὅ,τι συνέβη μὲ τὸν σατανᾶν, ὁ ὁποῖος ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν τιμητικὴν θέσιν, ποὺ τοῦ ἐδόθη καὶ ἐρρίφθη[43] ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἐπεθύμησε τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν, 129 A τοῦτο ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ εἰς σᾶς· διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ἐσκέφθη νὰ σᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ θανάτου[44] καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν φθόνον του, καθὼς εἶπε καὶ ἕνας σοφός: Ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τοῦ διαβόλου, ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.[45]

Ἔδωσε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της, λέγει ἡ Γραφή, καὶ ἔφαγεν. Τότε διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο. Εἶναι μεγάλη καὶ ἡ ἀδιαφορία τοῦ ἀνδρός. Ἔπρεπε νὰ ἠχῇ εἰς

40. Ἡ γυνὴ ἠπατήθη, ὁ δὲ ἄνδρας ἐπείσθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς (Α' Τιμ. β', 14).

41. Ψαλμ. η', 5-7. Ἑβρ. β', 6-8. Ἐφ. α', 22.

42. Ὄχι διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν μετάνοιάν των, ἀλλὰ διότι ἐπῆλθε φθορὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὴν ἐλευθέραν βούλησίν των καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ μετανοήσουν ὡς ἔπρεπε.

43. Ἰὼβ α', 6. β', 1. Λουκ. ι', 18.

44. Γεν. γ', 23. Ψαλμ. πη', 40. Σοφ. Σολ. α', 13.

45. Σοφ. Σολ. β', 24. στ', 25. Σοφ. Σειρ. ιδ', 10. Τωβ. δ', 16.

τὰ αὐτιά του, ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προτιμᾶ περισσότερον μὲν νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτήν, παρὰ τὴν ἄκαιρον ἐπιθυμίαν τῆς Εὔας,[46] ἔστω κι' ἂν ἦτο ἀπὸ τὸ ἴδιον γένος, ἔστω κι' ἂν ἦτο γυναῖκα του· νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς· νὰ μὴ στερήσῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τόσα ἀγαθά, ἐξ αἰτίας μιᾶς προσκαίρου ὑλικῆς ἀπολαύσεως· νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν μεγαλύτερον εὐεργέτην του, B ὁ ὁποῖος καὶ τόσην φιλανθρωπίαν ἔδειξε δι' αὐτὸν καὶ τοῦ ἐχάρισε μίαν ζωὴν ἀπηλλαγμένην τελείως ἀπὸ κάθε κόπον καὶ θλῖψιν. Μήπως δὲν σοῦ ἐπετράπη νὰ ἀπολαμβάνῃς μὲ ἀφθονίαν ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου; Διὰ ποῖον λόγον οὔτε σὺ ἠθέλησες νὰ φυλάξῃς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ ἦτο τόσον εὔκολος;

Ἴσως, διότι ἤκουσες ἀπὸ τὴν γυναῖκα τὴν ὑπόσχεσιν τῆς καταστρεπτικῆς συμβουλῆς τοῦ διαβόλου καὶ διότι ἐφούσκωσαν τὰ στήθη σου ἀπὸ ἀλαζονείαν, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας, διὰ τοῦτο ἀμέσως ἔλαβες μέρος εἰς τὴν βρῶσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ τιμωρία θὰ ἔλθῃ καὶ εἰς τοὺς δύο· ἡ πεῖρα δὲ τῶν πραγμάτων θὰ σᾶς διδάξῃ, C νὰ μὴ θεωρῆτε τὴν συμβουλὴν τοῦ πονηροῦ δαίμονος περισσότερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἔδωσε δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της καὶ ἔφαγεν. Τότε διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ γεννᾶται δι' ἡμᾶς μέγα πρόβλημα, τὴν λύσιν τοῦ ὁποίου εἶχον ὑποσχεθῆ προηγουμένως εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Δικαίως δύναται νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος: Ποίαν δύναμιν εἶχε τὸ δένδρον ἐκεῖνο, ὥστε ἡ βρῶσις ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πρωτοπλάστων, καὶ διατὶ ὀνομάζεται δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ;

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε ἐντείνατε τὴν προσοχήν σας. Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω ὀλίγον καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ θέματος[47] καὶ νὰ σᾶς διδάξω, ὅτι τίποτε δὲν θὰ φανῇ δύσκολον εἰς ἡμᾶς, D ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν, ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὰ λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς μὲ καλὴν προαίρεσιν.[48]

Βεβαίως δὲν ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἡ βρῶσις ἀπὸ τοῦ δένδρου. Καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ἔβλεπον. Ἐπειδὴ

46. Ματθ. ι', 37. Μάρκ. η', 35. Δευτ. ιγ', 5 - 10.
47. Ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν πορείαν τοῦ λόγου προβληματίζει τοὺς ἀκροατὰς καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ πρόβλημα ὁ ἴδιος.
48. Ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὴν Γραφὴν καὶ ἡ κατανόησις τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ προσωπικὰς προϋποθέσεις τῶν μελετητῶν. Ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις καὶ ἡ ἁγιότης τοῦ βίου εἶναι ἀπαραίτητοι.

ὅμως ἡ βρῶσις ἐξ αὐτοῦ ἦτο ὑπόθεσις παρακοῆς καὶ παράβασις τῆς ἐντολῆς, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἔχασαν εἰς τὸ μέλλον τὴν δόξαν, ποὺ περιέβαλλε καὶ ἐκόσμει αὐτούς, ἀφοῦ ἔκαμαν τοὺς ἑαυτούς των ἀναξίους τῆς τόσον μεγάλης τιμῆς, διὰ τοῦτο ἡ Γραφὴ μὲ τὸν ἰδικόν της τρόπον[49] λέγει: Ἔφαγαν καὶ τότε διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί. Διότι παρέβησαν τὴν ἐντολήν, ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντελήφθησαν τὴν αἰσθητὴν των γυμνότητα· E Τοῦτο διὰ νὰ γνωρίσουν μὲ ἀκρίβειαν, εἰς ποῖον μέγα σφάλμα ὡδήγησεν αὐτοὺς ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότου, διὰ μέσου τῆς ἐντροπῆς, ἡ ὁποία τοὺς ἐκυρίευσεν.

Ἐκεῖνοι εἶχον τόσην μεγάλην παρρησίαν πρὸ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι ἦσαν γυμνοί. Καὶ δὲν ἦσαν πράγματι γυμνοί, ἀφοῦ περιέβαλλεν αὐτοὺς ἡ θεϊκὴ δόξα, καλλίτερον ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἔνδυμα. Αὐτοὶ ὡδηγήθησαν εἰς τόσον μεγάλην ταπείνωσιν, μετὰ τὴν βρῶσιν, δηλαδὴ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ, 130 A ὥστε νὰ ζητοῦν διὰ τὸν ἑαυτόν των καλύμματα, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ἐντροπὴν τῆς γυμνότητος. Ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τοὺς ἔδωκε νὰ αἰσθανθοῦν τὴν γυμνότητά τους καὶ τοὺς ἐγέμισε μὲ ἀπερίγραπτον ἐντροπήν, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰς σχέσεις των πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὅταν τοὺς ἀφήρεσε τὸ νέον ἐκεῖνο καὶ παράδοξον ἔνδυμα τῆς δόξης καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἦσαν ἐνδεδυμένοι.

Καὶ ἔτσι, λέγει ἡ Γραφή, συνέρραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἔκαμον δι' ἑαυτοὺς περιζώματα.

Προσπάθησε νὰ ἐννοήσῃς, ἀγαπητέ, πῶς ἐκρήμνισεν αὐτοὺς εἰς βαθὺν κρημνὸν ἀπὸ ὑπερβολικὸν ὕψος ἡ συμβουλὴ τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνοι ποὺ περιεβάλλοντο μὲ τόσην δόξαν, τώρα συρράπτουν φύλλα συκῆς καὶ κατασκευάζουν διὰ τοὺς ἑαυτούς των περιζώματα. B Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου· αὐτὸ εἶναι τὸ εὐφυὲς σχέδιον τῆς συμβουλῆς ἐκείνου, ὄχι μόνον νὰ μὴ φέρῃ μεγαλύτερον ὄφελος, ἀλλὰ καὶ νὰ παραστήσῃ τὸν ἄνθρωπον γυμνὸν καὶ ἔρημον, ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα κατέχει. Ἐ-

49. Οἰκεία συνήθεια διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἶναι νὰ χρησιμοποιῇ εἰκόνας τοῦ φαινομένου κόσμου, διὰ νὰ δηλώσῃ πνευματικὰς καταστάσεις. Χρησιμοποιεῖ ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις διὰ τὸν Θεόν, ἵνα καταστήσῃ σαφῆ τὴν παρουσίαν Του εἰς τὸν ἁπλοϊκὸν ἄνθρωπον.

πειδὴ λοιπὸν ἡ πρόφασις τῆς βρώσεως ἐδημιούργησε τὴν παρακοήν, διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή: Ἔφαγον καὶ διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο. Δὲν ὁμιλεῖ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ διὰ τὴν νοητὴν αἴσθησιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρέβησαν ἐκεῖνα ποὺ εἶχε προστάξει ὁ Θεός, τοὺς ἔκαμεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ αἰσθάνωνται ὅσα προηγουμένως δὲν ᾐσθάνοντο, ἕνεκα τῆς ἰδιαιτέρας ἀγάπης, ποὺ ἔδεικνυε πρὸς αὐτοὺς ὁ Δεσπότης. Ὅταν λοιπὸν θὰ ἀκούσῃς, ὅτι διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, C τοῦτο πρέπει νὰ ἐννοῇς, ὅτι τοὺς ἔκαμε νὰ ἀντιλαμβάνωνται εἰς τὸ μέλλον τὴν γυμνότητά των[50] καὶ τὴν πτῶσιν των ἀπὸ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον πρὸ τῆς βρώσεως. Ὅτι τοῦτο συνηθίζεται εἰς τὴν Γραφήν, ἄκουσε τί λέγει εἰς ἄλλον σημεῖον: Ὅταν ἡ δούλη τῆς Σάρρας ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον,[51] διωγμένη ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Ἀβραάμ, καὶ παρετήρει ἀπὸ μακρὰν τὸν θάνατον τοῦ τέκνου της, ποὺ ἐγκατέλειψε πλησίον μιᾶς ἐλάτης,[52] λέγει: Τότε ὁ Θεὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἄγαρ.[53] Τοῦτο ὄχι διότι δὲν ἔβλεπε προηγουμένως, ἀλλὰ διότι ἐφώτισε τὴν διάνοιάν της. Βλέπεις, ὅτι τὸν ὅρον διήνοιξε δὲν χρησιμοποιεῖ διὰ τὰ σωματικὰ μάτια, D ἀλλὰ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας;

Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὸ ἄλλο ζήτημα, ποὺ προκύπτει ἀνάμεσά μας. Ἐρωτοῦν μερικοί: Διατί ὀνομάζεται τὸ δένδρον, δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Πολλοί, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φιλονεικοῦν διὰ τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν, προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἑρμηνεύσουν λέγοντες, ὅτι ὁ Ἀδὰμ ἀπέκτησε τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακὸν μετὰ τὴν βρῶσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου. Τοῦτο εἶναι πολὺ μωρὸν καὶ ἀνόητον. Διὰ τοῦτο, εἰς τὰς προηγουμένας ὁμιλίας,[54] προνοητικῶς ἐκάμαμε λεπτομερῆ λόγον διὰ τὴν σοφίαν, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον· E ἀπεδείξαμεν αὐτὴν ἐκ τῆς ὀνοματο-

50. Ὅσον καὶ ἂν συγκαλύπτῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἑαυτόν του, ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως ἀποκαλύπτει τὴν γυμνότητά του.

51. Πρόκειται διὰ τὴν ἔρημον Βηρσαβεέ. (Ἀθ. Χαστούπη, Παλ. Διαθήκη, μετάφρ. ἐκ τοῦ Ἑβρ. εἰς Γέν. 21, 14).

52. Γεν. 21. 19.

53. Ἡ Ἄγαρ ἦτο δούλη τοῦ Ἀβραάμ, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει υἱόν, τὸν Ἰσμαήλ. Μητέρα καὶ υἱὸν μετὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐξεδίωξεν ἔπειτα ἀπὸ τὸν οἶκον του (Γέν. 21, 1-20).

54. Ἀναφέρεται εἰς ὅσα εἶπε πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν χωρίων. Γεν. 1, 19-20 καὶ 1, 29.

δοσίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμε σ' ὅλα τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα· ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνείπωτον αὐτὴν σοφίαν ἦτο προικισμένος καὶ μὲ προφητικὸν[55] χάρισμα· ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς κανένα νὰ λέγῃ τοῦτο. Ἐκεῖνος, ποὺ ἔδωσεν ὀνόματα εἰς τὰ δημιουργήματα καὶ ποὺ ἔκαμε μίαν τόσον θαυμαστὴν προφητείαν περὶ τῆς γυναικός, ὅπως μέχρι τώρα ἔχομεν εἴπει, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίζῃ, τί εἶναι καλὸν καὶ τί πονηρόν; Ἐὰν δεχθῶμεν αὐτὸ (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἴθε νὰ μὴ γίνῃ ποτέ), πάλιν εἰς τὸν Δημιουργὸν θὰ ἀποδοθῇ ἡ αἰτία τῆς βλασφημίας. Διότι, πῶς θὰ τοῦ ἔδιδε μίαν ἐντολήν, ἐὰν ἠγνοοῦσεν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἡ παράβασις εἶναι κακόν; 131 A Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει αὐτό· εἴθε νὰ μὴ συμβαίνῃ. Ἀντιθέτως, ἐγνώριζε μὲ ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον.[56] Ἐὰν δὲν ἦτο αὐτεξούσιος, οὔτε ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ, ὅταν παρέβη τὴν ἐντολήν, οὔτε νὰ θεωρηθῇ ἄξιος τιμῆς, ἐὰν θὰ ἐφύλασσεν αὐτήν. Τὸ ὅτι ἔγινε θνητὸς μετὰ τὴν παράβασιν, εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐντολὴν καὶ ἀπὸ ὅσα συνέβησαν μετὰ ταῦτα. Ἄκουε τὴν ἰδίαν τὴν γυναῖκα, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τὸν ὄφιν: Μόνον διὰ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ μέσον τοῦ κήπου εἶπεν ὁ Θεός, «νὰ μὴ φάγητε ἀπ' αὐτόν, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε». Ὥστε πρὸ τῆς βρώσεως ἦσαν ἀθάνατοι· δὲν θὰ ἐδίδετο δὲ εἰς αὐτοὺς ὡς τιμωρία ὁ θάνατος μετὰ τὴν βρῶσιν, B ἐὰν δὲν ἦσαν ἀθάνατοι.

Ποῖος λοιπὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ λέγουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ μετὰ τὴν βρῶσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἐφ' ὅσον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν βρῶσιν ἦτο προικισμένος μὲ πολλὴν σοφίαν καὶ μὲ προφητικὸν χάρισμα; Καὶ πῶς δύναται νὰ εἶναι λογικόν, αἱ κατσίκες καὶ τὰ πρόβατα καὶ ὁλόκληρος ἡ φύσις τῶν ἀλόγων ζώων νὰ γνωρίζουν ποῖα χόρτα εἶναι καλὰ πρὸς διατροφὴν καὶ ποῖα ἐπιβλαβῆ, ὥστε νὰ τρέχουν μὲν πρὸς τὰ πρῶτα μὲ ὁρμήν, νὰ ἀπομακρύνωνται δὲ ἀπὸ τὰ ἄλλα μὲ μεγάλην προσοχήν, τὸ δὲ λογικὸν ζῶον, ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴ γνωρίζῃ τί εἶναι καλὸν καὶ τί πονηρόν; C Καὶ ὅμως, θὰ εἴπῃ κάποιος, ἡ Γραφὴ ὠνόμασεν αὐτὸ δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

55. Γεν. 1, 28.

56. «Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοίωσιν». (Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ, «Ἔκθ. Ὀρθ. πίστεως» II, 29).

Ναί, τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ· ἀλλὰ ἐὰν θελήσῃς νὰ μάθῃς τὰς ἰδιορρυθμίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, θὰ ἀντιληφθῇς διὰ ποῖον λόγον ἔδωσεν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν εἰς τὸ δένδρον. Δὲν ὠνομάσθη ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸ παρεῖχεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν γνῶσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ γύρω ἀπὸ αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς, καὶ ἀπὸ τὴν παράβασιν προῆλθεν ἡ γνῶσις τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἐντροπή, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη δένδρον τῆς γνώσεως. Εἶναι σύνηθες εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν νὰ δίδῃ ὀνόματα εἰς τοὺς τόπους, ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ συμβαίνουν εἰς αὐτούς. D Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ Ἁγία Γραφὴ ὠνόμασε καὶ τὸ δένδρον αὐτό, δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ ἦτο συνδεδεμένη ἡ παράβασις καὶ ἡ φύλαξις τῆς ἐντολῆς. Ὁ φιλάνθρωπος[57] Κύριος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ σαφῆ τὴν κυριαρχίαν Του εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἐντολῆς, νὰ παιδαγωγήσῃ δὲ καὶ νὰ διδάξῃ αὐτόν, ὅτι ἔχει δημιουργὸν ἐκεῖνον ποὺ ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ὁρατὰ πράγματα καὶ ὁ ὁποῖος ἔπλασε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὅπως ἕνας φιλότιμος οἰκοδεσπότης ἔχει παραχωρήσει εἰς κάποιον μεγαλοπρεπῆ κατοικίαν νὰ τὴν ἀπολαύσῃ, E καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ λαμβάνῃ τὴν τιμὴν ποὺ ἀξίζει, ἀλλὰ ἕνα ἐλάχιστον μόνον μέρος αὐτῆς, ὥστε καὶ νὰ φυλάττῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν ἀπόλυτον κυριότητα, καὶ ἐκεῖνος νὰ γωρίζῃ καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι ἐξουσιαστὴς αὐτοῦ ποὺ κατέχει, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὸ κατὰ χάριν καὶ φιλανθρωπίαν, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας' ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅλα τὰ ὁρατὰ δημιουργήματα· τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζῇ μέσα εἰς τὸν παράδεισον καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλων τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· ὅμως, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι αὐτομάτως ἐδημιουργήθησαν ὅσα ἔβλεπε, ἀφοῦ παρασυρθῇ σιγὰ - σιγὰ ἡ διάνοιά του, καὶ διὰ νὰ μὴ ὑψηλοφρονήσῃ, τοῦ δίδει διαταγὴν νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ ἕνα μόνον δένδρον· 132 A ὥρισε δὲ αὐστηρὰν τιμωρίαν, ἐὰν ἤθελε παραβιάσει τὴν ἐντολήν· τοῦτο ἔπραξεν ὁ Θεός, διὰ νὰ γνωρίζῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι συμμετέχει ὅλων τῶν ἄλλων δημιουργημάτων, χάρις εἰς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀδὰμ ὑπέπεσεν εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα μαζὶ μὲ τὴν γυναῖκα του, ἐξ αἰτίας τῆς παραβά-

57.- «Αὕτη δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἐστίν, ὅτι ὧν ἐστι ποιητὴς τούτων καὶ πατὴρ κατὰ χάριν ὕστερον γίνεται». (Μ. Ἀθαν., «Κατὰ ἀρειαν.», λόγ. ΙΙ, 59).

σεως τῆς ἐντολῆς, ποὺ ἐδόθη, καὶ τῆς βρώσεως ἐκ τοῦ δένδρου, ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην ἀπροσεξίαν, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὄχι διότι ὁ Ἀδὰμ δὲν ἐγνώριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν πρὶν ἀπὸ τὴν παράβασιν. Τόσον καλὰ ἐγνώριζεν αὐτό, ὥστε ἡ γυναῖκα εἶπε, κατὰ τὴν συζήτησίν της μὲ τὸν ὄφιν: Εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ αὐτό, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνητε. Ὥστε ἐγνώριζεν ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν μὲ θάνατον, ἐὰν θὰ παραβοῦν τὴν ἐντολήν. B Ἐπειδὴ ὅμως ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν θεϊκὴν δόξαν καὶ ἔλαβον γνῶσιν τῆς σωματικῆς των γυμνώσεως μετὰ τὴν βρῶσιν ἐξ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἐπειδή, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, γύρω ἀπὸ αὐτὸ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἄσκησις τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς παρακοῆς.

Ἐμάθατε διὰ ποῖον λόγον εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν δύο καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἦσαν γυμνοί; Ἀντελήφθητε διατί ὀνομάζεται τὸ δένδρον, δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Κατανοήσατε, πόσον ἐγέμισαν ἀπὸ ἐντροπὴν μετὰ τὴν βρῶσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ παρεβίασαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Δεσπότου· συνέρραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἔκαμον δι' ἑαυτοὺς περιζώματα. C Πρόσεχε ἀπὸ ποίαν δόξαν, εἰς ποίαν ταπείνωσιν περιέπεσαν. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔζοῦσαν ὡς ἄγγελοι ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸ τῆς παραβάσεως, τώρα προσπαθοῦν νὰ σκεπάσουν τοὺς ἑαυτούς των μὲ τὰ φύλλα τῶν δένδρων. Τόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία.[58] Δὲν μᾶς ἀπομακρύνει μόνον ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶς ὁδηγεῖ καὶ εἰς μεγάλην ἐντροπὴν καὶ ταπείνωσιν· μᾶς ἀφαιρεῖ τὴν παρρησίαν, ἀφοῦ μᾶς στερήσῃ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά.

Ἀλλά, διὰ νὰ μὴ κάμνωμεν τὸν λόγον πέρα ὡς πέρα δυσάρεστον, ὁμιλοῦντες διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία ἐκυρίευσε τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου τῆς βρώσεως ἐκ τοῦ δένδρου καὶ τῆς παρακοῆς, ἔλα, ἂν σοῦ φαίνεται καλόν, νὰ μεταφέρωμεν τὸν λόγον ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦτο εἰς ἄλλο, ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως, εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ· D Ἂς ἴδωμεν, ποῖα κακὰ ἐπεσώρευσε τὸ ἕνα καὶ ποῖα ἀγαθὰ προῆλθον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν δὲ περισσότερον, δὲν προῆλθον τὰ κακὰ ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν νωθρὰν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν περιφρόνησιν ποὺ ἔδειξαν πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ-

58. Ρωμ. ε', 12. στ' 23. Ἰωάν. η', 44. Α' Κορ. ιε'. 21 - 22.

να τὸ δένδρον ἔφερε τὸν θάνατον, διότι μετὰ τὴν παράβασιν εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὴν ζωήν· Τοῦτο ὅμως ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν.[59] Ἐκεῖνο μᾶς ἔδγαλεν ἀπὸ τὸν παράδεισον, τοῦτο μᾶς ἀνέβασεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἐκεῖνο ἔκαμε τὸν Ἀδὰμ ὑπεύθυνον διὰ τόσον μεγάλην τιμωρίαν, ἐξ αἰτίας μιᾶς μόνον παραβάσεως, τοῦτο ὅμως μᾶς ἐδώρησε τὴν παρρησίαν πρὸς τὸν Κύριον, ἀφοῦ ἐξηφάνισεν ἀμέτρητα φορτία ἁμαρτημάτων. E Ἀντελήφθητε τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως καὶ τοῦ σταυροῦ; Ἐμάθατε τὴν κακουργίαν τοῦ διαβόλου, τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν ἀγάπην σας, νὰ ὁπλίσωμεν καλῶς τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὸ ὅπλον τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ ξύλου καὶ μὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ νὰ νεκρώσωμεν τὰ πάθη, ποὺ φθείρουν τὴν ψυχήν μας·[60] τὸ ἴδιο περίπου λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: Ὅσοι ἀνήκουν εἰς τὸν Χριστόν, ἐνέκρωσαν τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας του.[61] 133 A Τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς: Ὅσοι ἀφιέρωσαν ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὸν Χριστόν, ἐνέκρωσαν κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν, ποὺ ἐγεννᾶτο εἰς τὴν σάρκα, διὰ νὰ καταστρέψη ὅλας τὰς ενεργείας τῆς ψυχῆς. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα αὐτῶν, ἂς νεκρώσωμεν τὰ μέλη τοῦ σώματός μας· ἂς καταστήσωμεν αὐτὰ ἀδρανῆ πρὸς τὴν τυραννίαν τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας, ποὺ ἐπαναστατεῖ ἐναντίον μας, ὥστε καὶ νὰ διαπλεύσωμεν μὲ ἀσφάλειαν τὸ τρικυμιῶδες καὶ ἐπικίνδυνον πέλαγος τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ νὰ κριθῶμεν ἄξιοι νὰ ἀπολαύσωμεν τῶν ἀγαθῶν, ποὺ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν, ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς τοὺς γαληνίους λιμένας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα θὰ κατορθώσωμεν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου μας. Εἰς Αὐτόν, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, B ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλον τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

59. «Ἄρτι δὲ ὁ Λόγος εἰς ἑαυτὸν ἐδέξατο τὸ κρίμα καὶ τῷ σώματι παθὼν ὑπὲρ πάντων σωτηρίαν τοῖς πᾶσιν ἐχαρίσατο». (Μ. Ἀθαν. «Κατὰ Ἀρειαν.», Ι, 60).
60. Ματθ. ιστ', 24. Μάρκ. η', 34. Λουκ. θ', 23. Γαλ. β', 20.
61. Γαλ. 5, 24.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΚΑΙ ΗΚΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΟΥ ΕΠΕΡΙΠΑΤΟΥΣΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΙΛΙΝΟΝ.[1]

Νομίζω, ὅτι εἴπομεν ἀρκετὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμίν μας διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δένδρου, εἰς τὴν προηγουμένην μας ὁμιλίαν· ἐδιδάξαμεν τὴν ἀγάπην σας κατὰ δύναμιν, διὰ ποῖον λόγον ὠνόμασε αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφὴ δένδρον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. C Ἐπιθυμῶ σήμερον νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὰ ἀκόλουθα, διὰ νὰ μάθετε τὴν ἀνείπωτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσην συγκατάβασιν ἔδειξε, φροντίζων διὰ τὸ γένος τὸ ἰδικόν μας.[2] Ὁ Θεὸς ἔπραξε τὰ πάντα καὶ ἐφρόντισε μὲ ἐπιμέλειαν, ὥστε τὸ λογικὸν αὐτὸ ζῶον, ποὺ ἐδημιουργήθη ἀπὸ αὐτόν, νὰ ἀπολαμβάνη πάσης τιμῆς· ἡ ζωή του νὰ μὴ εἶναι εἰς τίποτε κατωτέρα τῆς ζωῆς τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴν ἀπάθειαν τῶν ἀγγέλων,[3] ἔστω καὶ ἂν φέρη ὑλικὸν σῶμα.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγαπᾶ τὸν ἄνθρωπον, οὔτε ὅταν εἶδε καὶ τοὺς δύο νὰ παραβαίνουν τὴν ἐντολήν Του ἀπὸ ἀδιαφορίαν,[4] ἔστω καὶ ἂν ἐκ τῶν προτέρων παρημπόδισεν αὐτούς, διὰ τῆς ἀπειλῆς, ἔστω καὶ ἂν προσεπάθησε νὰ τοὺς ἀσφαλίση εἰς τὴν ἀρετήν· D ἀπὸ ἀγάπην κινούμενος πράττει, ὅ,τι θὰ ἔπραττεν ἕνας φιλόστοργος πατήρ,[5] βλέπων τὸ παιδί του νὰ κάμνη ἔργα ἀνάξια τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς[6] του καὶ νὰ περιπίπτη ἀπὸ τὴν ὑψίστην

1. Γεν. γ', 8.
2. Γνώρισμα τῆς ρητορικῆς τέχνης τοῦ Ι. Χρυσοστόμου εἶναι νὰ προσδιορίζη ἐξ ἀρχῆς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας του.
3. Ἡ φύσις τῶν ἀγγέλων, κατὰ τὸν Δαμασκηνόν, ὡς κτιστὴ ἦτο «τρεπτή, ἔχουσα ἐξουσίαν, καὶ μένειν, καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι». Οἱ ἄγγελοι δημιουργηθέντες «δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐκ ἀκίνητοι», ἐπέδησαν καὶ εἶναι νῦν πρὸς τὸ κακὸν «ἀκίνητοι, οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ προσεδρείᾳ». (Ἔκδοσ. ὀρθοδ. πίστ. ΙΙ, 3).
4. Ρωμ. ε', 8.
5. Εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὁμιλητοῦ προβάλλεται εἰς ὅλον τὸ μεγαλεῖον της ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου (Λουκ. ιε', 11 - 32).
6. Εὐγενὴς καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ὅτι ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», «καλὸς λίαν» καὶ τὸ ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὸν Θεόν.

τιμὴν εἰς τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν. Τότε, φλογιζόμενος εἰς τὰ πατρικά του σπλάγχνα ἀπὸ ἀγάπην, δὲν ἀνέχεται νὰ τὸν παρατηρῇ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Ἐπιδεικνύει πάλιν τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντα ἀγαθὰ καὶ ἐπιθυμεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ταπείνωσιν καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πρώτην τιμήν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς ἔσπευσεν ἀμέσως κοντά του, ἀφοῦ ἐλυπήθη τὸν ἄνθρωπον τῆς πλάνης, E τῆς ὁποίας τὸ βάρος ὑπέμεινε, παρασυρθεὶς μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, διὰ μέσου τοῦ ὄφεως, ὅπως τρέχει ὁ ἰατρὸς πρὸς ἀσθενῆ κατάκοιτον καὶ καταβεβλημένον, ποὺ ἔχει μεγάλην ἀνάγκην τῆς θεραπείας καὶ τῆς ἰατρικῆς βοηθείας. Διὰ νὰ μάθετε ὅμως τὴν ἀνείπωτον συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ,[7] ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν, αὐτὰ ποὺ ἀνεγνώσθησαν. Λέγει ἡ Γραφή: "Ὅταν ὅμως ἤκουσαν τὸν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν, 134 A ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ σύζυγός του ἐκρύβησαν ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταξὺ τῶν δένδρων τοῦ κήπου.

Ἀγαπητοί, δὲν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν ἐπιφανειακῶς, αὐτὰ ποὺ λέγει ἡ Γραφή, οὔτε νὰ προσκολληθῶμεν εἰς τὰς λέξεις.[8] Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι αἱ ἀνθρωπομορφικαὶ ἐκφράσεις ὑπάρχουν, ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας ἀτελείας καὶ ὅτι ὅλα γίνονται θεοπρεπῶς, πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας.[9] Διότι, λέγε μου, πῶς δὲν θὰ φθάσωμεν εἰς πολλὰ παράδοξα, ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὴν μορφὴν τῶν λέξεων καὶ δὲν ἑρμηνεύσωμεν τὰ λεγόμενα κατὰ τρόπον θεοπρεπῆ; Ταῦτα θὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πρόλογον τοῦ ἀναγνώσματος. B Λέγει: "Ὅταν ὅμως ἤκουσαν τὴν φωνὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν, ἐκρύβησαν. Τί λέγεις; Περιπατεῖ ὁ Θεός; θὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν πόδας; καὶ δὲν θὰ ἐννοήσωμεν ἐξ αὐτοῦ τίποτε τὸ ὑψηλόν; Δὲν περιπατεῖ ὁ Θεός.[10] Ἂς μὴ συμβῇ ποτὲ νὰ δεχθοῦμε κάτι παρόμοιον.

7. Ματθ. ιε', 29. Φιλ. β', 8.
8. Τίθεται τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τρόπου τῆς μελέτης καὶ κατανοήσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς.
9. Τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.
10. Ἀλλαχοῦ ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος: «Πόθεν ἐνόμισεν ὁ Ἀδὰμ, ὅτι ὁ Θεὸς περιπατεῖ; Τοιοῦτον τῶν ἁμαρτημάτων τὸ ἔθος ἐστί. Οἱ ἁμαρτάνοντες πάντα ὑποπτεύουσι, τὰς σκιὰς τρέμουσι, πάντα ψόφον δεδοίκασι καὶ ἕκαστον ἐπ' αὐτοὺς βαδίζειν νομίζουσι».

Διότι, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιπατῇ, ἐκεῖνος ποὺ εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ ὁ ὁποῖος γεμίζει τὸ σύμπαν; Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει θρόνον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὑποπόδιον, αὐτὸς περιλαμβάνεται μέσα εἰς τὸ παράδεισον; Ποῖος λογικός[11] ἄνθρωπος δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ αὐτά; Τί σημαίνει λοιπὸν τό: "Ἤκουσαν τὸν θόρυβον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν; Ἠθέλησε νὰ τοὺς δώσῃ μίαν τοιαύτην αἴσθησιν, ὥστε νὰ τοὺς βάλῃ εἰς ἀγωνίαν. Τοῦτο καὶ ἔγινεν. Τόσον ἀνεπτυγμένην εἶχον τὴν αἴσθησιν αὐτήν, ὥστε νὰ προσπαθοῦν νὰ κρυφθοῦν, ὅταν ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη πλησίον. C Τοῦτο διότι εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωήν των ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ παράβασις καὶ περιελούσθησαν μὲ τὴν ἐντροπήν.[12] Ἡ συνείδησις, ποὺ εἶναι ἀπροσωπόληπτος δικαστής, ὅταν ἐπαναστάτησεν ἐναντίον των, ἐφώναζε δυνατὰ μὲ καθαρὰν φωνὴν καὶ κατηγοροῦσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔδειχνε καὶ ὑπεγράμμιζεν εἰς αὐτοὺς τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἐνώπιόν των.[13] Διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐδημιουργοῦσε τὸν ἄνθρωπον, ἐτοποθέτησεν ἐντὸς αὐτοῦ τὴν συνείδησιν, ὡς διαρκῆ κατήγορον, ποὺ νὰ μὴ δύναται νὰ σφάλῃ οὔτε νὰ παρασυρθῇ εἰς ἀπάτην ποτέ.

Ἐκεῖνος ποὺ ἐδούλευσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐπετέλεσε τὴν παράλογον πρᾶξιν, δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς ἐκείνου τοῦ κατηγόρου, ἔστω καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων· D περιφέρεται, ἔχων αὐτὸν διαρκῶς μέσα του νὰ τὸν ἐνοχλῇ, νὰ τὸν σπαράσσῃ, νὰ τὸν μαστίζῃ, οὐδέποτε νὰ ἡσυχάζῃ, ἀλλὰ νὰ τοῦ ἐπιτίθεται καὶ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ εἰς τὰς συγκεντρώσεις, καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ, καὶ ὅταν κοιμᾶται, καὶ ὅταν σηκώνεται νὰ ζητῇ τὴν τιμωρίαν τῶν σφαλμάτων καὶ νὰ θέτῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸν παραλογισμὸν τῶν σφαλμάτων καὶ τὴν τιμωρίαν, ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ δι' αὐτόν. Σὰν ἄριστος ἰατρὸς δὲν σταματᾷ νὰ θέτῃ ἐπὶ τῶν τραυμάτων τὰ φάρμακά του· κι' ἂν θὰ ἴδῃ νὰ τὸν ἀποδιώχνῃ, οὔτε τότε ἀπομακρύνεται, ἀλλὰ τὸν φροντίζει συνεχῶς.[14]

11. Ὑπονοεῖ τὴν συσκότισιν τοῦ λογικοῦ τοῦ ἐνόχου Ἀδάμ. Ἡ παράβασις τῆς ἁμαρτίας διεγείρει τὴν συνείδησιν καὶ σκοτίζει τὴν διάνοιαν, ὥστε νὰ μὴ ἐνεργῇ ὡς λογικὸς ἄνθρωπος καὶ ὡς σοφὸν δημιούργημα.
12. Πρώτη συνέπεια τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐντροπὴ καὶ μετ' αὐτὴν ὁ φόβος.
13. Ψαλμ. ν', 5.
14. Εἰς τὸν δ' λόγον του εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον ὁ Χρυσόστομος λέγει καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τῆς συνειδήσεως: «...Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς

E Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τῆς συνειδήσεως· νὰ ὑπενθυμίζῃ συνεχῶς τὰ σφάλματα καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ ποτὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ λησμονήσῃ αὐτὰ ποὺ ἔχει πράξει· νὰ θέτῃ δὲ αὐτὰ ἐνώπιόν μας, ὥστε, ἔστω καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, νὰ μᾶς κάμῃ πιὸ δύσκολον νὰ περιπέσωμεν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα. Ἂν καὶ ἔχωμεν τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν βοήθειαν τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, καὶ τὸν τρομερὸν αὐτὸν κατήγορον νὰ ἐπιτίθεται μὲ μεγαλυτέραν σκληρότητα ἀπὸ ὁποιονδήποτε δήμιον, νὰ μαστιγώνῃ τὴν συναίσθησίν μας καὶ νὰ ξεσχίζῃ τὴν καρδίαν μας, ὅμως οὔτε ἔτσι ὑπερνικῶμεν τὴν ἀδιαφορίαν μας οἱ περισσότεροι.
135 A Ἐὰν δὲν εἴχομεν αὐτὴν τὴν βοήθειαν, ταχέως θὰ εἴχομεν ἐξωκείλει πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ ὁ πρωτόπλαστος κρύπτεται ἀμέσως, ὅταν ἔλαβε μίαν αἴσθησιν τοιαύτην καὶ ὅταν ἠννόησε τὴν παρουσίαν τοῦ Δεσπότου. Διὰ ποῖον λόγον κρύπτεται; Λέγε μου. Ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν συνείδησιν, τὸν τρομερὸν αὐτὸν κατήγορον νὰ παρίσταται καὶ νὰ ἐλέγχῃ αὐτόν. Δὲν εἶχε κανένα ἄλλον μάρτυρα τῶν σφαλμάτων του νὰ τὸν ἐλέγχῃ, παρὰ μόνον ἐκεῖνον ποὺ ἀνεκάλυπτε μέσα του. Ἡ κατηγορία τῆς συνειδήσεως μαζὶ μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς θείας δόξης, ποὺ περιέβαλλεν αὐτοὺς προηγουμένως ὡς λαμπρὸν ἔνδυμα, ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἔπραξαν, διὰ τῆς γυμνότητος. B Ἐπεχείρουν λοιπὸν νὰ κρυφθοῦν, ἐπειδὴ περιεβλήθησαν μὲ ἐντροπὴν μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἁμαρτίαν. Διότι, λέγει ἡ Γραφή, ὅταν ἤκουσαν τὸν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ σύζυγός του ἐκρύβησαν ἀπὸ τὴν παρουσίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν δένδρων τοῦ κήπου.

Δὲν ὑπάρχει τίποτε χειρότερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀγαπητέ. Ὅταν αὐτὴ κατορθώσῃ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωήν μας, ὄχι μόνον μᾶς γεμίζει ἀπὸ ἐντροπήν, ἀλλὰ κάμνει καὶ ἀνοήτους αὐτοὺς ποὺ ἦσαν προηγουμένως συνετοὶ καὶ πλήρεις μεγάλης σοφίας. Προσπάθησε νὰ ἀντιληφθῇς μὲ πόσην ἀνοησίαν συμπεριφέρεται εἰς τὸ ἑξῆς αὐτὸς ποὺ εἶχε τόσην σοφίαν, πρὶν ἁμαρτήσῃ, C αὐτὸς ποὺ μᾶς ἐπέδειξεν ἐπάνω στὰ πράγματα τὴν σοφίαν, ποὺ τοῦ ἐδόθη, καὶ ὁ ὁποῖος προεφήτευσε τόσον μεγάλα πράγματα. Ὅταν ἤκουσε τὸν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ σύζυγός του ἐκρύβησαν ἀπὸ τὴν παρουσίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν δένδρων τοῦ κήπου. Πῶς δὲν θὰ ἦτο τοῦτο μεγάλη ἀνοησία; Νὰ ἐπιχειροῦν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τὸν Θεόν, ποὺ εἶναι πανταχοῦ παρών;[15] ἀπὸ τὸν δημιουργόν, ποὺ ἔφερε τὰ πάντα εἰς τὴν ὕπαρξιν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν;[16] ἀπὸ αὐτὸν ποὺ γνωρίζει καλῶς ὅλα τὰ ἀπόκρυφα;[17] ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἔπλασε κάθε μίαν χωριστὰ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ συμπορεύεται μαζύ τους εἰς ὅλα τὰ ἔργα τους;[18] D ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἐξετάζει ὁλόκληρον τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου καὶ ποὺ γνωρίζει καλῶς καὶ αὐτὰς τὰς κινήσεις τῆς καρδίας μας; Μὴ ἀπορήσῃς ὅμως, ἀγαπητέ. Τέτοια εἶναι ἡ συνήθεια ἐκείνων ποὺ ἁμαρτάνουν. Ἂν καὶ δὲν δύνανται νὰ κρυφθοῦν, ὅμως προσπαθοῦν νὰ κρυφθοῦν. Ὅτι δὲ ἔπραττον αὐτό, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ἐντροπήν, μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλον τοὺς ἑαυτούς των, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀφοῦ ἐγύμνωσαν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ τὴν ἄφθαρτον ἐκείνην δόξαν, τοῦτο νὰ ἐννοήσῃς καὶ ἀπὸ τὸ ποῦ κρύπτονται· εἰς τὸ μέσον τοῦ παραδείσου.

Ὅπως δὲ πράττουν οἱ ἐλεεινοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἀγνώμονες δοῦλοι, ποὺ προσπαθοῦν νὰ τρέχουν ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὰς γωνίας τοῦ σπιτιοῦ, ὅταν ὁ φόβος διαταράσσῃ τὴν διάνοιάν τους, E χωρὶς νὰ δύνανται νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τὸν Κύριόν τους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτοί· Ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ εὕρουν κανένα καταφύγιον, τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, δηλαδὴ εἰς τὸν παράδεισον.[19] Δὲν σημειώνεται δὲ χωρὶς λόγον ὁ καιρός. Ἤκουσαν, λέγει, τὸν θόρυβον Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος εἰς τὸν κῆπον κατὰ τὸ δειλινόν. Πρόσεχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀνέβαλε τὴν παρουσίαν του οὔτε ἐλάχιστα. Ἀλλὰ ἀμέσως εἶδε τὴν

δικαστὴς οὕτως ἄγρυπνος ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδός. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν δικασταὶ καὶ ὑπὸ χρημάτων διαφθείρονται καὶ κολακείας χαυνοῦνται καὶ διὰ φόβον καθυποκρίνονται· καὶ πολλά ἕτερά ἐστι τὰ λυμαινόμενα τὴν ὀρθὴν ἐκείνην ψῆφον· τὸ δὲ τοῦ συνειδότος δικαστήριον οὐδενὶ τούτων εἴκειν οἶδεν· ἀλλὰ κἂν χρήματα δῷς, κἂν κολακεύσῃς, κἂν ἀπειλήσῃς, κἂν ἕτερον ὁτιοῦν ἐργάσῃ, δικαίαν ἐξοίσει τὴν ψῆφον κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων λογισμῶν».

15. Ψαλμ. ρλη', 7-10. Σοφ. Σολ. α', 7. Ἰερ. κγ', 24. Ἡσ. ξστ', 1. Ἀμ. θ', 2-3.
16. Γεν. α', 1. Ἡσ. μη', 13. Ψαλμ. λβ', 6.
17. Ἰὼβ λη', 2. Ψαλμ. ρλη', 5 Σοφ. Σειρ. κγ', 19.
18. Ψαλμ. ζ', 10. λδ', 15. μγ', 22.
19. Τὸ στοιχεῖον τῆς ἀγωνίας εἶναι δηλωτικὸν τῆς ὑπαρξιακῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῆς ἁμαρτωλότητός του

πτῶσιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς. Ἔσπευσε πρὸς τὴν θεραπείαν, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀθεράπευτον τὸ τραῦμα, ἀφοῦ ἐξαπλωθῇ περισσότερον ἡ πληγή. 136 A Διὰ τοῦτο σπεύδει νὰ προκαταλάβῃ καὶ ἀμέσως ἐμφανίζεται εἰς τὸν τόπον τῆς παραβάσεως. Οὐδὲ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτόν. Τοῦτο, διότι τόσην κακίαν ἔδειξεν ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, ποὺ πάντοτε συκοφαντεῖ τὰ ἰδικά μας ἀγαθά, ὥστε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας νὰ ἐπεξεργασθῇ τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιόν του καὶ διὰ μέσου τῆς καταστρεπτικῆς συμβουλῆς, νὰ τοὺς κάμῃ νὰ χάσουν τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον τρόπον ζωῆς. Ὁ Πάνσοφος ὅμως Θεός, ὁ ὁποῖος κυβερνᾶ[20] τὰ ἰδικά μας πράγματα μὲ τὸ μέτρον τῆς ἰδικῆς Του σοφίας, ἰδὼν τὸ τετελεσμένον κακούργημα τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἀνθρώπου, B ἕνεκα τῆς ὁποίας περιέβαλε τὸν ἑαυτόν του μὲ τόσην ἐντροπήν, ἀφοῦ παρεσύρθη μαζὶ μὲ τὴν γυναῖκα του, ἐμφανίζεται. Ὡς πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος δικαστής,[21] στήνει δικαστήριον φοβερὸν καὶ τρομερὸν καὶ κάμνει μὲ ἀκρίβειαν τὴν ἐξέτασιν. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ διδάσκει ἡμᾶς, νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας, πρὶν νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὰ πράγματα.[22]

Ἐὰν φαίνεται καλόν, ἂς ἀκούσωμεν λοιπόν, τί ἐρωτᾶ ὁ δικαστής, τί ἀπαντοῦν οἱ ὑπόδικοι, ποίαν τιμωρίαν δέχονται καὶ διὰ ποίαν καταδίκην θεωρεῖται ὑπεύθυνος, ἐκεῖνος ποὺ ἐπραγματοποίησεν εἰς βάρος τους τὴν τόσον μεγάλην προδοσίαν. C Ἐντείνατε,[23] παρακαλῶ, τὴν διάνοιάν σας καὶ προσέχετε μὲ πολὺν φόβον εἰς ἐκεῖνα ποὺ θὰ λεχθοῦν. Ἐὰν παριστάμεθα εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον μὲ πολὺ δέος,[24] διὰ νὰ ἀκούσωμεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τί λέγει ὁ δικαστής, ἀφ' ἑτέρου δὲ τί ἀπαντᾶ ὁ κατηγορούμενος, ὅταν βλέπωμεν τὸν δικαστὴν νὰ κάθηται εἰς

20. «Ἡ μὲν ἀταξία ἀναρχίας ἐστὶ γνώρισμα· ἡ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσιν... Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντὸς τάξει καὶ ἁρμονίᾳ τὸν τοῦ παντὸς ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν, καὶ τοῦτον ἕνα καὶ οὐ πολλούς». Μ. Ἀθανασίου, «Κατὰ Ἑλλήνων», 25, 76.

21. Ἡσ. ξς', 8. μς', 23. Σοφ. Σολ. 12, 15. Δευτ. λβ', 4. Ματθ. κε', 31-46.

22. Ρωμ. β' 1-4. Α' Κορ. δ', 5.

23. Τὸ κέντρισμα διὰ τὴν ἔντασιν τῆς προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ νέου.

24. Ὁ ὁμιλητὴς εἶναι βαθὺς γνώστης τῶν λεπτομερειῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

ὑψηλὸν βῆμα, νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τοὺς ὑποδίκους,[25] νὰ τοὺς βασανίζῃ καὶ νὰ τοὺς τιμωρῇ, εἶναι πολὺ δικαιότερον τώρα νὰ πράξωμεν ἡμεῖς αὐτό. Τώρα ποὺ βλέπομεν τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως νὰ δικάζῃ τὰ δημιουργήματά του. Ἐὰν δὲ προσέχετε μὲ ἀκρίβειαν, θὰ ἀντιληφθῆτε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ πόση ἡ αὐστηρότης τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους.

D Ἐκάλεσε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνδρα καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ποῦ εἶσαι;». Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσσῃ ἡ ὑπερβολικὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Ὄχι μόνον διότι ἐκάλεσεν, ἀλλὰ διότι αὐτοπροσώπως ἐκάλεσεν. Τοῦτο δὲν θὰ ἠνείχοντο ποτὲ νὰ πράξουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς συνανθρώπους τους, ἔστω κι' ἂν εἶναι μέτοχοι τῆς ἰδίας φύσεως μὲ αὐτούς. Διότι γνωρίζετε ὅτι, ὁσάκις δικάζουν ἐκείνους ποὺ διέπραξαν ἀδικήματα, καθήμενοι εἰς ὑψηλὸν βῆμα, δὲν θεωροῦν αὐτοὺς ἀξίους νὰ τοὺς ἀπευθύνουν κατ' εὐθεῖαν τὸν λόγον. Τοῦτο διὰ νὰ δείξουν εἰς αὐτούς, μὲ πόσην ἀτιμίαν περιέβαλον τοὺς ἑαυτούς των διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν πονηρῶν ἔργων. E Ὁ δικαστὴς μὲν ἐρωτᾶ, κάποιος ἄλλος[26] ὅμως, παρευρισκόμενος, διαβιβάζει τοὺς λόγους τοῦ δικαστοῦ πρὸς τὸν κατηγορούμενον καὶ τὰς καταθέσεις ἐκείνου πάλιν μεταβιβάζει εἰς τὸν δικαστήν. Τὴν συνήθειαν δὲ αὐτὴν τῶν δικαστῶν δύναται κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ πανταχοῦ. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν συμπεριφέρεται ἔτσι. Ἀλλὰ τί πράττει; Καλεῖ ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως· Ἐκάλεσε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνδρα καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν «Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι;» Πρόσεχε πόση δύναμις ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν ἐρώτησιν. 178 A Καὶ ἡ ἰδία ἡ πρόσκλησις εἶναι ἀπόδειξις τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριγράπτου φιλανθρωπίας. Καὶ τὸ ὅτι διὰ τῆς ἐρωτήσεως δίδει ἀφορμὴν ἀπολογίας εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἦτο πλημμυρισμένος ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ ποὺ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ κινήσῃ τὴν γλῶσσάν του εἰς διάλογον, τοῦτο εἶναι δεῖγμα μεγάλης ἀγάπης. Τὸ ὅτι δὲ εἶπε «Ποῦ εἶσαι;» ἔχει μεγάλην δύναμιν καὶ φιλανθρωπίαν μαζί. Διὰ τῶν λόγων αὐτῶν, σχεδὸν ὑπαινίσσεται πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: Τί συνέβη; Εἰς

25. Ὁ ἱ. Πατὴρ χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρον κατάδικος μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑποδίκου, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει κριθῆ ἀκόμη καὶ τὸ δικαστήριον δὲν ἔχει ἀποφανθῆ.

26. Ἐνταῦθα ὑπονοοῦνται οἱ μεσάζοντες συνήγοροι.

ἄλλο μέρος σὲ ἄφησα καὶ εἰς ἄλλο τώρα σὲ εὑρίσκω. Ἐνῷ σὲ εἶχον ἐνδεδυμένον μὲ ἄλλην δόξαν, τώρα σὲ εὑρίσκω γυμνόν. Ποῦ εἶσαι; Ἀπὸ ποῦ συνέβη αὐτὸ εἰς σέ; Ποῖος σὲ ὡδήγησεν εἰς τόσην μεγάλην ἀλλαγήν; Ποῖος ληστὴς καὶ διαρρήκτης[27] σὲ ὡδήγησεν εἰς τόσην πτωχείαν, ἀφοῦ σοῦ ἀφήρεσε διὰ μιᾶς ὁλόκληρον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν περιουσίαν; B Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ἐδημιουργήθη εἰς σὲ ἡ αἴσθησις τῆς γυμνώσεως; Ποῖος εἶναι ὁ αἴτιος, ποὺ ἀφηρέθη ἀπὸ ἐσὲ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἔνδυμα, μὲ τὸ ὁποῖον εἶχες περιβληθῆ; Διατὶ συνέβη ἡ ἀπότομος αὐτὴ μεταβολή; Ποία τόσον δυνατὴ καταιγίς, κατεπόντισεν ἀμέσως ὅλα τὰ πολλὰ ἀγαθά σου; Τί συνέβη, ποὺ προσπαθεῖς νὰ κρυφθῇς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ σὲ εὐεργέτησε τόσον πολὺ καὶ σὲ ἐξύψωσεν εἰς τοιαύτην τιμήν; Ποίου προσπαθεῖς τώρα νὰ διαφύγῃς τὴν προσοχὴν κατατρομαγμένος; Μήπως σὲ ἐκατηγόρησε κανείς; Μήπως παρέστησαν μάρτυρες κατηγορίας; Ἐκ ποίας αἰτίας ἐξεχύθη ἐπάνω σου τόση δειλία καὶ φόβος;

C Ἐκεῖνος ἀπαντᾶ. Ἤκουσα τὸν θόρυβόν σου εἰς τὸν κῆπον καὶ ἐφοβήθην, διότι ἤμην γυμνός· διὰ τοῦτο ἐκρύβην.

Ποῖος σοῦ κατέστησε γνωστὴν εἰς σὲ τὴν γυμνότητά σου; Λέγε μου. Τί νέον καὶ ἀσυνήθιστον συνέβη; Ποῖος θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ σὲ πληροφορήσῃ δι' αὐτό, ἐὰν σὺ ὁ ἴδιος δὲν ἐπεσώρευες εἰς τὸν ἑαυτόν σου τόσον μεγάλην ἐντροπήν; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα νὰ μὴν φάγῃς;[28]

Παρατήρησε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνεξικακίαν Του. Μακροθυμεῖ, καὶ ἀνέχεται,[29] καὶ ἐρωτᾶ, καὶ ἀπάντησιν δέχεται, D καὶ πάλιν ἐρωτᾶ, ἂν καὶ ἠδύνατο κατ' εὐθεῖαν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν προτέρων ὥρισεν, ἂν θὰ παρέβαινε τὴν ἐντολήν. Ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ μὴ τοῦ κάμῃ τὴν τιμὴν νὰ ἀπολογηθῇ,[30] ἐκεῖνος ποὺ ἡμάρτησε τόσο πολύ,

27. Διαρρήκτης εἶναι ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος διεπέρασε τὸ τεῖχος τῆς θείας χάριτος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀπελάμβανε πλήρους προστασίας.

28. Αἱ ἐρωτήσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κλιμάκωσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου προχωροῦν ἀπὸ τὴν ἀοριστίαν πρὸς τὸ συγκεκριμένον αἴτιον τῆς καταστάσεως, διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι ὁ ἐρωτῶν δὲν ἀγνοεῖ, ἀλλὰ πλησιάζει ἀποκαλυπτικῶς εἰς τὴν αἰτίαν διὰ νὰ κινήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς μετάνοιαν.

29. Ἐξ. λδ', 6. Ψαλμ. ρε', 8-9. Ἀριθ. ιδ', 18. Β' Πέτρ. γ', 9. Λουκ. ιγ', 8.

30. Τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἄδικον, ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν

παρακινεῖ αὐτὸν σχεδὸν εἰς ἀπολογίαν, ὥστε, ἀφοῦ λάβῃ ἀφορμήν, νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην Του πρὸς αὐτόν, ἔστω κι' ἂν ἦτο τόσον παραβάτης.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ διδάσκει ἡμᾶς, ὅταν δικάζωμεν τοὺς ὑπευθύνους,[31] νὰ μὴ φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς ἀγρίως, οὔτε νὰ ἐπιδεικνύωμεν πρὸς αὐτοὺς τὴν σκληρότητα τῶν θηρίων, ἀλλὰ νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτοὺς μὲ μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἐπιείκειαν,[32] ὡσὰν νὰ δικάζωμεν τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μας· νὰ ἀναμειγνύωμεν δὲ τὴν τιμωρίαν μὲ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀφοῦ λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὴν κοινὴν καταγωγήν.

Οὔτε ἡ Ἁγία Γραφὴ ὁμιλεῖ τυχαίως μὲ τόσην συγκατάβασιν· E μὲ τὰς χονδροειδεῖς[33] ἐκφράσεις καὶ διδάσκει ἡμᾶς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁδηγεῖ εἰς πρόθυμον ἅμιλλαν, ὥστε νὰ μιμούμεθα[34] τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὅσον εἶναι δυνατὸν αὐτὸ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν· «Ποῖος σοῦ εἶπεν ὅτι ἦσο γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς;». Ἀπὸ ποῦ θὰ ἠδύνασο νὰ γνωρίσῃς αὐτό, λέγει, καὶ νὰ περιβληθῇς μὲ τόσον μεγάλην ἐντροπήν, ἐὰν δὲν συμπεριεφέρεσο μὲ μεγάλην ἀκράτειαν καὶ δὲν ἐπεριφρονοῦσες τὴν ἐντολήν μου;

13 A Βλέπε, ἀγαπητέ, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς συζητεῖ ὁ φίλος[35] πρὸς τὸν φίλον, ὅταν κατηγορῇ αὐτὸν ὅτι παρεβίασεν αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα τοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν, ἔτσι διεξάγει τὴν συζήτησιν πρὸς αὐτόν. Ποῖος σοῦ εἶπεν ὅτι ἦσο γυμνός; μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα ἀπὸ αὐτὸ μόνον νὰ μὴ φάγῃς; Δὲν εἶναι μικρὸν τὸ νόημα τῶν λόγων «ἀπ' αὐτὸ μόνον».[36] Διότι, λέγει, μήπως σοῦ περιώρισα τὴν ἀπόλαυσιν; Δὲν σοῦ ἔδωσα ὅλην τὴν ἄδειαν; Ἀφοῦ σοῦ ἔδωσα ἐξουσίαν ἐπάνω σ' ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ παραδείσου, δὲν σὲ διέταξα νὰ ἀπέχῃς μόνον ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἕνα, διὰ νὰ δύνασαι νὰ γνωρίζῃς, ὅτι εὑρίσκεσαι ὑπὸ τὸν

φιλανθρωπίαν καὶ ἀγάπην τοῦ Κυρίου.

31. Ὑπεύθυνοι τῶν κοσμικῶν παραβάσεων.

32. Φιλιπ., δ', 5. Α' Τιμ. γ', 3.

33. Ἐννοεῖ τὰς ἀνθρωπομορφικὰς περὶ Θεοῦ ἐκφράσεις.

34. «Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις». (Γρηγ. Νύσσης: «Τί τὸ Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα», Ε.Π. 46, 244).

35. Λουκ. ιδ', 4. Ἰωάν. ια', 13-14. Ματθ. ι', 37.

36. Τονίζει τὸν μηδαμινὸν περιορισμὸν ἔναντι τῆς ὑπερβολικῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωσε.

Δημιουργὸν καὶ ὅτι ὀφείλεις νὰ ἐπιδεικνύῃς κάποιαν ὑπακοήν; B Ἐνῷ εἶχες τόσην ἀπόλαυσιν, διατὶ λοιπὸν ἡ τόσον μεγάλη ἀδιαφορία, ὥστε νὰ μὴ ἀνεχθῇς νὰ ἀπέχῃς οὔτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἕνα, τόσον δὲ γρήγορα νὰ παραβιάσῃς κατὰ τρόπον αὐθάδη τὴν ἐντολήν, ποὺ σοῦ ἐδόθη ἀπὸ ἐμὲ καὶ νὰ περιβάλῃς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τόσα κακά; Ποία ὠφέλεια προέκυψεν εἰς σέ; Δὲν σοῦ τὰ εἶπον αὐτὰ προκαταβολικῶς; Δὲν προσεπάθησα νὰ σὲ ἐμποδίσω ἐκ τῶν προτέρων μὲ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας; Δὲν σᾶς προεῖπον αὐτὰ ποὺ θὰ σᾶς συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον; Διὰ νὰ μὴ περιπέσητε εἰς αὐτά, δι' αὐτὸ δὲν σᾶς ἠμπόδισα τὴν βρῶσιν; Ποῖος δύναται νὰ σὲ θεωρήσῃ ἄξιον συγγνώμης, ἐσὲ ποὺ ἔγινες τόσον ἀγνώμων, ὕστερα ἀπὸ τόσας παραγγελίας; Δὲν σοῦ καθώρισα τὰ πάντα σαφῶς καὶ σὲ ἐδίδαξα νὰ δοκιμάσῃς μὲν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἀπὸ αὐτὸ ὅμως νὰ ἀπέχῃς, διὰ νὰ μὴ φέρῃ τὴν καταστροφὴν εἰς ὅλα σου τὰ ἀγαθά, ὡσὰν πατέρας πρὸς τὸ γνήσιον[37] παιδί του; C Ἴσως ἐτόλμησες νὰ φάγῃς ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀφοῦ ἐθεώρησες τὴν συμβουλὴν κάποιου ἄλλου καλὴν καὶ περισσότερον ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐντολήν. Ἴσως ἔπραξες αὐτό, ἀφοῦ ἀνέμενες νὰ ἐπιτύχῃς περισσότερα καὶ ἀφοῦ ἐπεριφρόνησες τὰς ἰδικάς μου ἐντολάς. Ἰδοὺ τὸ μέγεθος ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔπαθες διὰ τῆς δοκιμῆς. Ἔμαθες πόσον καταστρεπτικὴ ἦτο ἐκείνη ἡ συμβουλή.

Παρετηρήσατε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δικαστοῦ; Εἴδατε πραότητα[38] καὶ ἀνεξικακίαν[39] ἀνείπωτον; Εἴδατε θεϊκὴν συγκατάβασιν ποὺ ὑπερβαίνει κάθε λογικὴν καὶ διάνοιαν; D Μὲ τὴν ἐρώτησιν καὶ τοὺς λόγους «ποῖος σοῦ εἶπεν ὅτι ἦσο γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς;», εἴδατε πῶς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνοίξῃ εἰς αὐτὸν τὰς θύρας τῆς ἀπολογίας, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ τόσον πολὺ εἶχεν ἁμαρτήσει;

Ἂς ἀκούσωμεν λοιπὸν καὶ τὸν ὑπόδικον ποίαν ἀπάντησιν δίδει εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά.

Εἶπε δὲ ὁ ἀνήρ· «ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, μοῦ ἔδωσε καρπὸν ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἔφαγον». Θλιβερὰ λόγια, ποὺ εἶναι ἄξια μεγάλου οἴκτου. Εἶναι ἱκανὰ νὰ ἑλκύσουν πρὸς φιλανθρωπίαν τὸν Κύριον, ποὺ εἶναι τόσον πρᾶος καὶ ποὺ νικᾷ μὲ τὴν καλωσύνην Του τὰ ἰδικά μας σφάλματα. E Ἐπειδὴ λοιπόν, μὲ τὴν μεγάλην Του μακροθυμίαν, ἐτάραξε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος, ὁ Ἀδάμ, ἀφοῦ συνέθεσεν ἁπλῶς μίαν ἀπολογίαν, λέγει πρὸς αὐτόν: Ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, μοῦ ἔδωσε καρπὸν ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἔφαγον.[40]

Γνωρίζω, λέγει, ὅτι ἔχω ἁμαρτήσει. Ἀλλὰ ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, αὐτὴ ἔγινε δι' ἐμὲ ἡ αἰτία τῆς πτώσεως· ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν σὺ ὁ ἴδιος εἶπες: ἂς κατασκευάσωμεν δι' αὐτὸν ἕνα βοηθὸν ὅμοιον μὲ αὐτόν. Ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου. 139 A Δὲν ἐπερίμενα ποτὲ νὰ μὲ περιβάλῃ μὲ τόσην ἐντροπὴν ἐκείνη ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, διὰ νὰ μοῦ προσφέρῃ τὴν παρηγορίαν της. Σὺ μοῦ τὴν ἔχεις δώσει. Σὺ ὡδήγησες αὐτὴν πρὸς ἐμέ. Αὐτή, λοιπόν, ἔδωσεν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοῦ δένδρου καὶ ἔφαγον, χωρὶς νὰ γνωρίζω[41] ἀπὸ ποίαν αἰτίαν κινουμένη.

Νομίζει ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια ἔχουν κάποιαν δικαιολογίαν· ἔχει ὅμως στερηθῆ πάσης συγγνώμης. Διότι, λέγει, ποίας συγγνώμης δύνασαι νὰ θεωρηθῇς ἄξιος, ἀφοῦ ἐλησμόνησες τὰς ἐντολάς μου καὶ ἀφοῦ ἐθεώρησες προτιμοτέραν τὴν προσφορὰν τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοὺς λόγους τοὺς ἰδικούς μου;[42] Ἂν καὶ πράγματι ἡ γυνὴ σοῦ ἔδωσεν, ὅμως ἡ ἐντολή μου καὶ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἦσαν ἀρκετὰ νὰ σὲ προπαρασκευάσουν νὰ ἀποφύγῃς τὴν βρῶσιν. B Διότι μήπως δὲν ἐγνώριζες; Μήπως ἀγνοοῦσες; Ἐγώ, φροντίζοντας διὰ σᾶς, δι' αὐτὸ σᾶς ἐνημέρωσα ἀπὸ τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μὴ περιπέσητε εἰς αὐτὰ τὰ σφάλματα. Ἑπομένως δὲν εἶσαι ἀνεύθυνος, ἔστω κι' ἂν ἡ γυνὴ σοῦ προσέφερεν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς. Διότι ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃς περισσότερον ἀξιόπιστον τὴν ἐντολήν μου καὶ ὄχι μόνον σὺ ὁ ἴδιος νὰ μὴ λάβῃς μέρος εἰς τὴν βρῶσιν, ἀλλὰ νὰ δείξῃς καὶ εἰς τὴν γυναῖκα σου τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων. Εἶσαι κεφαλὴ[43] τῆς γυναικὸς καὶ διὰ σὲ ἐδημιουργήθη ἐκείνη. Ἐσὺ ὅμως ἀνέστρε-

37. Αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ διέπωνται ἀπὸ τὴν πλήρη συναίσθησιν τῆς αὐθεντικότητος τῆς θείας προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου.
38. Ματθ. ια', 29. κα', 5.
39. Ρωμ. ε' 5.

40. Ἂν καὶ ἐπερρίπτη εὐθύνην εἰς τὸν Θεόν, ὅμως ὁ Κύριος τὴν ἀντιπαρέρχεται χωρὶς ἀγανάκτησιν, καὶ συνεχίζει μὲ ἠρεμίαν τὴν ἀνάκρισιν.
41. Ψαλμ. ρμ', 4.
42. Ματθ. ι', 37. Μάρκ. η', 35. Λουκ. θ', 23.
43. Α' Κορ. ια', 3. Ἐφ. ε', 23. Τίτ. β', 5.

ψες τὴν τάξιν καὶ ὄχι μόνον δὲν διώρθωσες ἐκείνην, C ἀλλὰ καὶ παρεσύρθης μαζύ της. Καί, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ τὸ σῶμα εἰς τὴν κεφαλήν, ἔγινε τὸ ἀντίθετον· ἡ κεφαλὴ ἠκολούθησεν εἰς τὸ ὑπόλοιπον σῶμα καὶ ἔγιναν τὰ ἄνω κάτω. Ἐπειδὴ ἀνέστρεψες ὁλόκληρον τὴν τάξιν, δι' αὐτὸ τώρα εὑρίσκεσαι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, σὺ ποὺ εἶχες περιβληθῆ μὲ τόσην δόξαν πρὸ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Ποῖος λοιπὸν νὰ σὲ κλαύσῃ ὅπως πρέπει, διὰ τὴν ἀπώλειαν τόσων ἀγαθῶν; "Αν καὶ σοῦ συνέβησαν ὅμως ὅλα αὐτά, μὴ ἐπιρρίπτεις τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλον κανένα, ἀλλὰ εἰς τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν σου."[44] Διότι δὲν θὰ ἠδύνατο ἡ γυνὴ νὰ σὲ ὁδηγήσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα, ἐὰν δὲν τὸ ἤθελες. D Μήπως σὲ παρεκάλεσε; Μήπως προσεπάθησε νὰ σὲ πείσῃ; Μήπως σὲ ἐξηπάτησεν; Προσέφερε μόνον. Καὶ ἀμέσως ὡδηγήθης δουλικῶς καὶ μὲ τόσην εὐκολίαν εἰς τὸ νὰ φάγῃς, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇς καθόλου τὴν ἰδικήν μου ἐντολήν. Ἐνόμισες, ὅτι ἔχεις ἐξαπατηθῆ ἀπὸ ἐμέ, καὶ ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν σοῦ ἐπετράπη ἡ βρῶσις, διὰ νὰ μὴ κατορθώσῃς μεγαλύτερα πράγματα. Πῶς δύναται ὅμως νὰ σταθῇ λογικῶς τὸ νὰ ἔχῃς ἐξαπατηθῆ σὺ ἀπὸ ἐμέ, ποὺ σοῦ προσέφερα τόσας εὐεργεσίας; Πόσον μεγάλη εὐεργεσία δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ ἀκόμη, τὸ ὅτι προέλαβον καὶ σαφῶς διέταξα τὴν ἀποχήν, ὥστε νὰ μὴ περιπέσῃς εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τώρα περιέβαλες τὸν ἑαυτόν σου; Ἀφοῦ δὲν τὰ ἐλογάριασες ὅμως ὅλα αὐτά, ἔμαθες διὰ τῆς πείρας τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων σου. E Μὴ ἐπιρρίπτεις, λοιπόν, τὴν εὐθύνην μόνον εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σου ἀδιαφορίαν.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀρκετὰ εἶπεν εἰς τὸν Ἀδάμ, καὶ ἐκεῖνος ὡμολόγησε τὰ σφάλματά του, ἐπιρρίψας, καθὼς ἐνόμισε, τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, πρόσεχε πάλιν μὲ πόσην συγκατάβασιν συμπεριφέρεται ὁ Πανάγαθος Κύριος καὶ ζητεῖ καὶ ἀπὸ αὐτὴν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησίν Του.

Καί, λέγει ἡ Γραφή, εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γυναῖκα· Διατὶ ἔπραξες αὐτό; Ἤκουσες τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐπιρρίπτῃ τὴν αἰτίαν εἰς σέ· νὰ καταλογίζῃ τὰ πάντα εἰς σέ, ἡ ὁ-

44. «Κινητήριος δύναμις καὶ ἀρχὴ τῆς παρακοῆς ταύτης εἶναι ἡ φιλαυτία τοῦ πρωτοπλάστου, δι' ἰδίων μέσων ἐπιθυμοῦντος νὰ πορισθῇ τελειότητα καὶ εὐδαιμονίαν καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐξαρτήσεως προτιμῶντος τὴν ἀνεξαρτησίαν» (Χρ. Ἀνδρούτσου, «Δογματ.», σ. 146).

ποία ἔχεις δοθῆ ὡς βοηθός του καὶ ἡ ὁποία δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐδημιουργήθης, 140 A διὰ νὰ δώσῃς εἰς αὐτὸν τὴν παρηγορίαν σου, ἐφ' ὅσον εἶσαι ὁμογενὴς καὶ συμμετέχεις τῆς ἰδίας φύσεως μὲ αὐτόν. Ἕνεκα ποίας αἰτίας λοιπὸν ἔπραξες αὐτό, ὦ γυναῖκα; Διατί ἔγινες αἰτία τόσης ἐντροπῆς καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ διὰ τὸν ἄνδρα σου; Τί ὠφελήθης ἀπὸ τὴν τόσην ἀκράτειαν; Ποῖον διὰ σὲ τὸ κέρδος τῆς ἀπάτης, εἰς τὴν ὁποίαν παρεσύρθης μὲ τὴν θέλησίν σου καὶ ἔκαμες καὶ τὸν ἄνδρα σου συμμέτοχον; Τί λοιπὸν ἀπαντᾷ ἡ γυνή; Μὲ ἠπάτησεν ὁ ὄφις καὶ ἔφαγον.

Πρόσεχε καὶ αὐτήν, νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλὴν δειλίαν καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ σφάλματα. Ὅπως ἐνόμισεν ὁ ἄνδρας, ὅτι μετατοπίζει τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, λέγοντας ἡ γυναῖκα ἔφερε καὶ μοῦ ἔδωσε καὶ ἔφαγον, ἔτσι καὶ αὐτή· B Ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκει καμμίαν διέξοδον, ὁμολογεῖ τὴν πρᾶξιν καὶ λέγει· μὲ ἠπάτησεν ὁ ὄφις καὶ ἔφαγον. Τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο θηρίον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸ τὸ ὀλίσθημα. Ἡ καταστρεπτικὴ συμβουλὴ ἐκείνου ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν τὴν ἐντροπήν. Ἐκεῖνος μὲ ἐξηπάτησε καὶ ἔφαγον.

Ἀγαπητοί, ἂς μὴ παρερχώμεθα ἁπλῶς τὰ λεγόμενα· ἐὰν ἐμβαθύνωμεν μὲ ἀκρίβειαν εἰς αὐτά, θὰ ἀντλήσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ μεγάλην ὠφέλειαν. Εἶναι φοβερὸν καὶ τρομερὸν δικαστήριον. Καὶ πρέπει ἀπὸ τὰ λεγόμενα νὰ ἐναποθέσωμεν εἰς τὴν διάνοιαν πολὺν θησαυρόν, ἀφοῦ τὰ ἀκούσωμεν ὅλα μετὰ προσοχῆς.

C Πρόσεχε καὶ τὸν ἄνδρα, ὅταν λέγῃ, ὅτι ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔθεσες εἰς τὸ πλευρόν μου, αὐτὴ μοῦ ἔδωσε καὶ ἔφαγον. Οὔτε ἐξαναγκασμός, οὔτε βία ὑπῆρξεν, ἀλλ' ἐλευθέρα ἀπόφασις μετὰ ὥριμον σκέψιν. Ἔδωκε μόνον· οὔτε ἐξηνάγκασεν, οὔτε ἐξεβίασεν. Καὶ ἡ γυνὴ πάλιν, προσπαθοῦσα νὰ ἀπολογηθῇ, δὲν εἶπεν ὁ ὄφις μὲ ἠνάγκασε καὶ ἔφαγον. Ἀλλὰ τί εἶπε; Ὁ ὄφις μὲ ἠπάτησε· τὸ νὰ ἀπατηθῇ δὲ ἢ νὰ μὴ ἀπατηθῇ ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν της. Ὁ ὄφις, λέγει, μὲ ἠπάτησεν. Ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας[45] ἀφοῦ ἐνήργησε διὰ μέσου τοῦ πονηροῦ ἐκείνου ζώου καὶ ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὴν συμβουλήν, τὴν ἐξηπάτησε· δὲν τὴν ἠνάγκασε· οὔτε τὴν ἐβίασεν, D ἀλλὰ ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπάτην διὰ τῆς ὀλεθρίας συμβουλῆς,

45. B' Κορ. ια', 3. Α' Τιμ. β', 14. Ἀποκ. ιβ', 9. κ', 2. Ἰωάν. η', 44.

ἐπειδὴ εὗρε τὴν γυναῖκα, ποὺ δύναται νὰ ἀπατηθῇ μὲ εὐκολίαν καὶ ἡ ὁποία ἔχει στερηθῆ πάσης συγγνώμης. Ὁ ὄφις μὲ ἠπάτησε καὶ ἔφαγον.

Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Πανάγαθον Κύριον· ἀρκεῖται εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ δὲν τοὺς ἀναγκάζει νὰ λέγουν περισσότερα. Ἐπειδὴ δὲ ἐρωτοῦσεν, ὄχι ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγνώριζε, καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλά, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ φανερώσῃ τὴν ἀγάπην Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, συγκαταβαίνει πρὸς τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ ὁμολογήσουν τὰ σφάλματά των. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν τοὺς ἐρωτᾶ τίποτε περισσότερον. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μάθουν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀπάτης. Ἀλλά, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἐρώτησις δὲν προέρχεται ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀρ..ῖται εἰς αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν.

E Ὅταν εἶπεν, ὅτι ὁ ὄφις μὲ ἠπάτησε καὶ ἔφαγον, ὑπονοοῦσε τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην συμβουλήν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἀπὸ τὸν διάβολον, διὰ μέσου τοῦ ὄφεως, ὅτι θὰ εἶσθε ὡς Θεοὶ μετὰ τὴν βρῶσιν. Εἴδατε μὲ πόσην ἀκρίβειαν ἠρωτήθη ὁ Ἀδάμ; Μὲ πόσην ἀνεξικακίαν ὡδηγήθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἡ γυναῖκα; Πῶς κάθε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἔκαμε τὴν ἀπολογίαν του; Βλέπετε λοιπὸν ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἀνείπωτον φιλανθρωπίαν τοῦ δικαστοῦ.

141 A Ἐπειδὴ εἶπεν ἡ γυνή, ὅτι ὁ ὄφις μὲ ἐξηπάτησε καὶ ἔφαγον, οὐδόλως θεωρεῖ τὸν ὄφιν ἄξιον συζητήσεως, οὔτε δίδει εἰς αὐτὸν εὐκαιρίαν νὰ ἀπολογηθῇ, οὔτε τὸν ἐρωτᾷ ὅπως ἐρωτᾷ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα· ἀφοῦ ἔλαβε τὰς ἀπολογίας τῶν ἀνθρώπων, σπεύδει πρὸς αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει γίνει αἰτία ὅλων τῶν κακῶν. Σὰν Θεός, ποὺ γνωρίζει καλῶς τὰ ἀπόρρητα, γνωρίζει, ὅτι ὁ ὄφις εἶναι, ποὺ προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν μηχανορραφίαν τοῦ διαβόλου καὶ εἰς τὸν φθόνον, τὸν ὁποῖον οὗτος ἐπέδειξε πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ τὴν καλωσύνην τοῦ Θεοῦ, πρόσεχε πῶς συζητεῖ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἂν καὶ ἐγνώριζεν, εἰς τὸν ἕνα μὲν ἔλεγε, ποῦ εἶσαι; B Ποῖος σὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι εἶσαι γυμνός; Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ἔλεγε, διατί ἔπραξες αὐτό; Εἰς τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, δὲν συμπεριφέρεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἀλλὰ τί κάμνει; Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὄφιν, ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτό. Εἶδες τὴν διαφοράν; Εἰς τὴν γυναῖκα μὲν εἶπε, διατί ἔπραξες αὐτό; Εἰς τὸν ὄφιν δέ, ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτό. Ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτὸ τὸ κακόν, ἐπειδὴ μετέφερες τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συμβουλὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι ἔγινες ὄργανον ἑνὸς τόσον μεγάλου φθόνου καὶ διότι τόσον πολὺ ἠκόνησες

τὸν φθόνον κατὰ τοῦ δημιουργήματός μου, θὰ εἶσαι ὁ πλέον κατηραμένος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς. Θὰ περιπατῇς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους σου καὶ θὰ τρώγῃς χῶμα ἕως ὅτου ζῇς. C Θὰ στήσω ἔχθραν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς γυναικὸς καὶ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων σου καὶ τῶν ἀπογόνων της· Ἐκεῖνος θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ κεντήσῃς αὐτοῦ τὴν πτέρναν.

Παρατήρησε ἐδῶ, παρακαλῶ, σειρὰν καὶ τάξιν, ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φιλανθρωπίαν. Ὅταν ἔκαμνε τὴν ἐρώτησιν, ἤρχισεν ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ μετὰ ἦλθεν εἰς τὴν γυναῖκα· καὶ ὅταν ἡ γυνὴ ὡμίλησε δι' αὐτόν, ποὺ ἔγινεν αἴτιος τῆς καταστάσεώς της, ἀφοῦ ἦλθε πρὸς τὸν ὄφιν, ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν, χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀπολογηθῇ. Ἡ τιμωρία δὲ ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπεκτείνεται εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ διὰ τῆς παρουσίας της νὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς διδάσκαλος πρὸς ὅλους, D ὥστε νὰ μὴ δέχωνται τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην συμβουλήν, οὔτε νὰ ἀπατῶνται ἀπὸ τὰς μηχανορραφίας ἐκείνου.

Δύναται ὅμως νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Ἐφ' ὅσον ὁ διάβολος ἔδωσε τὴν συμβουλήν, ἀφοῦ ἐνήργησε διὰ μέσου τοῦ ὄφεως, διατί τὸ ζῶον ὑπέστη τόσην τιμωρίαν; Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς μεγάλης φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ὁ φιλόστοργος πατήρ, ὅταν τιμωρῇ τὸν φονέα τοῦ τέκνου του, τσακίζει καὶ κατακομματιάζει τὸ μαχαῖρι καὶ τὸ ξίφος, διὰ τοῦ ὁποίου ἔπραξε τὸν φόνον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ ὁ Θεός. E Ἐπειδὴ τὸ ζῶον προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου, ὡσὰν κάποια μάχαιρα, ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸ συνεχῆ τὴν τιμωρίαν, ὥστε νὰ ἀντιλαμβανώμεθα διὰ μέσου τοῦ ὁρατοῦ καὶ φαινομένου αὐτοῦ ζώου, εἰς πόσην ταπείνωσιν εὑρίσκεται καὶ ἐκεῖνος. Διότι ἐὰν ὁ ὄφις ὑπέμεινε τόσην ἀγανάκτησιν, ποὺ ὑπηρέτησεν ὡς ὄργανον, ποίαν τιμωρίαν εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῇ ἐκεῖνος; Τοῦτο μᾶλλον μᾶς τὸ ἔχει διδάξει τώρα πλέον ὁ Χριστὸς διὰ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς εὑρισκομένους ἐξ ἀριστερῶν·
142 A Φύγετε μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ὅσοι ἀπὸ τὰ ἔργα σας ἐγίνατε καταραμένοι.[46] Δι' αὐτὸν ἔχει ἑτοιμασθῆ ἐξ ἀρχῆς τὸ ἄσβεστον πῦρ καὶ αὐτὸν περι-

46. Ματθ. κε', 41.

μένει. Τί λοιπὸν δύναται νὰ εἶναι ἐλεεινότερον, δι' ἐκείνους ποὺ καθιστοῦν τοὺς ἑαυτούς των ὑπευθύνους μιᾶς τιμωρίας, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον, ἕνεκα ἀμελείας πρὸς τὴν σωτηρίαν των; Τὸ ὅτι δὲ ἔχει ἑτοιμασθῆ δι' ἡμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ ζήσωμεν μὲ ἀρετὴν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς νόμους, ποὺ ἐτέθησαν ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἄκουσε πάλιν τὸν Ἴδιον νὰ λέγῃ: Ἐλᾶτε σεῖς ποὺ εἶσθε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ σᾶς, ἀφ' ὅτου ἐθεμελιώνετο ὁ κόσμος.[47]

B Εἶδες; Δι' ἐκεῖνον μὲν ἔχει ἑτοιμάσει τὸ ἄσβεστον πῦρ, δι' ἡμᾶς δὲ τὴν βασιλείαν, ἐὰν δὲν ἠθέλαμεν φανῆ ἀδιάφοροι. Αὐτὰ λοιπὸν ἐὰν κατανοοῦμεν καὶ τὴν ζωήν μας θὰ φροντίζωμεν, καὶ τὴν κακίαν θὰ ἀποφεύγωμεν, καὶ ποτὲ δὲν θὰ παρασυρώμεθα ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου. Ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῆτε καὶ δὲν ἐκουράσθητε, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ὄφιν, διὰ νὰ φθάσωμεν ἔτσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ τέλος τῆς δίκης καὶ νὰ ἴδωμεν τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι παραμένουν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅταν παρακολουθοῦν τὸν δικαστὴν νὰ δικάζῃ πολλάκις δημοσίᾳ καὶ νὰ ἀποφασίζῃ κατὰ τῶν ὑποδίκων, καὶ δὲν ἀπομακρύνονται προτοῦ νὰ ἴδουν νὰ σηκώνεται ὁ δικαστής, C ἐπιβάλλεται πολὺ περισσότερον εἰς ἡμᾶς τώρα, νὰ παρακολουθήσωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν τὸν Πανάγαθον Θεόν. Πῶς μὲν ἐπιβάλλει αὐστηρὰν τιμωρίαν εἰς τὸν ὄφιν, ὥστε διὰ μέσου τοῦ ὁρατοῦ αὐτοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανον ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων, νὰ καταστήσῃ ἀντιληπτὴν εἰς ἡμᾶς τὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία περιμένει εἰς τὸ μέλλον ἐκεῖνον. Πῶς δὲ ἐπιβάλλει μὲ ἐπιείκειαν τὴν δικαίαν ἐπίπληξιν καὶ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τὸν ἄνδρα, ἡ ὁποία εἶναι περισσότερον νουθεσία παρὰ τιμωρία. Ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, νὰ θαυμάσωμεν τὴν μέριμναν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ποὺ ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἰδικήν μας φύσιν.

D Τί λέγει λοιπόν; Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὄφιν· «ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτό, θὰ εἶσαι τὸ πλέον κατηραμένον»[48] ἐσὺ ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς. Θὰ περιπατῇς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους

47. Ματθ. κε', 34.
48. Οὐδέποτε καταρᾶται ὁ Κύριος τὸν ἄνθρωπον.

σου καὶ θὰ τρώγῃς χῶμα ἕως ὅτου ζῇς. Θὰ στήσω ἔχθραν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς γυναικὸς καὶ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων σου καὶ τῶν ἀπογόνων της· Αὐτὸς θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ κεντήσῃς τὴν πτέρναν αὐτοῦ».[49]

Εἶναι μεγάλη καὶ βιαία ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι μέγα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀπάτης, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ ὄφεως προσέφερεν ὁ πονηρὸς διάβολος. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὄφιν «Ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτό». E Ἐπειδή, λέγει, προσέφερες ὑπηρεσίαν εἰς τοιαύτην δολιότητα καὶ ἔτσι ἐπραγματοποίησες τὴν ἀπάτην, ἀφοῦ ἔφερες εἰς τὸ μέσον τὴν καταστρεπτικὴν συμβουλὴν καὶ ἀφοῦ ἐνέβαλες εἰς αὐτοὺς τὸ δηλητήριον φάρμακον· Ἐπειδὴ ἔπραξες αὐτὸ καὶ ἠθέλησες νὰ βγάλῃς ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου τὰ δημιουργήματά μου, ἀφοῦ ἐξυπηρέτησες τὸ σχέδιον τοῦ πονηροῦ δαίμονος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐρρίφθη εἰς τὴν γῆν, ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ὑπερηφανείας του. Ἐπειδὴ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἔργων αὐτῶν σὲ ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανον, διὰ τοῦτο ἐπιβάλλω εἰς σὲ τὴν διαρκῆ τιμωρίαν.
143 A Τοῦτο διὰ νὰ δύναται νὰ γνωρίζῃ, ποία τιμωρία τὸν περιμένει, κατ' ἀναλογίαν πρὸς ὅσα συμβαίνουν εἰς σέ, καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ μέλλον νὰ διδάσκωνται νὰ μὴ πειθαρχοῦν εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ, οὔτε νὰ παραδέχωνται τὴν ἀπάτην, διὰ νὰ μὴ περιπέσουν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα. Διὰ τοῦτο θὰ εἶσαι ἐπὶ πλέον κατηραμένος ἐσὺ ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησες ὅπως ἔπρεπε τὴν φρόνησιν. Τὸ προτέρημα δὲ ποὺ εἶχες περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα, αὐτὸ ἔγινε διὰ σὲ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν. Διότι, λέγει ἡ Γραφή, ὁ ὄφις ἦτο ὁ εὐφυέστερος ἐξ ὅλων τῶν θηρίων τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο θὰ εἶσαι ἐσὺ ὁ πλέον κατηραμένος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς. B Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατάρας δὲν ἦτο αἰσθητόν, οὔτε ἐφαίνετο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ τοῦτο δίδει εἰς αὐτὸν καὶ πρόσθετον αἰσθητὴν τιμωρίαν, διὰ νὰ ἔχωμεν συνεχῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ νὰ βλέπωμεν τὴν ὑπόμνησιν τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. Θὰ περιπατῇς ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας σου καὶ θὰ τρώγῃς χῶμα ἕως ὅτου ζῇς, ἐπειδή, λέγει, δὲν συμπεριεφέρθης σύμφωνα μὲ τὴν σωματικήν σου διάπλασιν, ἀλλὰ

49. Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς πρωτευαγγέλιον, διότι ἀποτελοῦν τὴν πρώτην πληροφορίαν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου, ὡς ἀπογόνου τῆς γυναικὸς καὶ νικητοῦ εἰς τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου ἀγῶνα. Ὑπονοεῖται ὁ σταυρικὸς θάνατος αὐτοῦ.

ἐτόλμησες νὰ συνομιλήσῃς μὲ τὸ λογικὸν ζῷον, ποὺ ἐδημιουργήθη ἀπὸ ἐμέ. Ὅπως λοιπὸν ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὁ διάβολος, ποὺ ἐνήργησε διὰ σοῦ καὶ σὲ ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανον, ἐπειδὴ ἐμελέτησε μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν ἀξίαν του πράγματα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, C διατάσσω νὰ λάβῃς καὶ σὺ ἄλλο σχῆμα διαπλάσεως [50] καὶ νὰ σύρεσαι εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὴν νὰ ἔχῃς ὡς διατροφήν. Νὰ μὴ σοῦ εἶναι ἐπιτετραμμένον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ σηκώνῃς τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλὰ νὰ εὑρίσκεσαι συνεχῶς εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ νὰ τρώγῃς τὴν γῆν, [51] κατ' ἐξαίρεσιν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄγρια θηρία. Δὲν εἶπε μόνο αὐτό, ἀλλὰ συνέχισε: Θὰ στήσω ἔχθραν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς γυναικὸς καὶ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων σου καὶ τῶν ἀπογόνων της. [52] Καὶ δὲν θὰ ἀρκεσθῶ μόνο εἰς αὐτό, δηλαδὴ νὰ σύρεσαι εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ θὰ κάμω καὶ τὴν γυναῖκα νὰ εἶναι πρὸς σὲ ἄσπονδος ἐχθρός. Ὄχι μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῆς θὰ κάμω νὰ εἶναι πάντοτε πολέμιοι πρὸς τοὺς ἀπογόνους σου. Αὐτὸς θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ κεντήσῃς αὐτοῦ τὴν πτέρναν. D Καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν θὰ δώσω τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ ἐπικάθηται διαρκῶς εἰς τὴν κεφαλήν σου, ἐσὺ δὲ νὰ εὑρίσκεσαι συνεχῶς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας ἐκείνου.

Διὰ μέσου τῆς τιμωρίας αὐτοῦ τοῦ ζῴου, πρόσεχε, ἀγαπητέ, πόσην φροντίδα ἐπιδεικνύει εἰς ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ αὐτὰ μὲν ἐλέχθησαν διὰ τὸν αἰσθητὸν ὄφιν. Μετὰ τὸ γεγονὸς αὐτό, εἰς αὐτὸν ποὺ ἐπιθυμεῖ, εἶναι δυνατὸν νὰ τηρῇ τὴν τάξιν τῶν γραφομένων, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι, ἐὰν αὐτὰ ἐλέχθησαν διὰ τὸν αἰσθητὸν ὄφιν, πρέπει νὰ θεωροῦμεν ὅτι ἰσχύουν αὐτὰ πολὺ περισσότερον καὶ διὰ τὸν νοητόν. Διότι καὶ ἐκεῖνον ὑπέταξεν εἰς τοὺς πόδας μας, ἀφοῦ τὸν ἐταπείνωσε, E καὶ ἡμᾶς ἔκαμε νὰ εἴμεθα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἢ δὲν ἐννοεῖ αὐτὸ ὅταν λέγῃ: Πατεῖτε ἐπάνω ἀπὸ ὄφεις καὶ σκορπιούς; [53] Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι αὐτὰ ἐλέχθησαν διὰ τὰ αἰσθητὰ ζῷα, προσέθεσε: Καὶ ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἴδατε τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐπεβλήθη εἰς τὸ ὄργανον τοῦ διαβόλου;

50. Δέχεται ὁ ἱερὸς Πατὴρ ὅτι ὁ ὄφις εἶχε διάφορον σωματικὸν σχῆμα χωρὶς νὰ μᾶς τὸ προσδιορίζῃ. Κατὰ τὸν Ἄθηλον καὶ Σεβηριανὸν ὁ ὄφις δὲν εἶχε μὲν πόδας, ἀλλὰ ἐβάδιζε μὲ ἀνωρθωμένον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σώματος.

51. Τὸ «γῆν φαγῇ» σημαίνει τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν τοῦ ὄφεως, ὁ ὁποῖος ὅμως παρὰ ταῦτα τρέφεται μὲ διάφορα προϊόντα τῆς γῆς.

52. Ἡ λέξις σπέρμα ἔχει ἀτομικὴν ἀλλὰ καὶ περιληπτικὴν ἔννοιαν. Ἐδῶ ἔχει ἀτομικὴν σημασίαν. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἑνὸς ὁ ὁποῖος θὰ συντρίψῃ ἕτερον ἕνα. Ἡ φράσις «τοῦ σπέρματος αὐτῆς» σημαίνει α) Τὸν Χριστὸν καὶ β) τὴν παρθενίαν τῆς Θεομήτορος, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται λόγος περὶ σπέρματος ἀνδρός.

Ἐὰν ὅμως τὸ νομίζετε καλόν, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐπειδὴ ὁ ὄφις εἰσήγαγε τὴν ἀπάτην, 144 A διὰ τοῦτο ἐδέχθη πρῶτος αὐτὸς τὴν τιμωρίαν· καὶ ἐπειδὴ πρώτην ἐξηπάτησε τὴν γυναῖκα, καὶ ἀκολούθως ἐκείνη παρέσυρε μαζί της τὸν ἄνδρα, διὰ τοῦτο πρῶτα τιμωρεῖ τὴν γυναῖκα μὲ τιμωρίαν, ποὺ ἔχει πολλὴν παραίνεσιν. Καὶ εἰς τὴν γυναῖκα εἶπε· «θὰ καταστήσω σφοδροὺς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου· θὰ κυοφορῇς μὲ πόνον· σὺ δὲ θὰ εἶσαι ἀφωσιωμένη εἰς τὸν σύζυγόν σου, ἐνῷ αὐτὸς θὰ εἶναι ἐξουσιαστής σου». Πρόσεχε τοῦ Κυρίου τὴν καλωσύνην. Μὲ πόσην πραότητα συμπεριφέρεται, ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσην μεγάλην παράβασιν. Θὰ καταστήσω σφοδροὺς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου. Ἐγὼ μὲν ἠθέλησα νὰ ἔχῃς σὺ ζωὴν χωρὶς πόνους καὶ ταλαιπωρίας, χωρὶς λύπας καὶ στενοχωρίας· νὰ εἶσαι γεμάτη ἀπὸ κάθε χαρὰν καὶ νὰ μὴ αἰσθάνεσαι κανένα ἀπὸ τὰ σωματικὰ πάθη, B ἔστω καὶ ἂν περιβάλλεσαι μὲ ὑλικὸν σῶμα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν συμπεριεφέρθης ὅπως ἔπρεπε μέσα εἰς τὴν τόσην ἄνεσιν καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν σὲ ὡδήγησεν εἰς τόσην ἀχαριστίαν, διὰ τοῦτο σοῦ θέτω χαλινὸν καὶ σὲ καταδικάζω εἰς λύπας καὶ στεναγμούς, ὥστε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇς περισσότερον. «Θὰ καταστήσω σφοδροὺς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου· θὰ κυοφορῇς μὲ πόνον». Ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀπερισκεψίας, λέγει, θὰ κάμω, ὥστε ἡ διαδοχὴ τῶν τέκνων νὰ ἀρχίζῃ εἰς σὲ ἀπὸ τῆς λύπης.[54] Διὰ μέσου τῶν περιοδικῶν ἰσχυρῶν πόνων καὶ τῶν θλίψεων, ποὺ συνοδεύουν ἑκάστην γέννησιν, νὰ ἐνθυμῆσαι ἡ ἰδία συνεχῶς, C πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἁμαρτία αὐτὴ καὶ ἡ παρακοὴ καὶ νὰ μὴ λησμονήσῃς αὐτὸ ποὺ συνέβη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ νὰ δύνασαι νὰ γνωρίζῃς ὅτι αἴτιος ὅλων [illegible] τῶν διὰ σὲ εἶναι ἡ ἀπάτη. Διὰ τοῦτο «θὰ καταστήσω σφοδροὺς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου· θὰ κυοφορῇς μὲ πόνους». Ἐδῶ ὑπαινίσσεται τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνην κόπωσιν, ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομένῃ ὅταν βαστάζῃ τὸ βρέ-

53. Λουκ. ι´, 19.

54. Ἡσ. κστ´, 17-18.

φος τόσους μῆνας σὰν φορτίον, καὶ τὰ αἰσθήματα πόνου, ποὺ κατὰ καιροὺς γεννῶνται ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας, καὶ τὸ κομμάτιασμα τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καὶ τὰ ἀνυπόφορα ἐκεῖνα κοιλοπονήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν μόνον ἐκεῖναι, ποὺ ἔλαβον πεῖραν.[55]

D Ἀλλ' ὅμως ὁ φιλάνθρωπος Θεός, τόσην παρηγορίαν ἀνέμειξε μὲ τὰς θλίψεις, ὥστε ἡ χαρὰ διὰ τὸ βρέφος ποὺ ἐγεννήθη νὰ εἶναι ἴσης ἐντάσεως πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς πόνους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τόσους μῆνας ἐβασάνιζον τὴν κοιλίαν. Διότι, ἐκεῖναι ποὺ ὑπομένουν τόσον πόνον, ποὺ δοκιμάζονται ἔτσι ἀπὸ τοὺς κοιλοπόνους καὶ κατὰ ἕνα τρόπον παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ζωήν, μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς χαρᾶς, ποὺ διεδέχθη τοὺς κόπους, πάλιν προσφέρουν τὸν ἑαυτόν τους πρὸς τὴν τεκνογονίαν, ὡσὰν νὰ ἐλησμόνησαν ὅλα ὅσα συνέβησαν. E Ἔτσι οἰκονόμησεν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς τὰ πράγματα, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διότι ἡ ἐλπίδα εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος, πάντοτε κάμνει νὰ ὑποφέρωμεν μὲ εὐκολίαν τὰ βάσανα τοῦ παρόντος. Τοῦτο δύναται κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ, ἂν παρατηρήσῃ τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ὑπομένουν ταλαιπωρίας, διασχίζουν μακρὰ πελάγη, ἀνέχονται ναυάγια, ἀντιμετωπίζουν πειρατάς, καὶ ὅμως οὔτε ἔτσι ἐγκαταλείπουν τὸ ἔργον τους, ἀλλὰ ξαναρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἔστω καὶ ἂν πολλάκις δὲν ἐπιτυγχάνουν τοῦ σκοποῦ των, μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κινδύνους.

Τὸ ἴδιο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς γεωργούς.
145 A Διότι καὶ αὐτοί, ὅταν διανοίγουν βαθεῖαν τὴν αὔλακα, ὅταν καλλιεργοῦν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν τὴν γῆν, ὅταν σπείρουν ἄφθονον τὸν σπόρον, πολλάκις ἀποτυγχάνουν τελείως τοῦ σκοποῦ των, ἐφ' ὅσον συμβῇ ξηρασία ἢ πλημμύρα ἢ ἐὰν ἐπιπέσῃ εἰς τὰ σπαρτὰ κάποια ἀσθένεια[56] κοντὰ εἰς τὸν χρόνον τῆς συγκομιδῆς. Καὶ ὅμως οὔτε τότε ἐγκαταλείπουν τὸ ἔργον τους, ἀλλὰ πάλιν, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρός, καταπιάνονται μὲ τὴν γεωργίαν.

Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡ γυναῖκα. Μετὰ τοὺς πολλοὺς μῆνας τῆς ἐγκυμοσύνης, μετὰ ἀπὸ τοὺς ἀνυπόφορους πόνους, μετὰ ἀπὸ τὰς νύκτας τῆς ἀυπνίας,

55. Τόσην γνῶσιν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν προβλημάτων αὐτῆς εἶχεν ὁ Ι. Χρυσόστομος, ὥστε γνωρίζει καλῶς καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας ἀκόμη, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἦσαν ξένα πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἀσκητικήν του ζωήν.

56. Ἐρυσίβη: «Νόσος τις ἐξ ἀέρος ἐπιγιγνομένη τοῖς φυτοῖς καὶ καρποῖς» (Ἡσύχ.). Λατ. robigo, ἰδίως προσβάλλουσα τὸν σῖτον.

μετὰ τὸν βίαιον ἀποχωρισμὸν τῶν μελῶν, ἐὰν συμβῇ μία μικρὰ περίστασις B νὰ γεννήσῃ τὸ βρέφος προώρως, ἀδιαμόρφωτον καὶ ἀσχημάτιστον, ἢ νὰ νὰ εἶναι μὲν διαμορφωμένον, νὰ μὴ εἶναι ὅμως ἄρτιον, οὔτε ὑγιές, ἢ πολλάκις νὰ εἶναι νεκρόν, ὅταν διαφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἡ ἰδία, πολλάκις ἀνέχεται καὶ ὑπομένει τὰ ἴδια, ὡσὰν νὰ ἐλησμόνησεν ὅλα αὐτά. Καὶ τί λέγω τὰ ἴδια; Πολλὰς φορὰς συνέβη νὰ ἀποθάνῃ ἡ γυναῖκα μαζὶ μὲ τὸ παιδὶ ποὺ ἐγεννήθη. Καὶ ὅμως, οὔτε αὐτὸ ἐσωφρόνισε τὰς ὑπολοίπους καὶ τὰς παρεκίνησε νὰ ἀποφύγουν τὸ πρᾶγμα. Τόσην σωματικὴν καὶ πνευματικὴν χαρὰν διέσπειρεν ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὰς θλίψεις. Διὰ τοῦτο ἔλεγε. «Θὰ καταστήσω σφοδροὺς τοὺς πόνους κατὰ τὴν τεκνοποίησίν σου· C θὰ κυοφορῇς μὲ πόνον». Τὸ ἴδιον λοιπὸν ἔλεγε καὶ ὁ Χριστός, ὅταν συνεζήτει μὲ τοὺς μαθητάς του καὶ ἐδείκνυεν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὀδύνης καὶ τῆς χαρᾶς τὴν ὑπερβολήν.[57] Ἡ γυνὴ ἔχει λύπην, ὅταν γεννᾷ, διότι ἔφθασεν ἡ ὥρα της. Ἔπειτα, ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, ὅτι τὰ λυπηρὰ ἐκδιώκονται ὅλα διὰ μιᾶς καὶ ὅτι τὴν θέσιν των λαμβάνουν τὰ χαρούμενα καὶ εὐχάριστα, προσθέτει: Ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, δὲν ἐνθυμεῖται πλέον τὴν θλῖψιν, ἕνεκα τῆς χαρᾶς, διότι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.

Εἶδες ὑπερβολικὴν φροντίδα; Εἶδες τιμωρίαν γεμάτην παραίνεσιν; «Μὲ λύπας θὰ γεννᾷς τὰ παιδιά σου». Ἔπειτα, «σὺ θὰ εἶσαι ἀφοσιωμένη εἰς τὸν σύζυγόν σου, ἐνῷ αὐτὸς θὰ εἶναι ἐξουσιαστής σου». D Αὐτὰ λέγει ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς σχεδὸν σὰν νὰ ἀπολογῆται πρὸς τὴν γυναῖκα· ὅτι ἐγὼ μὲν σὲ ἐδημιούργησα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁμότιμον πρὸς τὸν ἄνδρα· ἐπεθύμησα νὰ συμμετέχῃς εἰς ὅλα μαζὶ μὲ αὐτὸν ὡς ἰσαξία· διὰ τοῦτο ἔδωσα εἰς σὲ τὴν ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἄνδρα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐχρησιμοποίησες ὅπως ἔπρεπε τὴν ἰσοτιμίαν, διὰ τοῦτο σὲ ὑποτάσσω εἰς τὸν ἄνδρα. «Σὺ θὰ εἶσαι ἀφοσιωμένη εἰς τὸν σύζυγόν σου, ἐνῷ αὐτὸς θὰ εἶναι ἐξουσιαστής σου».

Ἐπειδὴ ἠθέλησες νὰ ἔλθῃς εἰς συνομιλίαν μὲ τὸν ὄφιν, τὸ πονηρὸν θηρίον, καὶ νὰ δεχθῇς τὴν συμβουλὴν ἀπὸ ἐκεῖνον, ἀφοῦ ἐγκατέλιπες τὸν ἀπολαμβάνοντα τῆς ἰδίας τιμῆς καὶ τὸν συμμετεχόντα τῆς ἰδίας φύσεως μὲ σέ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθης, E διὰ τοῦτο εἰς τὸ μέλλον σὲ

57. Ἰωάν. ιστ', 21.

ὑποτάσσω εἰς αὐτόν. Αὐτόν σοῦ καθιστῶ ἐξουσιαστήν, ὥστε νὰ γνωρίζῃς καλῶς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμαθες νὰ ἄρχῃς, μάθε νὰ ἄρχεσαι καλῶς. Σὺ θὰ εἶσαι ἀφωσιωμένη εἰς τὸν ἄνδρα σου, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ἐξουσιαστής σου. Εἶναι προτιμότερον νὰ εὑρίσκεσαι ὑπὸ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ πολιτεύεσαι ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν αὐτοῦ, παρὰ νὰ ἔχῃς πλήρη ἐλευθερίαν καὶ ἐξουσίαν καὶ νὰ ὁδηγῆσαι εἰς τὸν κρημνόν. 146 A Διότι καὶ εἰς τὸν ἵππον καλὸν εἶναι νὰ φέρῃ χαλινόν, καὶ νὰ βαδίζῃ μὲ τάξιν, παρὰ νὰ ὁδηγῆται εἰς τὸν κρημνὸν χωρὶς τὸ χαλινάρι. Ἀποβλέποντας λοιπὸν εἰς τὸ ἰδικόν σου συμφέρον, ἐπιθυμῶ νὰ εἶσαι ὑποτεταγμένη εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἀκολουθῇς, ὅπως ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εὐχαρίστως νὰ ἀναγνωρίζῃς τὴν διακυβέρνησίν του. Γνωρίζω ὅτι ἐκουράσθητε ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ λόγου· ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ ἐντείνατε ὀλίγον τὴν προσοχήν σας, διὰ νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὴν δίκην ἀτελείωτον, οὔτε νὰ ἀναχωρήσωμεν, ἀφήνοντες τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῆς ἕδρας· ἄλλωστε ἔχομεν φθάσει πρὸς τὸ τέλος.

Ἂς ἴδωμεν, λοιπόν, τί λέγει πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ τὴν γυναῖκα καὶ ποίαν τιμωρίαν ἐπιβάλλει εἰς αὐτόν. B Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα εἶπεν· «ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα ἀπ' αὐτὸ μόνον νὰ μὴ φάγῃς, κατηραμένη νὰ εἶναι ἡ γῆ εἰς τὰ ἔργα σου· μὲ λύπην νὰ κερδίζῃς τὴν τροφήν σου ἐξ αὐτῆς, ἕως ὅτου ζῇς. Νὰ σοῦ φυτρώνῃ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ὥστε νὰ τρώγῃς ἄγρια φυτά. Μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ μετώπου σου θὰ κερδίζῃς τὸν ἄρτον σου, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθης· διότι χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃς».

Καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀποδεικνύεται μεγάλη καὶ ἀνείπωτος ἡ μέριμνα τοῦ Δεσπότου διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν μὲ ἀκρίβειαν κάθε ἕνα χωριστὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθῆ.

Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα εἶπεν· ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, C διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα ἀπ' αὐτὸ μόνο νὰ μὴ φάγῃς· Ἐπειδὴ ἤκουσες, λέγει, τὴν γυναῖκα σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἐπειδὴ ἐπροτίμησες τὴν συμβουλὴν ἐκείνης ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐντολὴν καὶ δὲν ἠθέλησες νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τὸ ἕνα μόνον δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς, διὰ τοῦτο θὰ μάθῃς, πόσον μέγα κακὸν ἔπρα-

ξες δι' αὐτῶν τῶν ἔργων. Διότι μήπως σὲ διέταξα νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ πολλὰ δένδρα; Ἀπὸ ἕνα μόνον. Καὶ δὲν ἠνέχθης οὔτε αὐτὴν τὴν μικρὰν ἀπαγόρευσιν, ἀλλά, ἀφοῦ ἐλησμόνησες τὰς ἰδικάς μου ἐντολάς, ἐπείσθης εἰς τὴν γυναῖκα.

Ἂς ἀκούσουν αὐτὰ καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Οἱ μὲν ἄνδρες διὰ νὰ μὴ ἀνέχωνται τὰς ὑποδείξεις τῶν γυναικῶν, ποὺ συμβουλεύουν πονηρά. Αἱ δὲ γυναῖκες, διὰ νὰ μὴ συμβουλεύουν τοιαῦτα. D Διότι, ἐὰν αὐτὸς δὲν ἔτυχε συγγνώμης, ὅταν ἀπέδωσε τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχῃ, ἐὰν εἴπῃ, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς γυναικὸς ἡμάρτησα καὶ ἔπραξα αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο; Διὰ τοῦτο αὐτὴ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἰδικήν σου καὶ σὺ ἔγινες κύριός της, ὥστε ἐκείνη νὰ σὲ ἀκολουθῇ κατὰ πόδας καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῇ εἰς τοὺς πόδας ἡ κεφαλή. Ἀλλ' ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν πολλάκις νὰ συμβαίνῃ τὸ ἀντίθετον· ἐκεῖνος ποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν ρόλον κεφαλῆς, νὰ μὴ εὑρίσκετε οὐδὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν· καὶ ἐκείνη ποὺ εἶναι εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν, νὰ καταλαμβάνῃ αὐθαιρέτως τὸν ρόλον τῆς κεφαλῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, προβλέποντας ὅλα αὐτὰ ἔλεγε: E Διότι, ποῦ ξεύρεις, γυναῖκα, ἂν θὰ σώσῃς τὸν ἄνδρα, ἢ ποῦ ξεύρεις, σύζυγε, ἂν θὰ σώσῃς τὴν γυναῖκα;[58] Ὁ ἄνδρας νὰ δεικνύῃ μεγάλην προσοχήν, ὥστε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ποὺ συμβουλεύει τὰ κακά. Καὶ ἡ γυνὴ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ συμβουλεύῃ κακά, οὔτε νὰ μιμῆται τὴν Εὔαν, ἀφοῦ ἔχει πάντοτε εἰς τὸν νοῦν της τὴν τιμωρίαν, ποὺ ἐδέχθη ἡ Εὔα, ὅταν ἔδωσεν εἰς τὸν ἄνδρα τὴν καταστρεπτικὴν ἐκείνην συμβουλήν· 147 A νὰ σωφρονίζεται ἀπὸ τὸ πάθημα τῆς Εὔας καὶ νὰ συμβουλεύῃ ἐκεῖνα μόνο, ποὺ θὰ ἀπαλλάξουν ἀπὸ πᾶσαν κόλασιν καὶ τιμωρίαν καὶ αὐτὴν καὶ τὸν ἄνδρα της. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνδρα· «ἐπειδὴ ἠκολούθησες τὰς ὑποδείξεις τῆς συζύγου σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, διὰ τὸ ὁποῖον σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς». Ἐπειδή, λέγει, ἔδειξες τόσην ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς μου, καὶ δὲν σὲ ὠφέλησεν εἰς τίποτε, οὔτε ὁ φόβος τῆς τιμωρίας, οὔτε τὸ ὅτι σαφῶς σᾶς ὥρισα ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ὅσα ἐπρόκειτο νὰ σᾶς συμβοῦν ἐκ τῆς βρώσεως· B Ἐπειδὴ παρεσύρθης εἰς τόσην κακίαν, ὥστε

58. Α' Κορ. ζ', 16. Ἐννοεῖ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν, ποὺ πρέπει νὰ καταβάλλουν οἱ σύζυγοι, διὰ νὰ ὁδηγοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ νὰ μὴ διαλύουν τὴν συζυγίαν.

μετά άπό τόσην άπόλαυσιν, νά μή δύνασαι νά άπέχης άπό ένα μόνον δένδρον· διά τοῦτο θά είναι κατηραμένη ή γῆ είς τά έργα σου.[58]

Πρόσεχε τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Κατά ποῖον τρόπον τιμωρεῖ τόν όφιν καί κατά ποῖον τρόπον τιμωρεῖ τό λογικόν αύτό ζῶον. Είς έκεῖνον λέγει, κατηραμένος νά είσαι σύ μεταξύ όλων τῶν ζώων τῆς γῆς· έδῶ όμως δέν όμιλεῖ έτσι. Άλλά τί λέγει; Νά είναι κατηραμένη ή γῆ είς τά έργα σου. Καί εύλόγως. Έπειδή ή γῆ έδημιουργήθη διά τόν άνθρωπον, ώστε νά δύναται νά άπολαμβάνη τά άγαθά, πού παράγονται έξ αύτῆς, διά τοῦτο τώρα δίδει τήν κατάραν είς αύτήν, έξ αίτίας τοῦ άμαρτήσαντος άνθρώπου· έπειδή ή κατάρα πού δίδεται είς αύτήν, πάλιν θά κατέστρεφε τοῦ άνθρώπου τήν άνεσιν καί τήν άσφάλειαν, διά τοῦτο λέγει: C Νά είναι κατηραμένη ή γῆ είς τά έργα σου. Έπειτα διά νά μάθης τί σημαίνει έπικατάρατος, προσέθεσεν. Μέ λύπην νά κερδίζης τήν τροφήν σου έξ αύτῆς, όλας τάς ήμέρας τῆς ζωῆς σου. Παρατήρησε, ότι κάθε τιμωρία παρατείνεται είς όλους τούς αίῶνας,[59] ώστε νά μή ώφεληθοῦν μόνον αύτοί, άλλά καί όσοι θά ζήσουν είς τό μέλλον νά διδάσκωνται έπάνω στά ίδια τά πράγματα, έκ ποίας αίτίας έδόθη είς αύτούς ή τιμωρία αύτή. Μέ λύπην, λέγει, νά κερδίζης τήν τροφήν σου έξ αύτῆς, έως ότου ζῆς. Ύστερα, διά νά διδάξη λεπτομερέστερον τό είδος τῆς κατάρας καί τήν αίτίαν τῆς λύπης, προσέθεσε. D Νά βλαστάνη διά σέ άκάνθας καί τριβόλους. Αύτά είναι τά ύπομνήματα τῆς κατάρας. Άκάνθας, λέγει, θά φυτρώση καί τριβόλους διά νά κάμουν μεγάλους τούς κόπους καί τά βάσανα. Θά σέ κάμω νά περνᾶς όλην τήν ζωήν σου μέ λύπην, ώστε τοῦτο νά είναι χαλινός διά σέ

59. Διά τῆς παραβάσεως τῆς έντολῆς τοῦ Θεοῦ «έκλείπει ή άρμονία τοῦ άνθρώπου πρός έαυτόν, πρός τήν φύσιν καί πρός τόν Θεόν». (Χ. Άνδρούτσου: «Δογματική», σ. 147).

60. Οί Πελαγιανοί καί άλλοι αίρετικοί ήρνήθησαν τήν κληρονομικήν μετάδοσιν τοῦ προπατορικοῦ άμαρτήματος. Οί Πατέρες όμως τῆς Έκκλησίας προσπαθοῦν νά τήν καταστήσουν προσιτήν είς τήν άνθρωπίνην διάνοιαν διά τάς άκολούθους τρεῖς έξηγήσεις: α') Ότι ό Θεός κατελόγισεν είς τό άνθρώπινον γένος τήν προσωπικήν άμαρτίαν τοῦ Άδάμ. β') Ότι τό άνθρώπινον γένος συνήμαρτεν είς τόν Άδάμ, έπειδή ύπῆρχε δυνάμει μέσα είς αύτόν (Ρωμ. ε', 2) καί γ') ό Άδάμ ήμάρτησεν όχι ώς πρόσωπον, άλλ' ώς άντιπρόσωπος τοῦ άνθρωπίνου γένους, δι' αύτό καί ό Χριστός ένήργει ύπέρ τοῦ άνθρωπίνου γένους ώς άντιπρόσωπος όμοίως αύτοῦ. (Χ. Άνδρούτσου. «Δογματική», σ. 160).

καί νά μή φαντάζεσαι πράγματα άνώτερα άπό τήν άξίαν σου, άλλά νά δύνασαι νά άντιλαμβάνεσαι συνεχῶς τόν ίδικόν σου πλοῦτον καί νά μή έπιτρέπης ποτέ νά ύποστῆς τοιαύτην άπάτην. Καί θά τρώγης τόν χόρτον τοῦ άγροῦ. Μέ τόν ίδρῶτα τοῦ προσώπου θά κερδίζης τόν άρτον σου. Πρόσεχε πῶς όλα αύτά έπεβλήθησαν είς αύτόν μετά τήν παρακοήν, κατ' άντίθεσιν πρός τήν προηγουμένην ζωήν του. Διότι λέγει: Έγώ μέν, όταν σέ έδημιούργησα είς αύτόν τόν κόσμον, E ήθέλησα νά περνᾶς τήν ζωήν σου χωρίς λύπας καί κόπους καί βάσανα καί ίδρῶτας· νά εύρίσκεσαι είς εύτυχίαν καί άπόλαυσιν· νά μή ύπόκεισαι ούτε είς τάς άνάγκας τοῦ σώματος, άλλά νά έχης άπαλλαγή άπό όλα αύτά καί νά εύρίσκεσαι είς πλήρη έλευθερίαν. Έπειδή όμως δέν σέ συνεκίνησεν ό τόσος πλοῦτος, διά τοῦτο θά καταρασθῶ καί τήν γῆν, ώστε νά μή σοῦ δίδη τά προϊόντα της, χωρίς νά όργώσης καί νά σπείρης, όπως έγίνετο προηγουμένως. Θά σέ περιβάλω μέ πολύν κόπον καί μόχθον καί βάσανα, καί συνεχεῖς λύπες καί στενοχώριες· 148 A Θά σέ κάμω νά κατορθώνης τά πάντα μέ ίδρῶτας, ώστε, δοκιμαζόμενος είς αύτά, νά διδάσκεσαι συνεχῶς, ότι πρέπει νά έπιζητῆς τό μέτριον[61] καί νά γνωρίζης τήν φύσιν σου. Καί αύτό δέν θά συμβῆ είς μικρόν χρονικόν διάστημα, άλλά θά έπεκταθῆ είς όλον τόν χρόνον τῆς ζωῆς σου. Διότι μέ τόν ίδρῶτα τοῦ προσώπου σου θά κερδίζης τόν άρτον σου, έως ότου έπιστρέψης είς τήν γῆν, έκ τῆς όποίας έλήφθης· διότι χῶμα είσαι καί είς τό χῶμα πρέπει νά έπιστρέψης. Μέχρι τότε θά ύπομείνης αύτά, έως ότου έπέλθη τό τέλος τῆς ζωῆς σου καί διαλυθῆς[62] είς έκείνην τήν ύλην, άπό τήν όποίαν καί έπλάσθης. B Διότι, άν καί σοῦ έχάρισα άπό άγάπην, σωματικήν φύσιν, όμως αύτό τό σῶμα θά γίνη πάλιν χῶμα, άφοῦ είναι πλασμένον άπό χῶμα.[63] Χῶμα είσαι καί είς τό χῶμα πρέπει νά έπιστρέψης. Διά νά μή συμβοῦν αύτά, λοιπόν, διά τοῦτο σᾶς είπον νά μή έγγίσητε τό δένδρον, λέγοντας, ότι τήν ήμέραν κατά τήν όποίαν θά φάγης έξ αύτοῦ, έξάπαντος θά άποθάνης. Βεβαίως δέν έπεθύμουν αύτό. Έπειδή όμως τά ίδικά μου έργα συνετελέσθησαν όλα, σύ δέ έπροξένησες αύτά είς τόν έαυτόν σου, μή έπιρρίπτης

61. Τό μετριάζειν τίθεται έδῶ μέ τήν έννοιαν νά ζητῆ ό άνθρωπος τό πρέπον, αύτό πού ταιριάζει είς τήν φύσιν του, αύτό πού τοῦ δίδει ό Θεός, νά είναι αύτάρκης.

62. Ή διάλυσις άναφέρεται μόνον είς τό σωματικόν στοιχεῖον.

63. Α' Κορ. ιε', 47. Β' Κορ. ε', 1 - 2. Φιλ. γ', 20.

τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλον κανένα, ἀλλὰ νὰ καταλογίζῃς τὸ πᾶν εἰς τὴν προσωπικήν σου ἀδιαφορίαν.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ ἄλλο πρόβλημα γεννᾶται πάλιν δι' ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον, ἐὰν θέλετε, ἀφοῦ λύσωμεν συντόμως, τότε νὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον.

C Λέγει ἡ Γραφή, ὅτι εἶπεν ὁ Θεός: Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγητε ἐξ αὐτοῦ, ἐξάπαντος θὰ ἀποθάνετε. Φέρονται ὅμως, ὅτι ἔζησαν πολλὰ χρόνια μετὰ τὴν παρακοὴν καὶ τὴν μετάληψιν τῆς τροφῆς. Τοῦτο φαίνεται ὅτι δημιουργεῖ ἁπλῶς κάποιο πρόβλημα εἰς ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦνται ἐπιπολαίως μὲ τὸ βαθύτερον περιεχόμενον.[64] Ὅταν ὅμως κάποιος θὰ ἀκούσῃ αὐτὰ καλοπροαιρέτως τότε τὸ λεχθὲν εἶναι σαφὲς καὶ δὲν ἔχει καμμίαν δυσκολίαν, δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος προσέχει. Διότι, ἂν καὶ ἔζησαν πολλὰ χρόνια ὕστερον, ὅμως ἔγιναν θνητοὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἤκουσαν τὸ «χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς» καὶ ἐδέχθησαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου. Καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι αὐτοὶ ἀπέθανον.[65] Αὐτὸ λοιπὸν ὑπῃνίσσετο καὶ ἡ Γραφή, ὅταν εἶπεν, D ὅτι ἐξάπαντος θὰ ἀποθάνετε τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγητε· ἀντὶ νὰ εἴπῃ θὰ δεχθῆτε τὴν ἀπόφασιν, διὰ νὰ εἶσθε εἰς τὸ μέλλον θνητοί. Ὅπως συμβαίνῃ εἰς τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια, ὅταν θὰ δεχθῇ κάποιος τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ ἀποκεφαλισθῇ καὶ ὅταν ἔπειτα εἰσαχθῇ εἰς τὸ δεσμωτήριον, οὐδόλως θὰ διαφέρῃ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ἀποθαμένους, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀποφάσεως ἔχει ἀποθάνει, ἔστω καὶ ἂν παραμένῃ εἰς τὴν ζωὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ποὺ ἐδέχθησαν τὴν ἀπόφασιν τῆς θνητότητος, ἀπέθανον διὰ τῆς ἀποφάσεως, ἔστω κι ἂν ἔζησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Γνωρίζω ὅτι ἐλέχθησαν πολλὰ καὶ ἡ διδασκαλία παρετάθη εἰς πολὺ μῆκος πρὸς χάριν σας. E Διὰ τοῦτο ἂς συνοψίσωμεν ἐδῶ τὸν λόγον, ἀφοῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἀναγνωσθέντων καὶ ἀφοῦ κα-

64. Τὸ νὰ βλέπῃ κανεὶς ἀντινομίας εἰς τὴν Γραφὴν δὲν εἶναι παράδειγμα ἐπιπολαίας μελέτης καὶ ἐλλείψεως κατανοήσεως.

65. Τὸ μεγαλύτερον κακόν, διὰ τοῦ ὁποίου τιμωροῦνται οἱ ἁμαρτήσαντες εἶναι ὁ θάνατος (Ρωμ. στ', 23) κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ βαθμίδας, α') ὡς φυσικὸς (Γεν. β', 17. γ', 17), β') ὡς πνευματικὸς (Ρωμ. στ', 16) καὶ γ') ὡς αἰώνιος (Ρωμ. ε', 16-18. Α' Κορ. ιε', 22). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Πατρὸς τονίζεται ἐνταῦθα τὸ πρῶτον εἶδος, τὸ ὁποῖον ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν αἱρετικῶν παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων.

τὰ δύναμιν ἐθέσαμεν τὰ πάντα ἐνώπιόν σας.

Εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ ἀποδείξωμεν πάλιν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία τιμωρία, ποὺ ἐπεβλήθη καὶ τὸ ὅτι ἔγιναν θνητοί, περιέχει μέσα της ἀπέραντον φιλανθρωπίαν, ἐὰν θὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα.[66]

Διὰ νὰ μὴ κατακλύσωμεν ὅμως τὴν διάνοιάν σας μὲ πάρα πολλὰ νοήματα, σᾶς παρακαλοῦμεν, 149 A ὅταν θὰ φύγετε ἀπὸ ἐδῶ, νὰ μὴ λάβετε μέρος εἰς ἀνοήτους συγκεντρώσεις, οὔτε εἰς ἀκέρους φλυαρίας.[67] Ἀφοῦ ἐμβαθύνετε μόνοι σας νὰ συγκεντρώνετε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον τὰ λεχθέντα καὶ νὰ προσπαθῆτε νὰ ἐνθυμῆσθε· τί μὲν ἠρώτησεν ὁ δικαστής; τί δὲ ἀπελογήθησαν οἱ ἔνοχοι; καὶ πῶς ὁ μὲν ἄνδρας μετέθεσε τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ἐκείνη δὲ εἰς τὸν ὄφιν· πῶς ἐτιμώρησε καὶ αὐτὸν καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν διαρκῆ τιμωρίαν ποὺ ἐπεκτείνεται εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας· πῶς ἠγανάκτησεν ἐναντίον αὐτοῦ πολὺ καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἔδειξε τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τοὺς ἀπατηθέντας. B Ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον κατεπολέμησε τὸν ἀπατήσαντα τόσον πολύ, εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπάτην εἰς ἐκείνους ποὺ ἦσαν πολὺ ἀγαπημένοι Του. Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν τιμωρίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὴν δοκιμασίαν, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη εἰς αὐτήν, μᾶλλον δὲ τὴν νουθεσίαν· ἀκολούθως, ἀφοῦ ἐνθυμηθῆτε ὅσα ἐλέχθησαν πρὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἀφοῦ κατανοήσετε τὴν ἀπόφασιν, ὅτι χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃς, νὰ ἐκπλαγῆτε ἀπὸ αὐτήν, διὰ τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡμᾶς, ποὺ καταγόμεθα ἀπὸ τὴν γῆν καὶ διαλυόμεθα εἰς αὐτήν, ὑπεσχέθη νὰ καταστήσῃ ἀξίους τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἑτοιμασμένα, δι' ὅσους τὸν ἔχουν ἀγαπήσει, τὰ ὁποῖα ἀνθρώπινον μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἤκουσε C καὶ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἐφαντάσθη,[68] ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ ζήσωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακίαν.[69] Χρεωστοῦμεν λοιπὸν νὰ ἐκφράζωμεν μεγά-

66. Ὁ ὁμιλητὴς δὲν λέγει ὅσα δύναται καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ὅσα δύνανται νὰ κρατήσουν οἱ ἀκροαταί.

67. Εἶναι ἐνδεικτικὸν ὅτι τὰ θρησκευτικὰ θέματα συνεζητοῦντο εἰς τὰς μάζας τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν εἶχε τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις διὰ τὴν ὀρθὴν λύσιν τῶν πνευματικῶν προβλημάτων.

68. Α' Κορ. β', 9. Ἠσ. νδ', 15. ξδ', 4. ξε', 17.

69. Τὸ ὑλικὸν σῶμα μὲ τὰ πάθη του δὲν εἶναι ἐμπόδιον ἀνυπέρβλητον διὰ τὴν ἠθικὴν τελείωσιν. Ἡ δίωξις τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς κακίας εἶναι αἱ προϋποθέσεις τῆς νίκης.

λην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Κύριόν μας, διὰ τὰς τόσον μεγάλας εὐεργεσίας Του· ποτὲ νὰ μὴ λησμονοῦμεν αὐτά, ἀλλὰ μὲ τὰ καλά μας ἔργα καὶ μὲ τὴν συστηματικὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν θὰ ἐξιλεώσωμεν[70] τὸν Θεὸν καὶ θὰ τὸν κάμωμεν φίλον πρὸς ἡμᾶς. D Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ δεῖγμα μεγάλης ἀγνωμοσύνης, τὸ ὅτι, αὐτὸς μέν, ἂν καὶ ἦτο ἀθάνατος Θεός, δὲν ἠρνήθη νὰ ἀναλάβη τὴν θνητὴν φύσιν μας καὶ τὴν γηΐνου οὐσίαν καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν νέκρωσιν, νὰ ἀναβιβάση αὐτὴν ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, νὰ τὴν τιμήση μὲ τὴν πατρικὴν συνεδρίαν[71] καὶ νὰ τὴν κάμη ἀξίαν νὰ προσκυνῆται ἀπὸ ὅλην τὴν χορείαν τῶν οὐρανίων ἀγγέλων, ἡμεῖς δὲ δὲν ἠσθάνθημεν ἐντροπὴν νὰ Τὸν πληρώσωμεν δι' αὐτὸ μὲ τὰ ἀντίθετα; Καὶ ὡς δύναται νὰ εἴπη κανείς, ἀφοῦ ἐκολλήσαμεν τὴν ἀθάνατον ψυχὴν εἰς τὴν σάρκα, ἐκάμαμε νὰ γίνη αὐτὴ γήϊνος καὶ νεκρὰ καὶ ἀδρανής;

Ὄχι, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ γίνωμεν τόσον ἀχάριστοι πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τόσα μᾶς ἔχει εὐεργετήσει. Ἀλλά, ἀφοῦ ἀκολουθοῦμεν εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ, νὰ πράττωμεν ὅσα φαίνονται καλὰ E καὶ εὐάρεστα εἰς αὐτόν[72] διὰ νὰ ἀναδείξη ἡμᾶς ἀξίους κληρονόμους τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν εἴθε νὰ ἀξιωθῶμεν ὅλοι ἡμεῖς, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὸν πατέρα, ταυτοχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμή, καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλον τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

70. Α' Ἰωάν. δ', 9. Ρωμ. γ', 25.
71. Τὸ ἀναστηθὲν καὶ ἀναληφθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου ἦτο αὐτὴ ἡ εἰς Χριστὸν θεωθεῖσα ἀνθρωπίνη φύσις.
72. Ρωμ. ιβ', 1-2. ιδ', 18. Β' Κορ. ε', 9. Ἐφ. ε', 10. Τίτ. β', 9.

150 A ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ

ΚΑΙ ΩΝΟΜΑΣΕΝ Ο ΑΔΑΜ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΖΩΗΝ, ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΗ ΗΤΟ ΜΗΤΗΡ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΖΩΝΤΩΝ. ΚΑΙ ΕΚΑΜΕ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΧΙΤΩΝΑΣ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟΥΣ, ΚΑΙ ΕΝΕΔΥΣΕΝ ΑΥΤΟΥΣ. ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ· ΙΔΟΥ Ο ΑΔΑΜ ΕΓΙΝΕ ΩΣ ΕΝΑΣ ΕΞ ΗΜΩΝ.[1]

Εἴδατε χθὲς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δικαστοῦ; παρετηρήσατε ἀνάκρισιν νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀγάπην; Εἴδατε τὴν διαφορὰν τῶν ποινῶν; Ἀφ' ἑνὸς μὲν πῶς ἐτιμωρήθη ἐκεῖνος ποὺ ἀνέτρεψε τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπάτης B ἀφ' ἑτέρου δὲ πῶς ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἡ τιμωρία, ποὺ ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀνετράπησαν; Εἴδατε πόσην ὠφέλειαν ἐλάβομεν ἐκ τοῦ γεγονότος, νὰ παρευρεθῶμεν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπροχώρησεν ἡ ἀνάκρισις; Ἐγνωρίσαμεν π[illegible]ων καὶ ποίων ἀγαθῶν ἐστέρησαν τοὺς ἑαυτούς των ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς, ποὺ τοὺς ἐδόθη, ἀφοῦ ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν ἀπερίγραπτον θεϊκὴν δόξαν καὶ ἔχασαν τὴν ζωήν, ἡ ὁποία σχεδὸν εἰς τίποτε δὲν ἦτο κατωτέρα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἀγγέλων.[2] Ἐγνωρίσαμεν τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Κυρίου. Ἐδιδάχθημεν πόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ πῶς μᾶς παρουσιάζει γυμνοὺς καὶ στερημένους ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ καὶ μᾶς βυθίζει εἰς μεγάλην ἐντροπήν. C Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ εἴμεθα ξύπνητοί,[3] καὶ τὰ παθήματα ἐκείνων ἂς γίνουν φάρμακα εἰς ἡμᾶς· ἡ ἀδιαφορία ἐκείνων ἂς γίνη δι' ἡμᾶς ὑπόθεσις ἀσφαλείας. Διότι ἡ τιμωρία θὰ εἶναι μεγαλυτέρα[4] δι' ἐκείνους ποὺ θὰ πέσουν μελλοντικῶς εἰς τὰ ἴδια σφάλματα, ἐφ' ὅσον δὲν ἠθέλησαν νὰ γίνουν συνετώτεροι, οὔτε διὰ τῶν παραδειγμάτων αὐτῶν. Ὅσοι μετὰ ταῦτα θὰ ὑποπέσουν εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα μὲ τοὺς προηγουμένους, δὲν θὰ λάβουν τὴν ἰδίαν τιμωρίαν. Αὐτὸ δυνάμεθα νὰ διδα-

1. Γέν. γ', 20-22.
2. Ψαλμ. η', 5-7. ρμγ', 3. Ἑβρ. β', 7. Ἐφεσ. α', 22.
3. Ματθ. κστ', 38, 40. Μάρκ. ιγ', 35, 37. Α' Κορ. ιστ', 13. Ἀποκ. ιστ', 15.
4. Λουκ. ιβ', 47-48. Ἰακ. δ', 17.

χθῶμεν μὲ συντομίαν ἀπὸ τὸν σοφὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, δηλαδὴ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει:[5] "Οσοι ἡμάρτησαν χωρὶς νὰ ἔχουν λάβει γραπτὸν νόμον,[6] θὰ καταδικασθοῦν εἰς ἀπώλειαν χωρὶς τὴν κατηγορίαν τοῦ νόμου[7] καὶ ὅσοι ἡμάρτησαν, ἐνῷ τοὺς ἐδόθη ὁ νόμος, θὰ κριθοῦν μὲ βάσιν τὸν νόμον. D "Οπως τὸ λέγει, ἔτσι θὰ γίνῃ. Δὲν θὰ τιμωρηθοῦν ἐξ ἴσου ἐκεῖνοι ποὺ ἔσφαλον πρὸ τοῦ νόμου καὶ ὅσοι ἔσφαλον μετὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ θὰ τιμωρηθοῦν αὐστηρότερον ἐκεῖνοι ποὺ ἁμαρτάνουν μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ νόμου. Διότι ἡμάρτησαν χωρὶς νόμον, χωρὶς νόμον θὰ καταδικασθοῦν εἰς ἀπώλειαν, ποὺ σημαίνει, ὅτι ἡ ποινὴ εἰς αὐτοὺς γίνεται ἐλαφροτέρα, ἐπειδὴ δὲν εἶχον τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ νόμου. Καὶ ὅσοι ἡμάρτησαν ἐνῷ τοὺς ἐδόθη ὁ νόμος, θὰ κριθοῦν μὲ βάσιν τὸν νόμον. Αὐτοὶ δὲ θὰ τιμωρηθοῦν αὐστηρότερον, ἐπειδὴ δὲν ἐσωφρονίσθησαν καὶ περιέπεσαν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα μὲ ἐκείνους, ἂν καὶ εἶχον ὡς διδάσκαλον τὸν νόμον.

E "Ας ἀκούσωμεν ὅμως καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἀνεγνώσθησαν σήμερον. 'Ωνόμασε[8] δὲ ὁ 'Αδὰμ τὴν σύζυγόν του Εὔαν, τὸ ὁποῖον σημαίνει Ζωή, διότι αὐτὴ ἦτο μητέρα ὅλων τῶν ζώντων.[9]

Πρόσεχε τὴν ἀκρίβειαν τῆς 'Αγίας Γραφῆς. Δὲν παρέλειψεν οὔτε αὐτό, ἀλλὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι ὁ 'Αδὰμ ἔδωκε καὶ εἰς τὴν γυναῖκα τὸ ὄνομα. Διότι, λέγει, ὠνόμασε τὴν σύζυγόν του Εὔαν, τὸ ὁποῖον σημαίνει Ζωή, διότι ἦτο μήτηρ ὅλων τῶν ζώντων· δηλαδὴ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ ὅλων ἐκείνων ποὺ θὰ προέλθουν ἐξ αὐτῆς, ρίζα καὶ θεμέλιος ὅλων τῶν μετὰ ταῦτα γενεῶν. 151 A Μετὰ τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν ὀνοματοδοσίαν τῆς γυναικός, πάλιν φέρει ἐνώπιόν μας τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν παραβλέπει τὰ δημιουργήματά του, ὅταν εὑρίσκονται μέσα εἰς τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἐντροπήν.[10] Κατεσκεύασε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν σύζυγόν του δερματίνους χιτῶνας

5. Ρωμ. β', 12.
6. «"Ηγουν χωρὶς νόμου γραπτοῦ, μὴ ἔχων νόμον παιδεύοντα» (Ζιγαβηνός).
7. «Οὐ μετὰ ἀκριβείας νόμου, ὃ δηλοῖ τὴν ἀσύμμετρον ἀπώλειαν» (Οἰκουμένιος).
8. 'Η ὀνοματοθεσία μαρτυρεῖ ἐξουσίαν τινὰ τοῦ διδόντος τὸ ὄνομα ἐπὶ τοῦ λαμβάνοντος.
9. Μέσα εἰς τὴν κατάραν προφητεύεται καὶ ἡ εὐλογία τῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς Εὔας = Ζωῆς.
10. Ρωμ. ε', 6.

καὶ τοὺς ἐνέδυσεν. "Οπως πράττει ἕνας σπλαγχνικὸς Πατέρας, ὅταν ἔχῃ ἕνα εὐγενικὸ παιδί,[11] ποὺ ἀνετρέφεται μὲ κάθε ἐπιμέλειαν, καὶ ἔχει πᾶσαν ἀπόλαυσιν, ποὺ ἔχει μεγαλοπρεπῆ κατοικίαν, ποὺ περιβάλλεται μὲ μεταξωτὰ ἐνδύματα καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ἐλεύθερα τὴν πατρικὴν περιουσίαν καὶ τὸν θησαυρόν, ὅταν τὸ βλέπῃ κατόπιν νὰ ἐξοκείλῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἄνεσιν εἰς τὸν κρημνὸν τῆς κακίας, B ἀφοῦ τὸ στερήσῃ ἀπὸ ὅλα, ἀφοῦ τὸ ὑποτάξῃ εἰς τὴν πατρικήν του ἐξουσίαν καὶ ἀφοῦ τὸ απογυμνώσῃ ἀπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἔνδυμα, τότε περιβάλλει αὐτὸ μὲ ἔνδυμα εὐτελὲς καὶ πολλάκις δουλικόν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι τελείως γυμνὸ καὶ νὰ μὴ ἀσχημονῇ· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συμπεριεφέρθη καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεός. 'Επειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔκαμαν τοὺς ἑαυτούς των ἀναξίους διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὡραῖον ἐκεῖνο ἔνδυμα, ποὺ τοὺς περιέβαλλε καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας, ἀφοῦ τοὺς ἐγύμνωσεν ἀπὸ ὅλην ἐκείνην τὴν δόξαν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐστέρησε τὴν ἀπόλαυσιν, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον πρὶν νὰ πέσουν εἰς τὸ τρομερὸν αὐτὸ παράπτωμα, κατασκευάζει[12] δερματίνους[13] χιτῶνας δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐνδύει. C Τοῦτο ἔπραξε διὰ νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην συμπάθειάν Του πρὸς αὐτούς, διότι ἐπεθύμει νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πτῶσιν, ὅταν τοὺς εἶδε νὰ ἔχουν περιβληθῆ μὲ πολλὴν ἀσχημίαν καὶ νὰ μὴ γνωρίζουν τί πρέπει νὰ πράξουν καὶ διὰ νὰ μὴ εἶναι γυμνοὶ καὶ ἀσχημονοῦν περισσότερον.

Τέτοια εἶναι τὰ σχέδια τοῦ διαβόλου. "Οταν θὰ εὕρῃ ἐκείνους ποὺ πείθονται εἰς αὐτόν, ἀφοῦ τοὺς ἀνατρέψῃ μὲ μίαν μικρὰν ἡδονήν, ἀφοῦ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν βυθὸν τῆς κακίας καὶ ἀφοῦ τοὺς γεμίσῃ μὲ πᾶσαν ἐντροπὴν καὶ ἀτιμίαν, τοὺς ἐγκαταλείπει νὰ εἶναι πεσμένοι κάτω, θλιβερὸν θέαμα εἰς τὰ μάτια τῶν θεατῶν.[14] 'Εκεῖνος ὅμως ποὺ φροντίζει διὰ τὰς ἰδικάς μας ψυχάς, ὅταν τοὺς εἶδε νὰ εὑρίσκωνται εἰς μεγάλην ἀπόγνωσιν, οὔτε τότε ἀνέχεται νὰ τοὺς περιφρονήσῃ· D ἐπινοεῖ δὲ δι' αὐτοὺς κάλυμμα καὶ διὰ τῆς εὐτελείας τοῦ ἐνδύματος δεικνύει εἰς αὐτοὺς ποίων ἐνδυμάτων κατέστησαν ἀξίους τοὺς ἑαυτούς των. Κατεσκεύασε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν σύζυγόν του δερματίνους χιτῶνας καὶ τοὺς ἐνέδυσε. Πα-

11. Λουκ. ιε', 11 - 32.
12. Διατάσσει νὰ ἐνδυθοῦν.
13. Ταπεινὸν ἔνδυμα, ἀλλὰ ἀνώτερον ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν δένδρων.
14. Λουκ. ι', 30 - 37.

ρατήρησε πόση εἶναι ἡ συγκατάβασις τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον εἶπον πολλάκις, ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα. Ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἐννοοῦμεν θεοπρεπῶς.[15] Τὸ ἐποίησε πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν μὲ τὸ προσέταξε. Διέταξεν αὐτοὺς νὰ περιβληθοῦν μὲ δερματίνους χιτῶνας, ποὺ θὰ τοὺς ὑπενθυμίζουν συνεχῶς τὴν παρακοήν.

Ἂς ἀκούσουν αὐτὰ οἱ πλούσιοι,[16] οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται ἀπόλαυσιν μέσα εἰς τὰ μεταξωτὰ[17] καὶ οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται τὰ μεταξωτὰ καὶ ἂς μάθουν πῶς διδάσκει ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας καὶ ἀπὸ τὸ προοίμιον τῆς Γραφῆς. E Ἐπειδὴ ὁ πρωτόπλαστος μὲ τὴν παράβασιν ἔγινεν ὑπεύθυνος τῆς τιμωρίας τοῦ θανάτου[18] καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ τοποθετηθῆ γύρω ἀπὸ αὐτὸν ἔνδυμα, ποὺ νὰ καλύπτη τὴν ἐντροπήν, κατεσκεύασε δι' αὐτοὺς δερματίνους χιτῶνας, διὰ νὰ διδάξη ἡμᾶς νὰ ἀποφεύγωμεν τὸν ἄστατον καὶ παραλελυμένον βίον, καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὸν ὀκνηρὸν καὶ μαλθακὸν βίον, ἀλλὰ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν αὐστηρόν. 152 A

Ἀγανακτησμένοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἴσως θὰ εἴπουν· τί λοιπόν; Μᾶς διατάσσεις νὰ φορέσωμεν δερματίνους χιτῶνας; Δὲν λέγω αὐτό. Ἄλλωστε οὔτε ἐκεῖνοι ἐχρησιμοποίουν συνεχῶς τοὺς δερματίνους χιτῶνας· ὁ φιλάνθρωπος Κύριος πάντοτε εἰς τὰς πρώτας εὐεργεσίας προσθέτει καὶ ἄλλας. Ὅταν λοιπὸν οἱ πρωτόπλαστοι ἔκαμαν τοὺς ἑαυτούς των νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας, ἀφοῦ ἐστερήθησαν τῆς ἀπαθείας ἐκείνης καὶ τῆς ἀγγελικῆς συμπεριφορᾶς, τότε ὁ Θεὸς ἐρύθμισεν αὐτά, νὰ κατασκευάζωνται τὰ ἐνδύματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τῶν προβάτων. Ὄχι διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ μόνον νὰ κατασκευασθῆ κάλυμμα, ὥστε τὸ λογικὸν αὐτὸ ὂν νὰ μὴ εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν γυμνότητος καὶ ἀσχημοσύνης, ὅπως τὰ ἄλογα ζῶα. B Ἡ περιβολὴ λοιπὸν τῶν ἱματίων ἂς γίνη δι' ἡμᾶς διαρκὴς ἀνάμνησις τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τῶν ἀγαθῶν καὶ διδασκαλία τῆς τιμωρίας, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς. Ὅσοι, λοιπόν, ἔχουν τόσην μεγάλην φαν-

15. Εἰς τὸν ἱ. Χρυσόστομον εὑρίσκομεν ὄχι μόνον τὴν γραμματολογικὴν ἑρμηνείαν τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλληγορικήν. Συνδυάζει ἄριστα τὴν Ἀλεξανδρινὴν καὶ τὴν Ἀντιοχειανὴν μέθοδον, ἀκολουθῶν μέσην ὁδόν.
16. Λουκ. ιστ', 19.
17. Σκωλήκων νῆμα εἶναι τὸ προϊὸν τοῦ μεταξοσκώληκος.
18. Ρωμ. ε', 12.

τασίαν, ὥστε νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν τὰ ἐνδύματα ποὺ κατασκευάζονται ἀπὸ τὸ ἔριον τῶν προβάτων, οἱ ὁποῖοι ἐνδύονται τὰ μεταξωτὰ καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν παρασυρθῆ εἰς τόσην μεγάλην ἀφροσύνην ὥστε νὰ συνυφαίνουν χρυσὸν εἰς τὰ ἐνδύματα, κυρίως δὲ τὸ γένος τῶν γυναικῶν μᾶς ἐπιδεικνύει αὐτὴν τὴν μαλθακότητα, ἂς μᾶς εἴπουν, C διὰ ποῖον λόγον καλλωπίζουν τὸ σῶμα μὲ αὐτὰ καὶ χαίρουν διὰ τὴν τοιαύτην περιβολήν, καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι ἡ ἐνδυμασία αὐτὴ ἐπενοήθη ἀντὶ μεγίστης τιμωρίας διὰ τὴν παράβασιν; Διατί δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, νὰ λέγη:[19] Ὅταν ἔχωμεν διατροφὰς καὶ σκεπάσματα,[20] θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτά; Βλέπεις ὅτι δι' ἕνα μόνον πρέπει νὰ φροντίζωμεν, νὰ μὴ εἶναι τὸ σῶμα γυμνόν, νὰ καλύπτεται μόνον, οὐδόλως δὲ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἐνδυμασίας.

Ἂς ἔλθωμεν ὅμως εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ θέματός μας· Τότε εἶπε ὁ Κύριος ὁ Θεός· «Ἰδού, ὁ Ἀδὰμ ἔγινεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ὥστε νὰ διακρίνη τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· D καὶ τώρα, ἂν ἁπλώση τὴν χεῖρα του καὶ λάβη ἐπίσης τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὸν φάγη, θὰ ζήση αἰωνίως!». Διὰ τοῦτο Κύριος ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς Ἐδὲμ διὰ νὰ καλλιεργῆ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη.

Παρατήρησε πάλιν τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπε, λέγει, Κύριος ὁ Θεός· «Ἰδοὺ ὁ Ἀδὰμ ἔγινεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν,[21] ὥστε νὰ διακρίνη τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν». Εἶδες πόση εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη τῶν λόγων; Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐννοῶμεν μέσα εἰς τὸ σχέδιον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῶν λόγων αὐτῶν ἐπιθυμεῖ ἐδῶ νὰ μᾶς ὑπενθυμίση τὴν ἀπάτην, εἰς τὴν ὁποίαν παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου διὰ μέσου τοῦ ὄφεως. E Ἐπειδὴ δὲ ἔλεγεν ἐκεῖνος, ὅτι θὰ εἶσθε ὡς θεοί, ἐὰν θὰ φάγητε, καὶ ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας ἐτόλμησαν νὰ φάγουν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ στρέψη πάλιν τὴν προσοχήν των πρὸς τὰ ἐντός, καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήση νὰ αἰσθανθοῦν τὰ σφάλματά των καὶ νὰ τοὺς δείξη τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς παρακοῆς καὶ τῆς ἀπάτης, λέγει:

19. Α' Τιμ. στ', 8.
20. Ὑπὸ τὸν ὅρον σκεπάσματα ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὅταν ἑρμηνεύῃ τὸ παρὸν χωρίον, ἐννοεῖ «ἃ σκεπάσαι μόνον ἡμᾶς ὀφείλει καὶ περιστεῖλαι τὴν γύμνωσιν, μηδὲν περιττόν».
21. Διὰ τῆς φράσεως σαφῶς δηλοῦται τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης τὴν φράσιν χαρακτηρίζουν ἐλαφρὰ εἰρωνεία, δριμὺς ἔλεγχος καὶ βαθυτάτη συμπάθεια.

«Ἰδοὺ ὁ Ἀδὰμ ἔγινεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν».

Ἡ διεισδυτικὴ δύναμις τοῦ ρήματος εἶναι μεγάλη, ὥστε νὰ δύναται νὰ φθάση εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παραβάτου. Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπεριφρόνησες τὴν ἐντολήν μου, ἐπειδὴ ἐφαντάσθης ὅτι θὰ φθάσης εἰς τὴν ἰσοθεΐαν; Ἰδού, ἔγινες ἐκεῖνο ποὺ ἐπερίμενες. Μᾶλλον δὲ ὄχι αὐτὸ ποὺ ἐπερίμενες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἦσο ἄξιος νὰ γίνης. 153 A Ἰδού, λέγει, ὁ Ἀδὰμ ἔγινεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, ὥστε νὰ διακρίνη τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Διότι τοῦτο ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπατεὼν διάβολος, διὰ μέσου τοῦ ὄφεως, ὅτι θὰ διανοιχθοῦν οἱ ὀφθαλμοί σας καὶ θὰ εἶσθε ὡς θεοί, διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. Καὶ τώρα διὰ νὰ μὴ ἁπλώση τὴν χεῖρα του καὶ λάβη ἐπίσης τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὸν φάγη καὶ ζήση αἰωνίως. (Τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν παράδεισον). Πρόσεχε παρακαλῶ ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν λεπτομερῶς τοὺς λόγους αὐτούς, ὥστε τίποτε νὰ μὴ δυνηθῆ νὰ διαφύγη τῆς προσοχῆς μας, ἀπὸ τὰ νοήματα ποὺ ἔχουν κρυφθῆ εἰς τὸ βάθος αὐτό.

B Ὅταν ὁ Θεὸς ἔδιδε τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν Ἀδάμ, ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀπέχη, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ἐτόλμησε νὰ φάγη, ἐδέχθη τὴν τιμωρίαν τοῦ θανάτου. Τοῦτο σαφῶς ὥρισεν εἰς αὐτόν, ὅταν ἔδιδε τὴν ἐντολήν, ἐὰν θὰ παρέβαινεν αὐτήν. Διὰ τὸ δένδρον ὅμως τῆς ζωῆς οὐδεμίαν σαφῆ ἀπαγόρευσιν ἔκαμε. Κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ ἀπ' ὅ,τι δύναμαι νὰ γνωρίζω, ἐπειδὴ ἐδημιούργησεν αὐτὸν ἀθάνατον, ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτόν, ἐὰν ἤθελε, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα νὰ λαμβάνη καρποὺς καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ παρέχη εἰς αὐτὸν ζωὴν αἰωνίαν. Διὰ τοῦτο καμμίαν ἐντολὴν δὲν λαμβάνει περὶ αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ κανένας περίεργος θὰ ἤθελε νὰ μάθη, διατὶ ὠνομάζετο δένδρον τῆς ζωῆς, ἂς μάθη, C ὅτι δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξετάζη καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθῶν πάντα πιστῶς τὴν λογικήν του. Ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἐδημιουργήθη ἀπ' αὐτόν, ἄσκησιν καὶ τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς παρακοῆς, ζῶν μέσα εἰς τὸν παράδεισον, καὶ νὰ κάμη νὰ βλαστήσουν ἐκεῖ καὶ τὰ δύο αὐτὰ δένδρα, τὸ μὲν ἕνα τῆς ζωῆς, τὸ δὲ ἄλλο, θὰ ἐλέγομεν, τοῦ θανάτου. Διότι ἡ βρῶσις αὐτοῦ καὶ ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔγινε θνητός, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς αὐτό, καὶ ὑπεύθυνος εἰς τὸ μέλλον διὰ

τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος· ἐπειδὴ ἤρχισε νὰ ὑπάρχη ἡ ἁμαρτία, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ θάνατος ἐτοποθετήθη κατὰ τρόπον συμφέροντα ἀπὸ τὸν Κύριον, D δι' αὐτὸ δὲν ἀφήνει πλέον τὸν Ἀδὰμ εἰς τὸν Παράδεισον· ἀλλὰ τὸν διατάσσει νὰ φύγη ἀπὸ ἐκεῖ, δεικνύων ὅτι πράττει αὐτό, ὄχι δι' ἄλλον λόγον, παρὰ μόνον ἀπὸ ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ἀκριβῶς, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαβάσωμεν πάλιν τὰ λόγια τῆς ἁγίας Γραφῆς. Καὶ τώρα, λέγει, διὰ νὰ μὴ ἁπλώση τὸ χέρι του καὶ πάρη καρποὺς ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς καὶ φάγη καὶ ζήση αἰωνίως.[22] Ἐπειδή, λέγει, ἔδωσε δείγματα μεγάλης ἀκρασίας διὰ τῆς ἐντολῆς ποὺ ἤδη τοῦ ἐδόθη καὶ ἔγινε θνητός, εἶναι προτιμότερον νὰ διωχθῆ αὐτὸς ἔξω ἀπὸ ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ τολμήση καὶ πάλιν νὰ ἐγγίση αὐτὸ τὸ δένδρον, ποὺ παρέχει τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ συμβῆ νὰ ἁμαρτάνη χωρὶς νὰ ἀποθνήσκη. E Ὥστε ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν παράδεισον εἶναι περισσότερον δεῖγμα ἐνδιαφέροντος παρὰ ἀποτέλεσμα ἀγανακτήσεως.[23] Τέτοιος εἶναι ὁ Κύριός μας. Καὶ ὅταν τιμωρῆ, δὲν δείχνει ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ δείχνει ὅταν εὐεργετῆ. Καὶ τὴν τιμωρίαν δὲ ἐπιβάλλει πρὸς σωφρονισμόν. Ὥστε, ἐὰν βεβαίως ἐγνώριζεν, ὅτι ἡμεῖς δὲν θὰ γίνωμεν χειρότεροι, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν χωρὶς νὰ τιμωρούμεθα, ὁπωσδήποτε δὲν θὰ μᾶς ἐτιμωροῦσε· 154 A ὅμως ἐμποδίζοντας ἐκ τῶν προτέρων τὴν πορείαν μας πρὸς τὸ χειρότερον καὶ ἀνακόπτοντας τὴν αὔξησιν τῆς πονηρίας, μᾶς τιμωρεῖ, ἀκολουθῶντας τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλάνθρωπον τακτικήν Του. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ τώρα ἔπραξεν. Διέταξε τὸν πρωτόπλαστον νὰ φύγη ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐπειδὴ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτόν. Διὰ τοῦτο Κύριος ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς Ἐδέμ, διὰ νὰ καλλιεργῆ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη. Πρόσεχε παρακαλῶ πάλιν ἐδῶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐξεδίωξε, λέγει, αὐτὸν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως, διὰ νὰ καλλιεργῆ τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη.[24]

B Καὶ ἰδού, πραγματοποιεῖ τὰς ἀποφάσεις Του. Ἀφοῦ τὸν ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως,

22. Τὴν αἰωνίαν ζωὴν δὲν θὰ ἔδιδε τὸ ὑλικὸν δένδρον, ἀλλ' ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶχε δοθῆ εἰς αὐτό.

23. Ἰουδ. η', 27. Β' Μακ. στ', 12. Παρμ. γ', 12. Ἰωβ ε', 17-18.

24. Σοφ. Σολ. θ', 15. Γεν. ιη', 27. Σοφ. Σειρ. ιζ', 32. Ψαλμ. ρμε', 4.

τὸν ἔκαμε νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλήφθη. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη· ἀλλὰ εἶπε νὰ καλλιεργῇ ἐκείνην τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ἐπλάσθη. Τοῦτο διὰ νὰ τοῦ ὑπενθυμίζῃ διαρκῶς ἡ ἐργασία τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης[25] καὶ νὰ δύναται νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ κατασκευή του προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ σώματός του ἀρχικῶς ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν γῆν. Τοῦτο βεβαίως ἐννοοῦσε καὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν Του: Μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ κερδίζῃς τὸν ἄρτον σου. Τὸ ἴδιο λοιπὸν ἐννοεῖ καὶ τώρα μὲ τοὺς λόγους: Νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλήφθη. Ἔπειτα μᾶς διδάσκει καὶ τὸ ἑξῆς ἡ Ἁγία Γραφή, διὰ νὰ μάθωμεν εἰς ποίαν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν παράδεισον ἔβαλεν αὐτὸν νὰ κατοικήσῃ. C Λέγει: Καὶ ἐξεδίωξε τὸν Ἀδὰμ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἀπέναντι ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς ἀπολαύσεως.[26]

Παρατήρησε, ὅτι κάθε πρᾶξις τοῦ Κυρίου ὅλων μας, ἦτο ὑπόθεσις φιλανθρωπίας· Καὶ κάθε εἶδος τιμωρίας εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ πολλὴν ἀγάπην. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπομάκρυνσις ὑπόθεσις φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι τὸν ἔβαλε νὰ κατοικήσῃ ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισον, διὰ νὰ θλίβεται συνεχῶς, ἀναλογιζόμενος κάθε ἡμέραν ἀπὸ ποῖα ἀγαθὰ ἔχει ἐκπέσει καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν ὡδήγησε τὸν ἑαυτόν του.

Ἂν καὶ ἐπροξενοῦσε ἀνυπόφορον θλῖψιν ἡ θέα τοῦ παραδείσου, ὅμως ἦτο ὑπόθεσις μεγάλης ὠφελείας. D Εἰς τὸ ἑξῆς ἡ συνεχὴς θέα τοῦ παραδείσου ἐγίνετο παράγων ἀσφαλείας διὰ τὸν θλιβόμενον, διὰ νὰ μὴ περιπέσῃ πάλιν ὁ ἴδιος εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα. Διότι κατὰ κανόνα τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὅταν ἀπολαμβάνωμεν πολλὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν γνωρίζωμεν νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν ὅπως πρέπει, μὲ τὴν στέρησιν αὐτῶν σωφρονιζόμεθα. Τότε διδασκόμενοι διὰ τῆς πείρας, ἀντιλαμβανόμεθα τὴν ἀδιαφορίαν μας καὶ ἔτσι μὲ τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων μανθάνομεν ἀπὸ ποῖα μὲν ἀγαθὰ ἐξεπέσαμεν καὶ μὲ ποίας συμφορὰς περιεβάλομεν τοὺς

25. Ματθ. ε', 8.

26. Περὶ τοῦ παραδείσου ἐδημιουργήθησαν πολλὰ καὶ ἄλυτα προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν τοποθεσίαν αὐτοῦ, τὴν σημασίαν καὶ τοὺς ποταμοὺς οἱ ὁποῖοι τὸν διέρρεον. Ἐπ' αὐτῶν αἱ πιθανώτεραι γνῶμαι εἶναι α') ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀρμενίας, β') ὅτι διέρρεον αὐτὸν ὁ Τίγρης καὶ ὁ Εὐφράτης καὶ γ') ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦν τὸν ἐπίγειον παράδεισον τύπον τῆς στρατευομένης καὶ θριαμβευούσης Ἐκκλησίας.

ἑαυτούς μας. Ὥστε εἶναι ἀπόδειξις πολὺ μεγάλης φροντίδος, τὸ ὅτι διέταξε νὰ κατοικήσῃ κοντὰ καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισον ἐκεῖνος ποὺ εἶχεν ἀποξενωθῆ ἀπὸ αὐτόν. Τοῦτο, διὰ νὰ ἐνθυμῆται ἀπὸ τὴν θέαν καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὠφέλειαν ἐξ αὐτοῦ, E ὥστε, εὑρισκόμενος ἔξω τοῦ παραδείσου, νὰ μὴ ξανατολμήσῃ νὰ φάγῃ ἀπὸ τὸ δένδρον, κινούμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φιλοζωΐας.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ μᾶς τὰ περιγράφει ὅλα, συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν. Καὶ ἐτοποθέτησε τὰ Χερουβὶμ[27] μὲ τὴν περιστρεφομένην πυρίνην ρομφαίαν, διὰ νὰ φυλάττουν τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Ἡ ἀδιαφορία, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν πρὸς τὴν ἐντολήν, ποὺ τοὺς εἶχε δοθῆ, ἔγινεν αἰτία νὰ ἀποκλεισθῆ δι' αὐτοὺς ἡ εἴσοδος μὲ τόσην ἀσφάλειαν. 155 A Προσπάθησε, παρακαλῶ, νὰ κατανοήσῃς, ὅτι ὁ φιλάνθρωπος δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν κατοίκησιν αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ ἐτοποθέτησε τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τῶν Χερουβὶμ καὶ τὴν περιστρεφομένην φλογίνην ρομφαίαν, διὰ νὰ φυλάσσουν[28] τὴν ὁδόν, ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ. Δὲν προσέθεσε δὲ τυχαίως τὴν στρεφομένην, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι δι' αὐτὸν εἶχον ἀποκλεισθῆ, διότι ἐκείνη ἡ ρομφαία διὰ τῆς περιστροφικῆς κινήσεώς της φράσσει ὅλους τοὺς δρόμους,[29] ποὺ ὁδηγοῦν πρὸς τὰ ἐκεῖ δύναται δὲ νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸν διαρκῶς καὶ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀνάμνησιν.

Συνευρέθη δὲ ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν σύζυγόν του τὴν Εὔαν. B Παρατήρησε, πότε ἔγινεν αὐτό. Μετὰ τὴν παρακοὴν καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, τότε ἀρχίζει ἡ σαρκικὴ μῖξις.[30] Πρὸ τῆς παρακοῆς ἔζοῦσαν ἀγγελικὴν ζωήν. Πουθενὰ δὲν ἔγινε λόγος περὶ σαρκικῆς ἐπαφῆς. Διότι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῆ αὐτό, τότε ποὺ δὲν εἶχον ὑποταγῆ εἰς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας; Ἑπομένως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἐκυριαρχοῦσε ὁ παρθενικὸς βίος. Ὅταν ὅμως, ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας, εἰσῆλ-

27. Τὰ Χερουβὶμ εἶναι μία τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν τάξεων.

28. Ὡς φύλακας τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου καὶ τοῦ θρόνου τῆς χάριτος βλέπει τὰ Χερουβὶμ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ (α', 10) καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς (ιζ', 11. καὶ οθ', 2).

29. Διὰ τὸν Χριστιανισμὸν μία εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας, ὁ Χριστός. (Ἰωάν. ιδ', 6-7. Ἰωάν. ι', 7).

30. Ἡ ἄποψις, ὅτι εἰς τὸν παράδεισον συνευρέθη μὲ τὴν γυναῖκα ὁ Ἀδὰμ καὶ δι' αὐτὸ ἐξεδιώχθη ἀπ' αὐτόν, εἶναι ἀβάσιμος.

θεν ἡ παρακοὴ καὶ μαζί της εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία, ἡ μὲν ἁγνότης ἔφυγεν, ἐπειδὴ αὐτοὶ κατέστησαν ἀνάξιοι δι' ἀγαθὰ τόσον μεγάλα, εἰσῆλθε δὲ εἰς τὸ ἑξῆς ὁ νόμος τῆς συνουσίας.

Κατανόησε λοιπόν, ἀγαπητέ, πόσον μέγα εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς παρθενίας. C Εἶναι ἐπίσης πολύτιμος καὶ μέγας θησαυρός, ποὺ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἔχει ἀνάγκην τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι ἐκλέγουν προθύμως τὴν ζωὴν τῆς παρθενίας, ἐπιτυγχάνουν διὰ τοῦ σώματος κατόρθωμα τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. Ὅτι τοῦτο συμβαίνει, ἄκουε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους,[31] ὅταν ἐκεῖνοι, προκαλοῦντες συζήτησιν περὶ ἀναστάσεως, ἤθελον νὰ μάθουν ἐρωτῶντες καὶ λέγοντες: «Διδάσκαλε, ἦσαν παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος ἀφοῦ ἐνυμφεύθη ἀπέθανε, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τέκνον, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ·[32] καὶ ὁ δεύτερος ἀπέθανε, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τέκνον, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ὁμοίως ἔπραξε καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ ὁ πέμπτος, καὶ ὁ ἕκτος, καὶ ὁ ἕβδομος. Εἰς τὴν ἀνάστασιν, λοιπόν, τίνος τῶν ἑπτὰ θὰ εἶναι γυνή; διότι πάντες ἔλαβον αὐτήν».[33] Τί λοιπὸν ἀπαντᾶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Χριστός; «Πλανᾶσθε μὴ γνωρίζοντες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε νυμφεύονται οὔτε νυμφεύουσιν, ἀλλὰ εἶναι ὡς ἄγγελοι».[34]

Εἶδες πῶς ἀντιγράφουν τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων ἐκεῖνοι ποὺ ἀνέλαβον ὡς ἀποστολὴν τὸν παρθενικὸν βίον, κινούμενοι ἀπὸ χριστιανικὸν ζῆλον,[35] ἔστω κι' ἂν βαδίζουν εἰς τὴν γῆν ἢ περιβάλλωνται ὑλικὰ σώματα; Ὅσον μέγα καὶ ὑψηλὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα, τόσον καὶ ἀκόμη πολὺ μεγαλύτεροι εἶναι οἱ στέφανοι καὶ τὰ βραβεῖα καὶ τὰ ἀγαθά, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει δοθῆ ὑπόσχεσις, πρὸς ἐκείνους ποὺ θὰ ἐπιδείξουν μαζὶ μὲ τὴν παρθενίαν καὶ δραστηριότητα ἀγαθοεργίας.

31. Οἱ Σαδδουκαῖοι, θρησκευτικὴ τάξις τῶν Ἑβραίων, ἀντίζηλοι τῶν Φαρισαίων, κατὰ κανόνα πλούσιοι, ἡρμήνευον τὸν νόμον κατὰ τὰ συμφέροντά των καὶ δὲν ἐδέχοντο τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀγγέλων.

32. Εἰς Λευϊτ. ιη', 16 ἀπαγορεύεται ὁ γάμος μετὰ τῆς συζύγου ἀποθανόντος ἀδελφοῦ. Εἰς τὸ Δευτερονόμιον ὅμως κε', 5-10 ὑπάρχει ἡ διάταξις, τὴν ὁποίαν ἐκμεταλλεύονται οἱ Σαδδουκαῖοι.

33. Ὑπάρχει μικρὰ παραλλαγὴ τοῦ κειμένου, ἡ ὁποία προέρχεται εἴτε ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπὸ μνήμης ἐκφέρει αὐτὸ ὁ ὁμιλητής, εἴτε διότι ἐχρησιμοποίει διάφορον ἔκδοσιν τοῦ ἱεροῦ κειμένου.

34. Ματθ. κβ', 25-30. Λουκ. κ', 28-36. Μάρκ. ιβ', 19-25.

35. Κατὰ καιροὺς ἔχομεν περιπτώσεις ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν τὸν μοναχικὸν βίον ἀγόμενα ἀπὸ διάφορα ἐλατήρια καὶ ὄχι ἀπὸ χριστιανικὸν ζῆλον. Αὐτοὶ διέβαλον τὴν ἀποστολὴν τοῦ μοναχισμοῦ.

E Συνευρέθη δὲ ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν σύζυγόν του τὴν Εὔαν, αὐτὴ δὲ συνέλαβε καὶ ἐγέννησε τὸν Κάϊν. Ἐπειδὴ ἐπεκράτησεν ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς παρακοῆς καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ ἔκαμεν αὐτοὺς θνητούς, ὁ πάνσοφος Θεὸς ἐπέτρεψε διὰ τῆς συνουσίας νὰ αὐξάνῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, οἰκονομῶν ἔτσι διὰ τῆς θείας σοφίας Του τὴν διαιώνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. 156 A Καὶ εἶπεν, ἡ γυνή, Ἀπέκτησα ἄνθρωπον διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.[36] Πρόσεχε πῶς ἡ ἐπιβληθεῖσα τιμωρία ἔκαμε περισσότερον σώφρονα τὴν γυναῖκα. Τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου δὲν τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζει καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της. Εἶδες πῶς ἔγινεν ἡ τιμωρία μέσον σωφρονισμοῦ δι' αὐτούς; Διότι λέγει, ἀπέκτησα ἄνθρωπον διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Δὲν μοῦ ἐχάρισεν ἡ φύσις τὸ παιδίον, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μοῦ τὸ ἔχει δωρήσει. Καὶ βραδύτερον ἐγέννησε τὸν ἀδελφόν του τὸν Ἄβελ. Ἐπειδὴ ἔγινεν εὐγνώμων διὰ τὸ παιδίον ποὺ ἐγεννήθη καὶ ἀνεγνώρισε τὴν πρώτην εὐεργεσίαν, δι' αὐτὸ ἔλαβε καὶ δευτέραν. B Τέτοιος εἶναι ὁ ἰδικός μας Κύριος· ὅταν θὰ δείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας διὰ τὰς πρώτας εὐεργεσίας, καὶ ἀναγνωρίσωμεν τὸν εὐεργέτην, τότε χορηγεῖ ἀφθόνους τὰς εὐεργεσίας Του. Καὶ αὐτὴ λοιπόν, ἐπειδὴ ἀπέδωσεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου, διὰ τοῦτο λαμβάνει καὶ ἄλλο παιδίον. Ἡ διαδοχὴ τῶν παίδων, λοιπόν, ἦτο πολὺ μεγάλη παρηγορία[37] κατὰ τῆς θνητότητος, ἡ ὁποία εἰσεχώρησεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεός, κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐχάρισε τὴν διαδοχὴν τῶν παίδων, διὰ νὰ μετριάσῃ τὴν σκληρότητα τῆς τιμωρίας καὶ διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φοβερὸν προσωπεῖον τοῦ θανάτου, καὶ ὡς δύναται νὰ εἴπῃ κανείς, δεικνύοντας ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἰκόνα ἀναστάσεως καὶ οἰκονομῶν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποθνῃσκόντων, ἄλλοι νὰ ἀνίστανται. C

36. Ἡ Εὔα ἔχει ὑπ' ὄψιν της τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε». Ἡ χαρά της δὲ δικαιολογεῖται, διότι ἐκ τῶν ἀπογόνων της θὰ προέλθῃ ὁ Λυτρωτής.

37. Α' Τιμ. β', 15.

Καὶ ἔγινε, λέγει, ὁ Ἄβελ ποιμὴν προβάτων. Ὁ Κάϊν δὲ ἦτο καλλιεργητὴς τῆς γῆς. Μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Ἁγία Γραφὴ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καθ' ἑνὸς ἀπὸ τοὺς γεννηθέντας, καὶ ὅτι ὁ μὲν ἕνας ἐξέλεξε τὴν ἐργασίαν τοῦ ποιμένος, ὁ δὲ ἄλλος τοῦ γεωργοῦ.

Συνέβη δέ, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὁ Κάϊν προσέφερεν ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ ἐδάφους θυσίαν[38] εἰς τὸν Κύριον. Παρατήρησε πῶς ἐτοποθέτησεν ὁ Κύριος εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως. Διότι, λέγε μου, ποῖος καθωδήγησεν αὐτὸν εἰς αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ἐμπειρίαν; Κανένας ἄλλος, παρὰ μόνον ἡ γνῶσις, ποὺ ὑπῆρχεν εἰς τὴν συνείδησιν.

Προσέφερε, λέγει, ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς γῆς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον. D Ἐγνώριζε δὲ καλῶς, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρῃ κάτι ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν κτημάτων του εἰς τὸν Θεόν, ὡσὰν εἰς Κυρίαρχον. Ὄχι διότι ἔχει ἀνάγκην[39] ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, αὐτὸς ποὺ ἀπολαμβάνει τόσον μεγάλης εὐεργεσίας. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πέραν ἀπὸ κάθε ἀνάγκην, δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας. Χάριν ὅμως τῆς σωτηρίας μας ἀνέχεται νὰ γίνωνται αὐτά, κινούμενος ἀπὸ ἄπειρον φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ Θεοῦ σχολεῖον ἀρετῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ὁ Ἄβελ προσέφερε καὶ αὐτὸς πρωτότοκα[40] ἀπὸ τὸ ποίμνιόν του. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου ἐδίδαξα τὴν ἀγάπην σας, ὅτι ὁ Κύριός μας δὲν κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τῶν προσώπων, E ἀλλὰ κρίνοντας αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν θέλησίν των, ἐπιβραβεύει τὴν διάθεσιν. Τοῦτο δὲν ἔπραξα ἁπλῶς καὶ τυχαίως. Ἰδοὺ λοιπόν, παρατήρησε αὐτὸ καὶ τώρα νὰ γίνεται.

Ἂς προσέξωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, μὲ λεπτομέρει-

38. Πρώτη ἐμφάνισις τῆς θυσίας. Ἀρχικῶς ἔχομεν ὑλικὰς θυσίας μετ' ἀναλόγου διαθέσεως. Μετ' ὀλίγον γίνονται πνευματικώτεραι καὶ τελικῶς ἀντικαθίστανται διὰ τῆς Αἰωνίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Τὴν πορείαν αὐτὴν παρακολουθοῦμεν διὰ τῶν χωρίων: Α' Βασ. ιε', 23. Παρμ. ιε', 8. Σοφ. Σειρ. λα', 25. Ὠσ. στ', 6. Ἀμ. ε', 23-24. Ἡσ. α', 11-16. Ψαλμ. Ν', 18-19. Ψαλμ. ρθ', 4. Ἑβρ. στ', 20. 26. Ἀθαν. περὶ ἐνανθρ. κ', 20.

39. Β' Μακκ. ιδ', 35.

40. Εἶναι δηλωτικὸν τῆς ἐκλεκτῆς ποιότητος τῶν προσφερομένων. (Πρβλ. Ἔξοδ. ιγ', 2. Γεν. κε', 33. κζ', 30-38. Ἑβρ. ια', 20. ιγ', 4, ἔνθα ἡ ἔννοια τῶν πρωτοτοκίων συνίσταται εἰς εἰδικὴν χάριν καὶ ἐμπερ ἔχει τὴν σφραγῖδα τῆς υἱοθεσίας καὶ δικαιώματα κληρονομίας, ὅταν ἀναφέρωνται εἰς ἀνθρώπους).

αν, εἰς αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη, καὶ ἂς ἴδωμεν τί μὲν διηγεῖται ἡ Γραφὴ διὰ τὸν Κάϊν καὶ τί διὰ τὸν Ἄβελ, καὶ ἂς μὴ τὸ προσπεράσωμεν ἁπλῶς. Διότι καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ τίποτε δὲν λέγει ἁπλῶς καὶ τυχαίως. 157 A Ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν εἶναι μία συλλαβὴ ἢ ἕνα κόμμα,[41] ἔχει μέσα του κρυμμένον κάποιον θησαυρόν. Τέτοια εἶναι βεβαίως ὅλα τὰ πνευματικά. Τί λέγει λοιπόν;

Συνέβη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, προσέφερεν ὁ Κάϊν προϊόντα ἀπὸ τὴν γῆν ὡς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον, ἐνῷ ὁ Ἄβελ προσέφερε καὶ αὐτὸς πρωτότοκα ἀπὸ τὸ ποίμνιόν του, καὶ ἀπὸ τὰ παχέα μέρη αὐτῶν.

Δι' ἐκείνους ποὺ δύνανται εὐχερέστερον νὰ ἀντιλαμβάνωνται, ἤδη καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως εἶναι φανερὸν αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη. Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει ἡμεῖς νὰ φροντίζωμεν δι' ὅλους ἐξ ἴσου (διότι δὲν κάμνει διακρίσεις ἡ πνευματικὴ διδασκαλία), ἔλα νὰ ἀναλύσωμεν σαφέστερον εἰς σᾶς τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, ἀφοῦ ἐπαναλάβωμεν πάλιν τὰ ἴδια. Ὁ Κάϊν, λέγει, προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Κύριον προϊόντα ἀπὸ τὴν γῆν. B Ἔπειτα ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ διδάξῃ ἡμᾶς καὶ διὰ τὸν Ἄβελ λέγει, ὅτι καὶ αὐτὸς προσέφερε θυσίαν ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ἐκ τῆς ποιμαντικῆς του τέχνης. Προσέφερε, λέγει, καὶ αὐτὸς πρωτότοκα ἀπὸ τὸ ποίμνιόν του καὶ τὰ παχέα μέρη ἐξ αὐτῶν.

Παρατήρησε πῶς ὑπαινίσσεται εἰς ἡμᾶς τὴν φιλόθεον διάθεσιν αὐτοῦ, διότι δὲν προσέφερεν ἁπλῶς ἀπὸ τὴν ποίμνην του, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πρωτότοκα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πολύτιμα, τὰ διαλεγμένα· ἔπειτα καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρωτότοκα προσέφερε πάλιν τὰ καλλίτερα.

Καὶ ἀπὸ τὰ παχέα αὐτῶν, λέγει, C τὰ πλέον εὐπαθῆ καὶ τὰ πολυτιμότερα. Διὰ τὸν Κάϊν δὲ τίποτε παρόμοιον δὲν ἐπεσήμανε, ἀλλὰ μόνον ὅτι προσέφερεν ὡς θυσίαν καρποὺς ἀπὸ τὴν γῆν. Ὡς θὰ ἔλεγε κανείς, τὰ τυχόντα, χωρὶς νὰ καταβάλῃ οὐδεμίαν φροντίδα καὶ ἰδιαιτέραν μέριμναν. Πάλιν λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τονίζω, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέχεται τὰ προσφερόμενα, ὄχι διότι ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ μὲ αὐτὰ νὰ δεικνύωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ διότι προσφέρει ἀπὸ τὰ ἴδια τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα, καὶ διότι κατανοεῖ τὸν μεσολαβητὸν ρόλον τῆς φύσεως καὶ διότι ἀξιοῦται τόσον μεγάλης τι-

41. Ματθ. ε', 18 καὶ Λουκ. ιστ', 17.

μῆς, ἐνῷ εἶναι ἄνθρωπος, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ ἀπὸ τὴν πλευράν του κάθε δυνατὴν προσπάθειαν καὶ νὰ προσφέρῃ τὰ πολυτιμότερα. D 'Αλλὰ πρόσεχε, ἀγαπητέ. Ἂν καὶ εἶχε καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμάς, νὰ ἀντιληφθῇ τί πρέπει νὰ κάμνῃ, ὅμως εὐκόλως ἀποδίδει εὐθύνας εἰς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ προδίδει τὴν σωτηρίαν του ἕνεκα ἰδικῆς του ἀδιαφορίας. Διότι οὔτε ὁ Ἄβελ εἶχε κανένα διδάσκαλον, οὔτε ὁ Κάϊν κάποιον ὑποβολέα καὶ σύμβουλον. Κάθε ἕνας ἐκινήθη πρὸς αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν θυσίαν, ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν προτροπὴν τῆς συνειδήσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἄνωθεν σοφίαν, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. 'Αλλ' ἡ ποιοτικὴ διαφορὰ τῆς πεποιθήσεως καὶ ἡ ἀδιαφορία τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἑνὸς μὲν ἔκαμε δεκτὴν τὴν προσφοράν, τοῦ δὲ ἄλλου ἀπόβλητον.

Καὶ ἔκαμε δεκτὸν ὁ Θεὸς καὶ τὸν Ἄβελ καὶ τὸ δῶρον του. Πρόσεξε πῶς πραγματοποιεῖται ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι θὰ γίνουν οἱ πρῶτοι[42] τελευταῖοι καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι. E 'Ιδού, ἂν καὶ εἶχε τὸ προνόμιον ἀπὸ τὰ πρωτοτόκια, ἂν καὶ πρῶτος προσέφερε τὴν θυσίαν, ἐφάνη κατώτερος[43] ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἐπειδὴ δὲν τὴν προσέφερεν ὅπως ἔπρεπε. Ἐνῷ λοιπὸν προσέφερον καὶ οἱ δύο, λέγει ἡ 'Αγία Γραφή, ὅτι ἐπρόσεξεν ὁ Θεὸς τὸν Ἄβελ καὶ τὰ δῶρα του. Τί σημαίνει, Καὶ ἐπεῖδεν; Τοῦτο ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ ἔκαμε δεκτήν, ἐπήνεσε τὴν διάθεσιν, ἐστεφάνωσε τὴν ἐλευθέραν θέλησιν, καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κανείς, ἠρκέσθη εἰς τὸ γεγονός. 158 A Ἂν καὶ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τολμῶμεν νὰ ἀνοίξωμεν τὸ στόμα διὰ τὴν ἀμίαντον θείαν φύσιν, ὅμως δὲν θὰ ἠδυνάμεθα κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐννοήσωμεν αὐτά, παρὰ μόνον διὰ τῆς γλώσσης, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἄνθρωποι. Παρατήρησε τὸ ἀξιοθαύμαστον.

'Εδέχθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Ἄβελ[44] καὶ τὰ δῶρα του. Τὴν προσφορὰν τῶν προβάτων ὠνόμασε δῶρα, διότι ἦσαν πολύτιμα καὶ διαλεγμένα καὶ καθαρὰ τὰ προσφερθέντα. 'Επρόσεξε, λοιπόν, αὐτόν, διότι ἔκαμε τὴν προσφορὰν μὲ ἁγνὴν διάθεσιν. 'Εδέχθη τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὄχι μόνον διότι ἦσαν καθαρά, ἀλλὰ διότι ἐφαίνοντο πολύτιμα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, καὶ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ προσφέροντος καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἦσαν πρωτότοκα, καὶ μάλιστα τὰ πιὸ διαλεκτὰ ἀπὸ αὐτά, καὶ ἀπὸ τὰ παχέα αὐτῶν, δηλαδὴ τὰ ἄριστα τῶν ἀρίστων. B Καὶ ἐπέβλεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβελ καὶ εἰς τὰ δῶρα του. Εἰς τὸν Κάϊν ὅμως καὶ εἰς τὰς θυσίας του δὲν ἔδωκε σημασίαν. 'Επειδὴ ὁ Ἄβελ προσέφερε μὲ εἰλικρινῆ σκέψιν καὶ ὀρθὴν διάθεσιν, ἐπρόσεξεν ὁ Θεός, δηλαδή, καὶ ἐδέχθη καὶ εὐχαριστήθη καὶ ἐπήνεσε· δῶρα ὠνόμασε τὰ προσφερθέντα, τιμῶν ἔτσι τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ποὺ τὰ προσέφερεν. Εἰς τὸν Κάϊν ὅμως καὶ εἰς τὰς θυσίας του δὲν ἔδωκε προσοχήν. Παρατήρησε τὴν ἀκριβῆ ἔκφρασιν τῆς Γραφῆς. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἐπρόσεξε, ὑπεγράμμισε τὴν ἀπόρριψιν τῶν προσφερθέντων. Τὸ ὅτι ὠνόμασε θυσίας αὐτὰ ποὺ προσεφέρθησαν ἀπὸ τὴν γῆν, κάτι ἄλλο πάλιν μᾶς διδάσκει. C Πρόσεχε δὲ πῶς μᾶς δείχνει διὰ τῶν γεγονότων καὶ διὰ τῶν λόγων, ὅτι ὁ Κύριος θέλει νὰ γίνωνται ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ ἔργα μας ἡ διάθεσίς μας καὶ διὰ νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι εὑρισκόμεθα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ Δημιουργοῦ μας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενός. Μὲ τὸ νὰ ὠνομάσῃ δὲ ἡ 'Αγία Γραφὴ τὰ πρόβατα δῶρα καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς θυσίας, μᾶς διδάσκει, ὅτι δὲν ζητεῖται ἀπὸ τὸν Κύριον, οὔτε ἡ προσφορὰ τῶν ἀλόγων ζώων, οὔτε ἡ προσφορὰ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, παρὰ μόνον ἡ καλὴ διάθεσις τῆς βουλήσεως. D Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ τώρα ὁ μὲν ἕνας, ἕνεκα τῆς διαθέσεως, ἔγινε δεκτὸς μὲ τὸ δῶρον του· ὁ ἄλλος δέ, πάλιν ἕνεκα τῆς διαθέσεως, ἀπεβλήθη μὲ τὴν θυσίαν του. Τὸ ὅτι δὲ ἔδωσε προσοχὴν εἰς τὸν Ἄβελ καὶ εἰς τὰ δῶρα του καὶ δὲν ἐπρόσεξε τὸν Κάϊν καὶ τὰς θυσίας του, πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσωμεν πνευματικῶς. Θέλει δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ αἰσθανθοῦν, ὅτι ἐδέχθη μὲν τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν τοῦ ἑνός, ἀπέρριψεν ὅμως τὴν ἀχαριστίαν τοῦ ἄλλου. Ἔτσι ἐνήργησεν ὁ Θεός.

Ἂς ἐξετάσωμεν ὅμως καὶ τὰ ἀκόλουθα. Καὶ ὠργίσθη ὁ Κάϊν καὶ ἔγινε κατηφὴς εἰς τὸ πρόσωπον. Τί σημαίνει ὅτι ἐλυπήθη λίαν ὁ Κάϊν; Εἶναι διπλῆ ἡ λύπη, ποὺ συνέβη εἰς αὐτόν. 'Ελυπήθη ὄχι μόνον διότι αὐτὸς ἔγινεν ἀπόβλητος, ἀλλὰ καὶ διότι εὐχαρίστως ἔγινε δεκτὸν τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ἐλυπήθη, λέγει, πολὺ ὁ Κάϊν

42. Τὸ πρῶτοι, ἀναφέρεται ἢ εἰς τὸν χρόνον τῆς προσελεύσεως, ἢ εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει τις εἰς τὴν ἐπὶ γῆς βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἢ εἰς τὴν κοινωνίαν γενικῶς. Μᾶλλον τὸ δεύτερον. (Παν. Τρεμπέλα «Ὑπόμν. εἰς τὸ Κατὰ Ματθ.», σ. 370).

43. Ματθ. ιθ', 30. Μάρκ. ι', 31. Λουκ. ιγ', 30.

44. Εἰς τὴν θυσίαν ὁ Θεὸς δὲν δέχεται μόνον τὸ προσφερόμενον δῶρον, ἀφοῦ ἄλλως εἶναι ἀνενδεής, ἀλλὰ καὶ τὸν προσφέροντα, πρὸς τὸν ὁποῖον κυρίως ἐπιστρέφει τὸ θετικὸν ἀποτέλεσμα τῆς θυσίας.

καὶ ἔγινε κατηφὴς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Τί ἐλύπησεν αὐτόν; Καὶ τὰ δύο τὸν ἐλύπησαν· καὶ τὸ ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐπρόσεξε τὴν θυσίαν του καὶ τὸ ὅτι εὐχαρίστως ἐδέχθη τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἔπρεπε λοιπόν, νὰ διορθώση τὸ σφάλμα του, ἀφοῦ γνωρίση τὴν αἰτίαν, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνέβησαν. 139 A Ἐπειδὴ ὁ Κύριός μας εἶναι φιλάνθρωπος, ὅταν ἁμαρτήσωμεν εἴς κάτι, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται τόσον διὰ τὸ ἁμάρτημα, ὅσον ὅταν ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ σφάλμα μας. Ὁ Κάϊν ὅμως περὶ αὐτοῦ οὐδόλως κάμνει λόγον.

Διὰ νὰ ἀντιληφθῆς αὐτὸ σαφῶς, καὶ διὰ νὰ ἴδης τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας, παρατήρησε ἐξ αὐτῶν ποὺ γίνονται τώρα, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀνεξικακίας του.

Ὅταν εἶδεν αὐτὸν νὰ λυπῆται ὑπερβολικῶς καὶ κατὰ ἕνα τρόπον, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ καταποντισθῆ ἀπὸ τὰ κύματα τῆς λύπης, δὲν τὸν παρέβλεψε. Τὴν φιλανθρωπίαν ποὺ ἔδειξε πρὸς τὸν πατέρα του, δίδοντας εἰς αὐτὸν ἀφορμὰς πρὸς ἀπολογίαν, ἀνοίγοντας εἰς αὐτὸν τὴν θύραν τῆς θαρραλέας ὁμολογίας καὶ λέγοντας, Ποῦ εἶσαι; B μετὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην παράβασιν, τὴν ἰδίαν δεικνύει καὶ τώρα πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔγινε τόσον ἀχάριστος. Ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ πέση εἰς τὸν κρημνόν, ἁπλώνοντάς του τὸ χέρι καὶ ἐπιθυμῶν νὰ τοῦ δώση ἀφορμήν, διὰ νὰ διορθώση τὸ σφάλμα, λέγει πρὸς αὐτόν· Διατί εἶσαι ὠργισμένος; καὶ διατί εἶσαι κατηφής; Ἐὰν προσφέρης μὲν σωστά, δὲν διαμοιράζης ὅμως ὅπως πρέπει, δὲν ἁμαρτάνεις; Καὶ ὅμως ἡσύχασε. Αὐτὸς εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς ἐσέ, καὶ σὺ θὰ ἐξουσιάζης αὐτόν.

Παρατήρησε, ἀγαπητέ, τὴν ἄπειρον συγκατάβασιν τοῦ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅταν εἶδεν αὐτὸν νὰ πολιορκῆται ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, πρόσεχε πῶς δίδει εἰς αὐτὸν τὰ κατάλληλα φάρμακα, C κινούμενος ἀπὸ τὴν ὑπερβολικήν του ἀγάπην, ὥστε συντόμως νὰ τὸν ἀνασύρῃ[45] καὶ νὰ μὴ βυθισθῆ εἰς τὸ πάθος. Διατί εἶσαι περίλυπος; καὶ διατί εἶσαι κατηφής; Διὰ ποῖον λόγον, λέγει, κατελήφθης ἀπὸ τόσην λύπην, ὥστε καὶ εἰς τὸ πρόσωπον νὰ ἐμφανίζεται τὸ μέγεθος τῆς θλίψεως; Διατί ἐσκοτείνιασε τὸ πρόσωπόν σου; Διατί εἶχεν αὐτὴν τὴν ἐπενέργειαν εἰς σὲ τὸ γεγονός; Διατί δὲν ἀντελήφθης μόνος σου τὸ πρέπον; Μήπως προσέφερες τὴν θυσίαν εἰς ἄνθρωπον,

45. Τὸ ρῆμα ἀνιμάω = ἀνελκύω, ἀνασύρω, ἀντλῶ ὕδωρ διὰ δερματίνων ἱμάντων, εἶναι ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἀρίστους ἐκ τῶν συγγραφέων.

ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ παραλογισθῆ; Δὲν ἐγνώριζες, ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν ἐκείνων ποὺ τὰ προσφέρουν; Διατί ἀγανάκτησες; καὶ διατί ἔγινες κατηφής; D Ἐὰν προσφέρης μὲν σωστά, δὲν διαμοιράζης ὅμως ὅπως πρέπει, δὲν ἁμαρτάνεις;[46]

Τὸ νὰ συλλάβη κανεὶς τὴν ἔννοιαν τῆς θυσίας εἶναι ἄξιον ἐπαίνου· τὸ ὅτι δὲ δὲν ἔκαμε σωστὴν ἐπιλογήν, τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἀπόρριψιν τοῦ προσφερθέντος. Ὅταν ἐπρόκειτο δὲ νὰ προσφέρης θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἔπρεπε νὰ καταβάλης μεγάλην προσπάθειαν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν προσφερθέντων· καὶ ὅση ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ προσφερθέντος καὶ τοῦ δεχομένου, τόση διαφορὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρξη καὶ εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν ἀγαθῶν. Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως ἀφοῦ δὲν κατενόησες κανένα, ἁπλῶς προσέφερες τὰ τυχόντα. Διὰ τοῦτο οὔτε ἔγιναν δεκτά. E Διότι, ὅπως ἡ ἰδική σου διάθεσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἔκαμες τὴν προσφοράν, χωρὶς νὰ κάμης καμμίαν διάκρισιν,[47] ἔγινε αἰτία νὰ ἀπορριφθῆ ἡ θυσία, ποὺ προσεφέρθη ἀπὸ ἐσέ· ἔτσι ἡ διάθεσις τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔκαμε εὐπρόσδεκτα τὰ δῶρα του, καὶ διότι ἦτο ὀρθὴ καὶ διότι ἔδειξε μεγάλην προσοχὴν κατὰ τὴν ἐπιλογήν. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ζητῶ τὴν τιμωρίαν τοῦ παραπτώματος, ἀλλὰ δεικνύω μόνον τὸ σφάλμα. Εἰς σὲ δίδω συμβουλήν, τὴν ὁποίαν ἐὰν θὰ θελήσης νὰ δεχθῆς, καὶ τὸ ἁμάρτημα θὰ διορθώσης καὶ τὸν ἑαυτόν σου δὲν θὰ περιβάλλης μὲ χειρότερα κακά.

140 A Τί λοιπόν; Ἡμάρτησες, καὶ πάρα πολὺ μάλιστα· ἀλλὰ δὲν σὲ τιμωρῶ διὰ τὸ ἁμάρτημα. Διότι εἶμαι φιλάνθρωπος καὶ δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, παρὰ μόνον τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.[48] Ἂν καὶ ἡμάρτησες, λοιπόν, ἡσύχασε. Προσπάθησε νὰ φέρης γαλήνην εἰς τοὺς λογισμούς σου. Νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ ὁρμητικὰ κύματα, ποὺ πολιορκοῦν τὴν διάνοιάν σου. Σταμάτησε τὴν ταραχήν, μήπως εἰς τὸ πρῶτον ἁμάρτημα προσθέσης ἄλλο τρομερώτερον, ἢ μήπως σκεφθῆς κανένα ἀπὸ τὰ ἀθεράπευτα. Μήπως παραδώσης τὸν ἑαυτόν σου αἰχμάλωτον εἰς τὸν πονηρὸν δαίμονα. Ἡμάρτησες, ἀλλὰ ἡσύχασε.

46. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ἔρχεται φυσιολογικὰ ἡ θετικὴ ἀπάντησις.
47. Ἡ διακριτικὴ ἱκανότης τοῦ πιστοῦ καταξιώνει πᾶσαν λατρευτικὴν αὐτοῦ ἐκδήλωσιν.
48. Ἰεζεκ. ιη', 23.

Ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν πρᾶξιν ποὺ ἐπρόκειτο μελλοντικῶς νὰ ἐπιχειρήση κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ σταματήση μὲ τὰ λόγια αὐτά. B

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐγνώριζε τὰς σκέψεις τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἀφοῦ γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας, μὲ τὰς πολλὰς συμβουλὰς καὶ μὲ τὴν συγκατάβασιν τῶν λόγων, προσφέρει εἰς αὐτὸν τὴν κατάλληλον θεραπείαν. Ἀπὸ πλευρᾶς του ὁ Θεὸς κάμνει τὰ πάντα, ἔστω κι' ἂν αὐτὸς κατεκρήμνισε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀδελφοκτονίας, ἀφοῦ ἔρριψε μακρὰν τὸ φάρμακον. Ἡμάρτησες, ἡσύχασε. Μὴ νομίσης, ὅτι σοῦ ἀφαιρῶ τὰ πρωτεῖα καὶ σὲ ἐκδιώκω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν πρωτοτόκων, ἐὰν δὲν ἐδέχθην τὴν θυσίαν σου, ἐπειδὴ δὲν εἶχες ὀρθὴν διάθεσιν, καὶ ἐὰν ἐδέχθην τὸ δῶρον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἕνεκα τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως αὐτοῦ. C Ἡσύχασε. Διότι, ἂν καὶ ἠξιώθη τῆς τιμῆς ἐκ μέρους μου καὶ ἔγιναν εὐπρόσδεκτα τὰ δῶρα αὐτοῦ, ὅμως αὐτὸς θὰ εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς σὲ καὶ σὺ θὰ τὸν ἐξουσιάζης. Ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν, σοῦ ἐπιτρέπω νὰ ἔχης τὰ προνόμια τῆς πρωτοτοκίας. Ἐκεῖνον δὲ διατάσσω νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἰδικήν σου ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τὴν ἰδικήν σου.

Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς ἐπιθυμεῖ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ νὰ καταπραΰνη τὸν θυμὸν καὶ τὴν παραφροσύνην καὶ νὰ ἀνακόψη αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. Ἐπειδὴ βλέπει σαφῶς τὰ σχέδια τῆς διανοίας του καὶ γνωρίζει καλῶς τὴν σκληρότητα τῆς φονικῆς του διαθέσεως, ἐπιθυμεῖ ἀπὸ τώρα νὰ κάμη εὐθὺν τὸν λογισμόν του, καὶ νὰ ἑδραιώση τὴν γαλήνην εἰς τὴν διάνοιάν του, D ὑποτάσσων τὸν ἀδελφόν του εἰς αὐτὸν καὶ χωρὶς νὰ τοῦ περιορίση τὰ δικαιώματα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τόσην φροντίδα καὶ μετὰ τὰ τόσα φάρμακα τίποτε πλέον ὁ Κάϊν δὲν ὠφελήθη. Τόση μεγάλη ἦτο ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῆς κακίας.

Διὰ νὰ μὴ φανῶμεν δὲ ὅτι παραβλάπτομεν τὴν ἀγάπην σας, μὲ τὸ νὰ παρατείνωμεν ἀκόμη τὸν λόγον,[49] καὶ διὰ νὰ μὴ σᾶς δυσαρεστήση ἡ ὁμιλία μας ταλαιπωροῦσα τὰς ἀκοάς σας, ἀφοῦ σταματήσωμεν ἐδῶ τὸν λόγον, τὸ ἑξῆς θὰ παρακαλέσωμεν τὴν πρὸς ἀκρόασιν ἀγάπην σας. E Νὰ μισήσωμεν τὴν τοιαύτην μίμησιν, καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου μετὰ πολλῆς ἀκριβείας[50] καὶ μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τόσον πολλὰ καὶ τόσον μεγάλα παραδείγματα, ἀφοῦ ἀπευθύνωμεν εἰς τὴν κακίαν πολλὰ χαίρετε.[51] Εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ δυνηθῆ κανένας ἀπὸ ἡμᾶς νὰ καταφύγη εἰς τὴν ἄγνοιαν. 161 A Διότι, ἂν αὐτὸς ὁ Κάϊν ἐδέχθη ἐκείνην τὴν ἀφόρητον καὶ βαρεῖαν τιμωρίαν, ὅπως θὰ ἀναλυθῆ βραδύτερον, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρη κανένα ἀπὸ ὅσους ἔζησαν πρὸ αὐτοῦ, νὰ ἔχη πράξη κάτι παρόμοιον, τί εἶναι φυσικὸν νὰ πάθωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνομεν τὰ ἴδια ἢ καὶ χειρότερα, μετὰ ἀπὸ τὴν τόσην ἀφθονίαν τῆς χάριτος; Ὁπωσδήποτε θὰ μᾶς ὑποδεχθοῦν τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὁ σκώληξ ὁ ἀτελεύτητος, ὁ τριγμὸς τῶν ὀδόντων,[52] τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον,[53] ἡ γέεννα τοῦ πυρός,[54] καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀναπόφευκτοι τιμωρίαι. Οὔτε θὰ ἀπομένη δὲ δι' ἡμᾶς καμμία ἀπολογία, ἐφ' ὅσον μὲ τόσην ἀδιαφορίαν παραμένομεν εἰς τὴν πτῶσιν μας. Διότι μήπως δὲν γνωρίζομεν τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ τί νὰ μὴ πράττωμεν; Καὶ ὅτι θὰ λάβουν τὰ βραβεῖα τῶν στεφάνων, ὅσοι πράττουν τὰ πρῶτα;[55] Θὰ καταδικασθοῦν δὲ εἰς τὰ σκληρότερα βασανιστήρια ὅσοι θὰ ὑποπέσουν εἰς τὰ τελευταῖα;

B Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ εὔχομαι νὰ μὴ ἀποβῆ ἀνώφελος ἡ συνάθροισίς μας ἐδῶ· ἀλλὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἔργα εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων· ὥστε, ἔχοντες τὴν καλὴν πληροφορίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας, νὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ διαπλεύσωμεν εὐκόλως τὸ πέλαγος τῶν δυσχερειῶν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν ἀπεριγράπτων ἐκείνων

49. Πρόλογος καὶ ἐπίλογος εἰς τὰς ὁμιλίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου προσδίδουν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα εἰς αὐτάς.

50. Πράξ. ιστ', 4. Α' Τιμ. ε', 21. στ', 20.

51. Ρωμ. ιε', 26. Σοφ. Σειρ. ζ', 5. Ἠσ. μστ', 8.

52. Ματθ. η', 12.

53. Σκότος τὸ ἐξώτερον εἶναι τὸ σκότος τὸ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία καταλάμπεται ὑπὸ τοῦ θείου φωτός. «Σκότος δὲ τὸ ἐξώτερον, τόπος ἐστὶ κολάσεως χαλεπωτάτης» (Εὐθ. Ζυγαβηνοῦ, «Ἑρμην. κλπ.», τ. 1. σ. 163).

54. Γέεννα: Λέξις σχηματισθεῖσα κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν γκε-χιννόμ = κοιλὰς τοῦ Χιννόμ. Ἦτο κοιλὰς ΝΔ. τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου μικρὰ παιδιὰ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ πυρακτωμένον εἴδωλον τοῦ Μολόχ, δι' αὐτὸ ἐκαλεῖτο κοιλὰς τῶν θρήνων. Τὸν τόπον αὐτὸν ὁ Ἰωσίας ἐκήρυξε βέβηλον καὶ ἐρρίπτοντο ἐκεῖ τὰ ἀκάθαρτα πάντα, τὰ πτώματα τῶν ζώων καὶ τῶν καταδικασθέντων εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, οἱ ἄταφοι νεκροί. Ἐπειδὴ ἤναπτον τακτικῶς πυρὰς διὰ νὰ ἀπολυμαίνεται ἡ περιοχή, ὠνομάσθη γέεννα τοῦ πυρός. Ἔγινε δὲ σύμβολον τῆς κολάσεως.

55. Α' Κορ. θ', 25. Α' Τιμ. δ', 8.

ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη ὁ Κύριος εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν. Καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Εἰς Αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν αὐτοῦ Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, C ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ καὶ τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τὸ πέρασμα ὅλων τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

* 500 C Ἂς ὑπακούωμεν λοιπὸν εἰς τὴν θείαν Γραφὴν καί, ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν της, ἂς προσπαθῶμεν νὰ ἐναποθέτωμεν εἰς τὰς ψυχάς μας τὰ ὑγιῆ δόγματα. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ ἐπιδεικνύωμεν βίον ἐνάρετον, ὥστε καὶ ὁ βίος μας νὰ ἐπιβεβαιώνη τὰ δόγματα καὶ τὰ δόγματα νὰ ἀναδεικνύουν τὴν ζωήν μας τελειοτέραν. Διότι οὔτε, ἐὰν ἔχωμεν μὲν ὀρθὰ δόγματα, ἀλλὰ τὰ ἀμελῶμεν εἰς τὴν πρακτικὴν τοῦ βίου, θὰ ἀποκομίσωμεν κάποιο ὄφελος, οὔτε πάλι ἐὰν διάγωμεν ὀρθῶς, ἀλλὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰ ὀρθὰ δόγματα, θὰ δυνηθῶμεν νὰ κερδίσωμεν κάτι χρήσιμον καὶ συντελεστικὸν εἰς τὴν σωτηρίαν μας. Διότι, ἐὰν θέλωμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν καὶ ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κοσμούμεθα καὶ μὲ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ καὶ μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων καὶ μὲ τὴν ἀρετὴν τοῦ βίου.

Διότι, πές μου, τί τὸ ὄφελος, ἂν ἕνα δένδρον ἐκτείνεται εἰς μέγα ὕψος καὶ εἶναι φουντωμένο ἀπὸ τὰ φύλλα, ἀλλὰ δὲν παράγη κανένα καρπόν; 501 A Ἔτσι καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα δὲν ὠφελοῦν εἰς τίποτε τὸν χριστιανόν, ἐὰν ἀδιαφορῆ διὰ τὸν (ἐνάρετον) βίον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάριζεν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἔλεγε: «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐτήρησε καὶ ἐδίδαξε» (τὰς ἐντολάς).[1] Διότι ἡ διὰ τῶν ἔργων διδασκαλία εἶναι τελειοτέρα καὶ πολὺ ἀξιοπιστέρα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν διὰ τῶν λόγων. Διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, καὶ ὅταν σιωπᾶ καὶ ὅταν ἁπλῶς εἶναι θεατός, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διδάσκη μὲ τὸ παράδειγμά του, ἄλλους μὲ τὴν θέαν καὶ ἄλλους μὲ τὴν ἀκοήν. Καὶ θὰ ἀπολαύση ἀμέριστον τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον μὲ τὰς ἀρετάς του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν συμβολὴν αὐτῶν ποὺ τὸν παρατηροῦν. Προετοιμάζων τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζουν τὸν Κύριόν του, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ μυρίας γλώσσας καὶ ἀκόμη περισσοτέρας θὰ ἀναπέμψη τὰς εὐχαριστίας καὶ τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν τῶν

* Τμῆμα τῆς ὁμιλίας ΙΗ, δημοσιευθὲν ὡς «ἀπόσπασμα» εἰς P.G. 64, 500-501.

1. Ματθ. ε, 19.

ὅλων. Διότι ὄχι μόνον οἱ γνωστοί του καὶ ὅσοι βλέπουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια τὸν ἐνάρετον βίον του, θὰ θαυμάσουν αὐτὸν καὶ τὸν Κύριόν του, B ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν τὸν γνωρίζουν, ἀλλὰ μαθαίνουν δι' ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἄλλους. Καὶ αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν μακράν, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν μεταναστεύσει μακράν. Καὶ θὰ σεβασθοῦν τὴν ὑψίστην ἀρετὴν ὄχι μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροί. Διότι εἶναι τόση ἡ δύναμίς της, ὥστε καὶ τὰ στόματα τῶν πολεμίων της νὰ φράζη ὁλοτελῶς καὶ νὰ τοὺς ἀποστομώνη. Καὶ ὅπως οἱ ἔχοντες ὀφθαλμοὺς δὲν τολμοῦν νὰ ἀτενίσουν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἔτσι καὶ ἡ κακία δὲν θὰ δυνηθῆ ποτὲ νὰ ἀντιμετωπίση κατὰ πρόσωπον τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ θὰ ὑποχωρήση, θὰ στρέψη τὰ νῶτα της καὶ θὰ ὁμολογήση τὴν ἧτταν της. Καὶ πεπεισμένοι δι' αὐτό, ἂς ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἂς κατευθύνωμεν ἀσφαλῶς τὸν βίον μας. Καὶ νὰ φροντίζωμεν νὰ ἀπέχωμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, εἴτε ἁμαρτήματα λόγων εἴτε ἔργων. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν δηλαδὴ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα, δὲν θὰ περιπέσωμεν ποτὲ εἰς τὰ μεγαλύτερα. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν τὴν ὑψίστην ἀρετὴν καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δόξα, δύναμις καὶ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΚΑΪΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΒΕΛ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ, ΑΣ ΠΡΟΧΩΡΗΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΔΙΑΔΑ.

1. Ὅπως αἱ ἀθεράπευτοι πληγαὶ δὲν ἐπουλώνονται μὲ δροσιστικὰ φάρμακα οὔτε μὲ ἐκεῖνα, ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἁπαλύνουν αὐτάς, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχή, ὅταν διὰ μίαν φορὰν αἰχμαλωτισθῇ καὶ ὑποχωρήσῃ εἰς οἱανδήποτε ἁμαρτίαν καὶ δὲν θέλῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὸ συμφέρον της καὶ ἂν ἀκόμη χίλια πράγματα λέγῃ καὶ ἐπαναλαμβάνῃ κανείς, τίποτε δὲν κερδίζει, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ ἔχῃ ἀπονεκρώσει τὴν ἀκοὴν καμμίαν ὠφέλειαν δὲν δέχεται ἀπὸ τὰς παραινέσεις, ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει.

Ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἴδῃ κανεὶς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριβῶς βλέπει τὰς σωματικάς του πληγάς. Διότι εἰς μὲν τὰς σωματικὰς πληγὰς τὰ φυσικὰ παθήματα παραμένουν ἀκίνητα· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς τὴν θέλησιν. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν πολλὲς φορὲς καὶ ὁ κακός, ἐὰν θελήσῃ, νὰ μεταβληθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἀγαθός· E καὶ ὁ καλὸς πάλιν, ἐὰν ἀδρανήσῃ, νὰ περιπέσῃ εἰς τὴν κακίαν. Ὁ Θεὸς βεβαίως τῶν πάντων ἐδημιούργησε τὴν φύσιν μας ἐλευθέραν καὶ ἐπιδεικνύει ὅλας γενικῶς τὰς ἰδιότητάς του, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξωτερικεύῃ τὴν ἀγάπην του· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζει καλῶς καὶ τὰ ἀπόρρητα καὶ ὅσα ἀνακινοῦνται εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας, προτρέπει, συμβουλεύει καὶ προλαμβάνει τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ κακοῦ. Ἐπὶ πλέον δὲ δὲν ἀσκεῖ καταναγκασμόν, ἀλλὰ ἀφοῦ δώσῃ τὰ κατάλληλα φάρμακα, ἀφήνει νὰ ἐξαρτῶνται τὰ πάντα ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ ἀσθενοῦς.

Αὐτὸ λοιπὸν ἔχει γίνει τώρα καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κάϊν. Βλέπε λοιπὸν εἰς πόσην ἀπερισκεψίαν παρεσύρθη ὕστερα ἀπὸ τόσον μεγάλην πρόνοιαν καὶ φροντίδα δι' αὐτόν. 162 A Διότι ἔπρεπε, ἀφοῦ ἀντελήφθη τὴν ἁμαρτίαν του, νὰ προσπαθήσῃ κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον νὰ διορθώσῃ αὐτήν. Ἐκεῖνος ὅμως ὡσὰν μέθυσος προσθέτει εἰς τὸ προηγούμενον πάθημα καὶ τὸ τραῦμα του καὶ δευτέραν πληγὴν καὶ χωρὶς νὰ δεχθῇ τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν, ἡ ὁποία μὲ τόσην ἐπιμέλειαν ἐδόθη εἰς αὐτόν, σπεύδει νὰ

πραγματοποιήσῃ τὸν φόνον, τὸν ὁποῖον εἰς τὸν νοῦν του συνέλαβε καὶ ἀρχίζει μὲ δόλον καὶ πονηρίαν καὶ μὲ ψευδεῖς λόγους νὰ ἐξαπατᾷ τὸν ἀδελφόν του. Εἶναι τόσον μεγάλο θηρίον ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀποκλίνῃ πρὸς τὸ κακόν!

Ὅπως ἀκριβῶς τὸ λογικὸν αὐτὸ ὂν εἶναι μεγάλο καὶ πολύτιμον καὶ ἰδιαιτέρως μάλιστα ὅταν ἐπιδίδεται εἰς ἔργα ἀρετῆς, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὅταν ἀποκλίνῃ πρὸς τὴν κακίαν, μιμεῖται τὴν σκληρότητα καὶ ἀγριότητα τῶν ἀγρίων θηρίων. B Ἀλλά, ὅταν μεταπέσῃ εἰς τὴν ἀγριότητα ἐκείνων πάλιν, τὸ ἥμερον αὐτὸ καὶ λογικὸν ὂν ὑπερβάλλει κατὰ τὴν θηριωδίαν πολλὰ ἄγρια θηρία.

Ἃς παρακολουθήσωμεν λοιπὸν καὶ ἐδῶ, τί συμβαίνει. «Καὶ εἶπε ὁ Κάϊν πρὸς τὸν Ἄβελ τὸν ἀδελφόν του, ἂς περάσωμεν λοιπὸν εἰς τὴν πεδιάδα». Τὰ λόγια εἶναι ἀδελφικά, ἡ σκέψις ὅμως φονική. Τί κάμνεις, Κάϊν; Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι μὲ ποῖον ὁμιλεῖς; Ἀγνοεῖς, ὅτι συζητεῖς μὲ τὸν ἀδελφόν σου; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι ἐγεννήθης ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα; Δὲν συλλογίζεσαι τὸ ἀποτρόπαιον τῆς πράξεως; C Δὲν φοβεῖσαι τὸν δικαστήν, τὴν κρίσιν τοῦ ὁποίου δὲν θὰ διαφύγῃς; Δὲν φρικιᾷ ὁ νοῦς σου μὲ τὸ παράτολμον ἔργον; Διὰ ποῖον σκοπὸν σύρεις τὸν ἀδελφόν σου εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὸν ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὰς πατρικὰς ἀγκάλας; Διὰ ποῖον λόγον ἀποστερεῖς αὐτὸν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ πατρός; Τί περίεργον συμβαίνει εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐκεῖ τώρα σύρεις τὸν ἀδελφόν σου, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προηγουμένως δὲν ἔκαμες, τώρα ἐπιθυμεῖς νὰ κάμῃς καὶ σκέπτεσαι νὰ ἐκδηλώσῃς εἰς βάρος αὐτοῦ τὰς ἐχθρικάς σου διαθέσεις, ἐπικαλούμενος τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ὡς πρόφασιν φιλοφροσύνης; Τί τρέλλα! Τί λύσσα!

Ἔτσι τυφλωμένος κατὰ τὴν σκέψιν δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἀντιληφθῇς τὴν δύναμιν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, οὔτε γνωρίζεις τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. D Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ἦλθες εἰς πόλεμον πρὸς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἰς τίποτε δὲν σὲ ἠδίκησε; Ποῖον κακὸν σοῦ ἔκαμαν οἱ γονεῖς σου καὶ σκέπτεσαι νὰ τοὺς βυθίσῃς εἰς τόσον μεγάλην θλῖψιν καὶ νὰ εἰσαγάγῃς τόσον φρικτὴν τραγῳδίαν καὶ νὰ ὑποδείξῃς πρῶτος σὺ εἰς αὐτοὺς τὸν βίαιον θάνατον; Αὐτὴν τὴν ἀνταμοιβὴν παρέχεις εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν ἀνατροφήν σου; Ποία τέχνη τοῦ διαβόλου σὲ ὤθησεν εἰς αὐτὴν τὴν πρᾶξιν; Μήπως ἠμπορεῖς νὰ ἰσχυρισθῇς ὅτι ἡ εὔνοια τοῦ κοινοῦ τῶν Πάντων Δεσπότου πρὸς τὸν ἀδελφόν σου συνετέλεσεν, ὥστε αὐτὸς νὰ ἐναντιωθῇ κατὰ σοῦ; Ἐξ αἰτίας αὐ-

τῆς τῆς φονικῆς σου διαθέσεως καὶ διὰ νὰ προλάβῃ αὐτὴν δὲν ὑπέταξεν αὐτὸν E καὶ δὲν τὸν ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου καὶ εἶπε «πρὸς σὲ θὰ καταφεύγῃ αὐτὸς καὶ σὺ θὰ ἐξουσιάζῃς αὐτοῦ;» Διότι πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἀδελφοῦ. Παραδέχονται μερικοί, ὅτι ὁ Θεὸς συνεζήτησε μὲ τὸν Κάϊν αὐτὰ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Θυσίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς προσέφερεν εἰς Αὐτόν, ὅτι «εἰς σὲ θὰ ἀφορᾷ αὐτό, δηλαδὴ τὸ δῶρον καὶ σὺ θὰ ἄρχῃς αὐτοῦ» ἀντὶ τοῦ σὺ θὰ καρποῦσαι αὐτό.

163 A Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἀνέφερον καὶ τὰς δύο περιπτώσεις, ἀφήνω αὐτὰς εἰς τὴν κρίσιν σας, διὰ νὰ παραδεχθῆτε καὶ οἱ ἴδιοι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς φανῇ ὀρθότερον. Διότι ἐγὼ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ.

Καὶ λέγει, ὅτι, ὅταν εὑρέθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐξηγέρθη ὁ Κάϊν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τὸν ἐφόνευσε.[1] Εἶναι φοβερὰ ἡ πρᾶξις, ἐπικίνδυνον τὸ τόλμημα, μισητὸν τὸ ἐπιχείρημα, ἀσυγχώρητον τὸ ἁμάρτημα καὶ θηριῶδες τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. Ἐπετέθη, λέγει, ἐναντίον τοῦ Ἄβελ, τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ἀκάθαρτος χείρ! Ἐλεεινὴ δεξιά! Ἢ καλύτερα δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν ἀκάθαρτον καὶ ἐλεεινὴν τὴν χεῖρα, ἀλλὰ τὸν νοῦν, ὁ ὁποῖος κατηύθυνε τὴν χεῖρα. B Ὡς ἑξῆς λοιπὸν ἂς εἴπωμεν. Τί θρασεῖα σκέψις καὶ ἀκάθαρτος καὶ ἐλεεινὴ καὶ ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ κανείς, τίποτε δὲν θὰ εἴπῃ ἀντάξιον αὐτῆς. Πῶς δὲν ἐναρκώθη ἡ χείρ του; Πῶς ἠμπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὸ ξίφος καὶ νὰ καταφέρῃ τὸ κτύπημα; Καὶ πῶς δὲν ἐγκατέλειψεν ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα; Πῶς ἠμπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ τὸ ἐπαχθὲς τόλμημα; Πῶς τὴν τελευταίαν στιγμὴν δὲν ἐλύγισε καὶ δὲν ἤλλαξε γνώμην; Πῶς δὲν ἐσκέφθη τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου; Πῶς πρὸ τῆς πράξεως δὲν ὑπελόγισε τὰς συνεπείας τοῦ ἔργου; Πῶς ἠνέχθη μετὰ τὸν φόνον νὰ ἴδῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του νὰ σφαδάζῃ ἐπὶ τῆς γῆς; Πῶς ἀντεῖχε νὰ βλέπῃ νεκρὸν σῶμα εἰς τὴν γῆν ἐξηπλωμένον καὶ ἀμέσως δὲν κατέρρευσε πρὸ τοῦ θεάματος; C Ἐὰν ἡμεῖς, ὕστερα ἀπὸ τόσα ἔτη, ὅταν καθημερινῶς βλέπωμεν ἐκείνους, ποὺ ἀποθνήσκουν καὶ μάλιστα ἐκδημοῦν κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ χωρὶς νὰ ἔχωμεν καμμίαν συγγένειαν πρὸς αὐτούς, συντριβώμεθα

1. Ὁ Ἄβελ εἶναι ὁ πρῶτος φονευθεὶς δίκαιος. Εἶναι τύπος Χριστοῦ. Ὁ Ἄβελ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐκ φθόνου καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ φθόνου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

καὶ καταπαύωμεν τὴν ἔχθραν, ἂν εἶναι ἐχθρός, ἦτο φυσικὸν πολὺ περισσότερον ὁ Κάϊν νὰ συντριβῇ καὶ ἀμέσως νὰ ἐκπνεύσῃ ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν ἀδελφόν του, μὲ τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου συνεζήτει, τὸν ἀδελφόν, ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν αὐτὴν κοιλίαν, ποὺ ἐδέχθη τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, αἰφνιδίως νὰ κεῖται κάτω ἄπνους καὶ ἀκίνητος καὶ νὰ σφαδάζῃ ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα.

D 2. Ἂς ἴδωμεν κατόπιν μετὰ τὴν ἀνοσίαν πρᾶξιν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν παράτολμον αὐτὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία στερεῖται κάθε συγγνώμης, πόσην συγκατάβασιν καὶ φιλανθρωπίαν ἐπιδεικνύει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Κάϊν. Καὶ μόνον αὐτό, δηλαδὴ ὅτι ἔδωσε τὸ δικαίωμα εἰς αὐτόν, ποὺ διέπραξε τοιοῦτον ἔγκλημα, νὰ ἀπολογηθῇ, πόσην ἀγαθότητα περικλείει; Ἐφ' ὅσον ἡμεῖς πολλὲς φορὲς περιφρονοῦμεν τοὺς συνανθρώπους μας, ἐπειδὴ βλέπομεν νὰ διαπράττουν τέτοιο τόλμημα, πολὺ φυσικώτερον εἶναι νὰ ἐξοργίζεται ὁ ἀγαθὸς Θεός, ποὺ ἐπιδεικνύει τόσην ἀνεξικακίαν καὶ πολὺ δικαίως. Διότι εἶναι ἰατρὸς καὶ στοργικὸς πατήρ. E Καὶ ὡς ἰατρὸς μὲν τὰ πάντα ἐπιχειρεῖ καὶ μετέρχεται, ὥστε οἱ βαρέως ἀσθενοῦντες νὰ ἐπανακτήσουν τὴν ὑγείαν των, ὡς στοργικὸς δὲ πατὴρ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ ἀμελείας ἐπρόδωσαν τὴν εὐγενῆ καταγωγήν τους, ἐπιθυμεῖ μὲ τὴν πατρικὴν στοργὴν νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν προτέραν εὐτυχίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι πολὺ τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητός του, θέλει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν καὶ πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ ἐτόλμησε τὸ φοβερὸν ἀνοσιούργημα. Λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν «Ποῦ εἶναι ὁ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;» 164 A Πολλὴ καὶ ἄπειρος ἡ ἀνεξικακία τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἠρώτα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζεν, ἀλλὰ κάμνει τὸ αὐτό, ποὺ εἶχε κάμει καὶ εἰς τὸν πατέρα ἐκείνου, τὸν Ἀδάμ. Τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ κάνῃ αὐτό. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἔβλεπεν ἐκεῖνον νὰ κρύπτεται ἀπὸ ἐντροπὴν λόγῳ τῆς γυμνότητός, ἠρώτα, «ποῦ εἶσαι»[2], ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε ποῦ εὑρίσκετο, ἀλλὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν δυνατότητα τῆς παρρησίας, ὥστε μὲ τὴν ὁμολογίαν τοῦ σφάλματος νὰ ἀποπλύνῃ τὸ ἁμάρτημα, καὶ τώρα ἐρωτᾷ τὸν Κάϊν καὶ λέγει, ποῦ εὑρίσκεται ὁ ἀδελφός σου; B (Τοῦτο βεβαίως ἦτο συνήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ ζητῇ τὴν ὁμολογίαν τοῦ παραπτώματος, ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἡμάρτησαν

2. Γεν. 3, 9.

ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ παρέχη τὴν ἄφεσιν). Προσποιεῖται ἄγνοιαν ὁ στοργικὸς Κύριος, διὰ νὰ προετοιμάση διὰ τῆς ἐρωτήσεως ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὰ παραπτώματα, ὥστε νὰ σπεύση πρὸς ὁμολογίαν αὐτῶν καὶ νὰ δυνηθῆ νὰ τύχη κάποιας συγγνώμης, ἴσως δὲ καὶ ἀγάπης. Ποῦ εὑρίσκεται ὁ Ἄβελ, ὁ ἀδελφός σου; Τί λοιπὸν θὰ σκεφθῆ ὁ ἀχάριστος καὶ ἀνόητος, ὁ θρασὺς καὶ ὁ ἀδιάντροπος; Πρέπει νὰ ἀντιληφθῆ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐρωτᾶ αὐτόν, ὄχι διότι ἀγνοεῖ, ἀλλὰ διότι ζητεῖ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ καὶ θέλει νὰ μᾶς διδάξη νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας ποτὲ προτοῦ ἀποδειχθοῦν τὰ ἀδικήματά των. Καὶ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ἀκόμη τὴν συμβουλὴν τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι ἐχρησιμοποίησε προληπτικὰ φάρμακα ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἀναστείλη τὴν κακὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ C μολονότι ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώριζε τὴν ἐν νῷ σύλληψιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου.

Ἔπρεπε, ἀφοῦ ἀντελήφθη ὅλα αὐτά, νὰ θέση τέρμα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς τρέλλας του καὶ νὰ ὁμολογήση[8] αὐτό, ποὺ ἔγινε, καὶ νὰ δείξη εἰς τὸν ἰατρὸν τὴν πληγὴν καὶ νὰ δεχθῆ ἐκ μέρους του τὰ φάρμακα. Ἐκεῖνος ὅμως διατρανώνει τὸ τραῦμα καὶ καθιστᾶ τὴν διάβρωσιν τῶν πληγῶν βαρυτέραν. Καὶ εἶπε, λέγει, δὲν γνωρίζω. Βλέπεις πόσην ἀναίδειαν περιέχει ἡ ἀπάντησις. Μήπως συζητεῖς πρὸς ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ ἐξαπατήσης; Δὲν ξεύρεις, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον συζητεῖς; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι ἐρωτᾶ νὰ μάθη ἀπὸ μεγάλην καλωσύνην, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐξεύρη κάποιαν εὐκαιρίαν, D νὰ ἐκδηλώση τὴν ἀγάπην του καὶ ἀφοῦ ἐξαντλήση κάθε δυνατότητα πρὸς χάριν σου, ὥστε νὰ μὴ ἔχης εἰς τὸ μέλλον καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὴν τιμωρίαν, διότι ἤδη διὰ τῆς στάσεώς σου κατέστησες τὸν ἑαυτόν σου ὑπεύθυνον;

Καὶ εἶπε, λέγει, δὲν γνωρίζω. Μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου; Βλέπε, σὲ παρακαλῶ, ἐδῶ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως καὶ πῶς ὠθούμενος ἐκ ταύτης διὰ νὰ ὁμιλήση, δὲν ἐσταμάτησε μὲ τὸ νὰ εἴπη «Δὲν γνωρίζω», ἀλλὰ προσέθεσε, «μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου;» καὶ ἐπιβαρύνει ἔτσι περισσότερον τὸν ἑαυτόν του.

8. Ἡ δειλία εἶναι ἐπακόλουθον τῆς ἁμαρτίας. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν διεφθάρη ἠθικῶς, ἔπαυσε νὰ εἶναι εἰλικρινὴς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἔχει τὸ σθένος νὰ ἀναλάβη τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

Καὶ ὅμως, ἐὰν σὺ εἶχες κάμει ὅλα γενικῶς μὲ συνέπειαν καὶ ὀρθότητα καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, E εἶχες ὑποχρέωσιν νὰ εἶσαι φύλαξ καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀδελφοῦ σου. Διότι τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ φύσις καὶ ἔχουν ὑποχρέωσιν, ὅσοι ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλίας προέρχονται νὰ εἶναι φύλακες ὁ εἷς τοῦ ἄλλου. Ἐὰν δὲν ἐπεθύμεις αὐτό, οὔτε ἤθελες νὰ εἶσαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ σου, διὰ ποῖον λόγον ἔγινες σφαγεὺς καὶ ἐφόνευσες ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν σὲ ἠδίκησε καὶ ἐπίστευσες, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ ἀσκήση ἔλεγχον δι' αὐτό; Περίμενε ὅμως καὶ θὰ ἴδης αὐτὸν τὸν νεκρὸν νὰ σοῦ γίνεται κατήγορος καί, ἐνῷ κεῖται νεκρός, νὰ καταμαρτυρῆ κατηγορίας εἰς βάρος σου, ὁ ὁποῖος ζῆς καὶ βαδίζεις, μὲ καθαρὰν φωνήν. 145 A «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς διατί ἔκαμες αὐτό;» Εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ λόγου καὶ ἡ ἔμφασις. Διὰ ποίαν αἰτίαν, λέγει, ἔκαμες αὐτό; Διατί προέβης εἰς αὐτὸ τὸ ἀνόσιον τόλμημα, εἰς τὴν μιαρὰν ἐνέργειαν, εἰς τὴν ἀσυγχώρητον πρᾶξιν, εἰς τὴν ἀφόρητον τρέλλαν, εἰς τὸν πρωτάκουστον καὶ παράξενον φόνον, ὁ ὁποῖος διὰ πρώτην φορὰν εἰσάγεται εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον διὰ τῆς χειρός σου; Διατί ἔκαμες αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ φοβερόν, τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἁμάρτημα εἰς τὸν κόσμον; Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου μοῦ κραυγάζει ἀπὸ τὴν γῆν. Μήπως εἶμαι θνητός, λέγει, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἀκούη μόνον τὴν φωνήν, ἡ ὁποία ἐκφέρεται διὰ τῆς γλώσσης; Εἶμαι Θεὸς καὶ ἠμπορῶ νὰ ἀκούω διὰ μέσου τοῦ αἵματος ἐκείνον, ὁ ὁποῖος φωνάζει καὶ ἂν ἀκόμη κεῖται κάπου νεκρὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. B Νὰ λοιπὸν πόσον ἐγείρεται ἀπὸ τὸ αἷμα ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ὡσὰν νὰ ἀναβαίνη ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ διατρέχη τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις καὶ νὰ ἵσταται πλησίον καὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλικοῦ θρόνου καὶ νὰ ὀδύρεται διὰ τὴν ἰδικήν σου ἀκάθαρτον φονικὴν πρᾶξιν καὶ νὰ προσάπτη τὴν κατηγορίαν τῆς ἀνοσιουργίας. «Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου κραυγάζει πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὴν γῆν».

Μήπως διέπραξες, λέγει, τὸ ἔγκλημα τοῦτο εἰς ξένον καὶ ἄγνωστον; Εἰς βάρος τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν σὲ ἠδίκησεν. Ἴσως ὅμως ἡ ἰδική μου εὔνοια πρὸς τὸν ἀδελφόν σου νὰ προεκάλεσεν αὐτὸν τὸν φόνον καί, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσες νὰ ἀνοίξης πόλεμον μὲ ἐμέ, πρὸς ἐκεῖνον ἐξαπέλυσες τὴν ἀσυγκράτητον ὀργήν σου.

C Διὰ τοῦτο λοιπὸν θὰ σοῦ ἐπιβάλω τοιαύτην ποι-

νήν[4] ὥστε νὰ μὴ λησμονηθῇ ποτὲ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπετόλμησες καὶ ἡ συνέπεια τούτου ἐπιβληθεῖσα ποινὴ καὶ νὰ εἶναι παράδειγμα τὸ πάθημά σου εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἔκαμες τοῦτο καὶ ἐπραγματοποίησες τὰς κακὰς προσωπικάς σου σκέψεις καὶ ἐξ αἰτίας μεγάλου φθόνου ὥρμησες εἰς τὸν φόνον, θὰ εἶσαι κατηραμένος ἀπὸ τὴν γῆν.

3. Βλέπεις, ἀγαπητέ μου, τὴν διαφορὰν τῆς κατάρας; Μὴ ἀντιπαρέρχεσαι ἁπλῶς τὴν περίπτωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας προσπάθησε νὰ ἀντιληφθῇς πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι αὐτὴ ἡ παρατολμία. D Καὶ πόσον μεγαλύτερον εἶναι αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα ἀπὸ τὴν ἀνυπακοὴν τῶν πρωτοπλάστων, εἶναι δυνατὸν νὰ πληροφορηθῇ ὁποιος θέλει, ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῆς κατάρας. Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει «ἂς εἶναι κατηραμένη ἡ γῆ εἰς τὰς ἐργασίας»[5] καὶ ἔρριπτε τὴν κατάραν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἐνῷ τοιουτοτρόπως ἐξεδήλωνε τὴν φροντίδα διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐδῶ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις ἦτο ὀλεθρία καὶ τὸ τόλμημα παράνομον καὶ ἡ ἐνέργεια ἀσυγχώρητος, ὁ ἴδιος δέχεται τὴν κατάραν. «Κατηραμένος νὰ εἶσαι, λέγει, ἐκ μέρους τῆς γῆς»,[6] διότι ἔκαμεν ὅ,τι ἔκαμε καὶ ὁ ὄφις, ὡσὰν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὴν γνώμην τοῦ διαβόλου καί, ὅπως ἐκεῖνος μὲ τὴν ἀπάτην εἰσήγαγε τὸν θάνατον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἐξηπάτησε τὸν ἀδελφὸν καὶ τὸν παρέσυρεν εἰς τὴν πεδιάδα, E ὥπλισε τὴν χεῖρα του καὶ διέπραξε τὸν φόνον. Διὰ τοῦτο ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἐκεῖνον ἔλεγε θὰ εἶσαι κατηραμένος περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς τοιουτοτρόπως καὶ εἰς αὐτὸν ἐπειδὴ διέπραξε τὰ ἴδια πρὸς ἐκεῖνον.

Ὅπως ἀκριβῶς ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος ὠθεῖται ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον καὶ δὲν ἀνέχεται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐξ ἀρχῆς ἐδόθησαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸν φθόνον ὥρμησε πρὸς τὴν ἀπάτην, ἡ ὁποία φέρει τὸν θάνατον, 166 A τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὸς μόλις εἶδε τὸν Κύριον νὰ διάκειται εὐμενῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ὥρμησεν ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου πρὸς τὸν φόνον. Δι᾽ αὐτὸ λέγει ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν «νὰ εἶσαι κατηραμένος ἐκ μέρους

4. Δὲν ὑπῆρχεν ἕτερος κριτὴς ἐπὶ τῆς γῆς διὰ νὰ κρίνῃ τὸ βαρὺ ἁμάρτημα τοῦ Κάϊν καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ ἁρμόζουσα ποινὴ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

5. Γεν. 3, 17.

6. Γεν. 3, 14.

τῆς γῆς». Κατηραμένος θὰ εἶσαι, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆν, «ἡ ὁποία ἤνοιξε τὸ στόμα της, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσες μὲ τὴν ἰδίαν σου χεῖρα. Καὶ θὰ εἶσαι κατηραμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆν, ἡ ὁποίαν ἠνέχθη νὰ ποτισθῇ ἀπὸ τέτοιο αἷμα, τὸ ὁποῖον ἐχύθη ἐξ αἰτίας τόσον μεγάλης ἔχθρας καὶ διὰ χειρὸς τόσου ἀσεβοῦς.

B Ἔπειτα ἡ Ἁγία Γραφὴ ἑρμηνεύει τὴν κατάραν μὲ περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ λέγει «ὅταν καλλιεργῇς τὴν γῆν, ἐκείνη δὲν θὰ σοῦ παρέχῃ τοὺς καρπούς της». Μεγάλη μορφὴ τιμωρίας καὶ πολὺ τὸ βάρος τῆς ἀγανακτήσεως. Θὰ ὑπομείνῃς λέγει, τὸν κόπον καὶ θὰ καταβάλλῃς κάθε προσπάθειάν σου καὶ θὰ καλλιεργῇς τὴν γῆν, ἡ ὁποία ἐμολύνθη μὲ ἀδελφικὸν αἷμα. Ὅμως δὲν θὰ λάβῃς καμμίαν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόπους, ἀλλὰ θὰ σοῦ εἶναι ἀνώφελος ὅλος ὁ μόχθος, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιδείξῃς.

Καὶ δὲν θὰ παύσουν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ καὶ «θὰ στενάζῃς καὶ θὰ τρέμῃς, ὅσον θὰ ζῇς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι μεγάλη μορφὴ τιμωρίας. Τὸ νὰ στενάζῃ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ τρέμῃ ὅσον ζῇ. C Ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησες διὰ τὸν κατάλληλον σκοπόν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν μελῶν, διὰ τοῦτο σοῦ ἐμβάλλω συνεχῆ ταραχὴν καὶ τρόμον, ὥστε ὄχι μόνον σὺ νὰ νουθετῆσαι ἀδιακόπως δι᾽ αὐτοῦ καὶ νὰ ἐνθυμῆσαι τὴν ἀνοσίαν αὐτὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι, ὅσοι σὲ βλέπουν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς των, ὡσὰν νὰ κραυγάζῃ ὁλοκάθαρα κάποια φωνή, νὰ μανθάνουν νὰ μὴ ἀποτολμοῦν κακὰς ἐνεργείας, διὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ αὐτὰ μὲ σέ, καὶ ἡ τιμωρία σου νὰ παραδειγματίζῃ ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ κανεὶς ποτὲ πλέον τὴν γῆν μὲ ἀδελφικὸν αἷμα. Καὶ δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον βεβαίως δὲν ἐπισπεύδω τὸν θάνατόν σου, νὰ μὴ λησμονηθῇ δηλαδὴ τὸ γεγονός, ἀλλὰ σὲ κάμνω νὰ ὑπομένῃς ζωὴν βαρυτέραν ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ νὰ διδαχθῇς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωήν σου, πόσον ὀλέθρια πράγματα ἐτόλμησες.

D «Καὶ εἶπεν ὁ Κάϊν πρὸς τὸν Κύριον· ἡ ἁμαρτία μου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ συγχωρῆται».

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος τοῦ Κάϊν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκομίσωμεν μεγάλην καὶ πολὺ ὠφέλιμον συμβουλὴν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μας πρὸς αὐτό. «Καὶ εἶπεν ὁ Κάϊν ἡ ἁμαρτία μου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ συγχωρῆται».

Ἰδοὺ μιὰ πλήρης ὁμολογία. Τοιαύτη δηλαδὴ εἶναι, λέγει, ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία διεπράχθη ὑπ' ἐμοῦ, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τύχη συγγνώμης. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐξωμολογήθη μὲ πολλὴν εἰλικρίνειαν. Ἀλλὰ καμμία ὠφέλεια, ἀγαπητέ μου. Εἶναι παράκαιρος αὐτὴ ἡ ἐξομολόγησις. **E** Διότι τοῦτο ἔπρεπε νὰ κάμη εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, ὅταν ἀκόμη ἦτο δυνατὸν νὰ τύχη τῆς ἐπιεικείας τοῦ δικαστοῦ.

Ἐνθυμηθῆτε, παρακαλῶ, τώρα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγον πρὸ ὀλίγου, ὅτι δηλαδὴ ὁ καθείς μας θὰ μεταμεληθῆ διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς δικαίας κρίσεως, διότι θὰ βλέπη ἐνώπιόν του τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα βασανιστήρια καὶ τὰς ποινάς, αἱ ὁποῖαι, δὲν ἐπιδέχονται ἔλεος. Ὅμως τότε καμμίαν ὠφέλειαν δὲν θὰ ἔχη, διότι ἔχει προδοθῆ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἡ μετάνοια εἶναι ἔγκαιρος προτοῦ ἐπιβληθῆ ἡ τιμωρία· μέχρι τότε ἔχει ἀπόλυτον ἰσχύν.

167 **A** Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ὅσον ἀκόμη εἶναι καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ δράση τὸ θαυμαστὸν τοῦτο φάρμακον, ἂς καρπούμεθα τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν καὶ ὅσον χρόνον εἴμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἂς ἐπιδιώκωμεν τὴν ἐκ τῆς μετανοίας θεραπείαν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, ἀφοῦ πλήρως κατανοήσωμεν, ὅτι δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν, ἐὰν μεταμεληθῶμεν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς θεατρικῆς παραστάσεως καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πάλης.

4. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Διότι ἔπρεπε, ὅταν ἠρωτᾶτο ἀπὸ τὸν Κύριον «ποῦ εἶναι ὁ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;», τότε νὰ ὁμολογήση τὸ ἁμάρτημά του καὶ νὰ προσπέση καὶ νὰ παρακαλέση καὶ νὰ ζητήση συγχώρησιν. Ἐκεῖνος ὅμως τότε τὴν θεραπείαν ἠρνήθη, τώρα δέ, ἔπειτα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ ὅλα γενικῶς ἔλαβον τέλος καὶ **B** ἀφοῦ μὲ καθαρὰν φωνὴν τὸ αἷμα τοῦ νεκροῦ προσῆψεν εἰς αὐτὸν τὴν κατηγορίαν, ἐξομολογεῖται, χωρὶς ὅμως ἐξ αὐτοῦ νὰ ἀποκομίζη κέρδος.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε «Δίκαιος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρῶτος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του διὰ τὸ ἁμάρτημά του».[7] Αὐτὸς λοιπόν, ἐὰν ἔσπευδε νὰ προλάβη τὸν ἔλεγχον τοῦ Κυρίου, ἴσως θὰ ἠξιώνετο κάποιας ἐπιεικείας λόγῳ τῆς μεγάλης ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Διότι κανένα ἁμάρτημα, ὁσονδήποτε μεγάλο καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπωθήση τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἡ-

7 Παροιμ. 18, 17.

μεῖς ἐπιδείξωμεν μετάνοιαν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον καὶ ζητήσωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν.

C «Καὶ εἶπεν ὁ Κάϊν, εἶναι μεγαλυτέρα ἡ ἁμαρτία μου, ὥστε νὰ μὴ συγχωρῆται».[8] Ἐπαρκὴς ἡ ἐξομολόγησις, ἀλλὰ ἐκτὸς χρόνου. «Καὶ εἶπεν, ἐφ' ὅσον σήμερον μὲ διώκεις ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θὰ ἀποκρυβῶ καὶ ἀπὸ τὰ βλέμματά σου καὶ θὰ στενάζω καὶ θὰ τρέμω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ οἱοσδήποτε μὲ συναντήση θὰ μὲ φονεύση». Βλέπε, πόσον εἶναι ἐλεεινὰ τὰ λόγια του καὶ διότι λέγονται ἐκτὸς χρόνου καὶ διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἰσχύν, ἐπειδὴ ἔχουν προδοθῆ ἀπὸ τὸν καιρόν. «Καὶ εἶπεν, ἐφ' ὅσον μὲ διώκεις σήμερον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θὰ ἀποκρυβῶ καὶ ἀπὸ τὰ βλέμματά σου καὶ θὰ στενάζω καὶ θὰ τρέμω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ οἱοσδήποτε μὲ συναντήση θὰ μὲ φονεύση». **D** Ἐφ' ὅσον, ἰσχυρίζεται ὁ Κάϊν, μὲ ἔκαμες νὰ εἶμαι κατηραμένος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἀπέστρεψες τὰ βλέμματά σου ἀπὸ ἐμὲ καὶ μοῦ ἐπέβαλες τόσον μεγάλην τιμωρίαν, ὥστε νὰ στενάζω καὶ νὰ τρέμω, τίποτε λοιπὸν δὲν ἐμποδίζει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν εἰς τόσας συμφορὰς καὶ ἔχασε τὴν προστασίαν σου, νὰ φονευθῆ ἀπὸ ὁποιονδήποτε.

Εὔκολον πρᾶγμα εἶναι, λέγει ὁ Κάϊν, νὰ μὲ φονεύση ὅποιος θέλει. Οὔτε ὁ ἴδιος ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῶ, ἐφ' ὅσον τὰ μέλη τοῦ σώματός μου ἔχουν παραλύσει καὶ ἀπὸ παντοῦ ἀπωθοῦμαι. Καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὅλοι γενικῶς γνωρίζουν, ὅτι ἔχασα τὴν ἰδικήν σου προστασίαν, θὰ προπαρασκευάση ὁποιονδήποτε θέλει, ὥστε νὰ ἐξορμήση ἐναντίον μου, διὰ νὰ μὲ φονεύση. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ καλωσύνη τοῦ Δεσπότου;

E Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. Δὲν εἶναι ἔτσι. Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι αὐτὰ θὰ γίνουν ἔτσι. Οὔτε παρέχεται δικαίωμα νὰ σὲ φονεύση οἱοσδήποτε ἐπιθυμεῖ. Ἀλλὰ μὲ τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς σου καὶ εἰς σὲ θὰ δίδω περισσότερα βάσανα καὶ δίδαγμα θὰ ἀφήσω εἰς τὰς ἑπομένας γενεάς, διὰ νὰ γίνη τὸ παράδειγμά σου αἰτία σωφρονισμοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ κανεὶς νὰ μὴ ἀκολουθῆ τὴν ἀπόφασίν σου.

Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός. Δὲν εἶναι ἔτσι. Ἑπταπλασία ἐκδίκησις θὰ ληφθῆ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύση τὸν Κάϊν. Ἴσως πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ πολὺν κάμα-

8. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐκδηλοῦται ἀδιαφορία καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἡ ἀπόγνωσις.

τον συνεσώρευσα εἰς τὰ σώματά σας. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; 168 A Ἐπειδὴ βλέπω, νὰ ἐπιδεικνύετε μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ ἐπιθυμίαν νὰ μὲ ἀκούετε, θέλω καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα νὰ εἰσέλθω καὶ νὰ τὰ ἑρμηνεύσω κατὰ τὴν δύναμίν μου.

Τί σημαίνει, ὅτι θὰ ληφθῇ ἑπταπλασία ἐκδίκησις; Ἀλλὰ καὶ πάλιν φοβοῦμαι, μήπως μὲ τὸ πλῆθος τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι λέγονται τώρα, καλύψω τὴν μνήμην ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν προηγουμένως καὶ σᾶς προκαλέσω τὸν κόρον. Ἀλλά, ἐὰν δὲν κατεπονήθητε, κάμνετε ὑπομονὴν καί, ὅταν ἀναλύσωμεν τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον, τότε θὰ διακόψωμεν τὴν συζήτησιν.

Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος. Δὲν εἶναι ἔτσι. Ἑπταπλασία ἐκδίκησις θὰ ληφθῇ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάϊν· Καὶ ὥρισεν ὁ Θεὸς σημεῖον εἰς τὸν Κάϊν νὰ μὴ τὸν φονεύσῃ οἱοσδήποτε θὰ τὸν συναντήσῃ. B Ἐφοβήθης αὐτό, λέγει, μήπως φονευθῇς δηλαδὴ ἀπὸ κάποιον; Ἔχε θάρρος, δὲν θὰ γίνῃ αὐτό. Διότι, ὅποιος κάμῃ αὐτό, θὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτόν του ἔνοχον ἑπταπλασίας τιμωρίας. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν σοῦ θέτω σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ σὲ φονεύσῃ κανεὶς ἀπὸ ἄγνοιαν καὶ καταστήσῃ τὸν ἑαυτόν του ἔνοχον αὐτῆς τῆς τιμωρίας.

5. Ἀλλὰ πρέπει περισσότερον νὰ σᾶς διασαφήσω, πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάϊν, γίνεται ἔνοχος ἑπταπλασίας ποινῆς. Προσέχετε, σᾶς παρακαλῶ. Διότι, ἐὰν τώρα, ὅπως ἀκριβῶς εἴπομεν πολλάκις εἰς προηγουμένας ἡμέρας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς νηστείας, ὅταν ἔχωμεν τόσην γαλήνην καὶ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὰς σκέψεις, ποὺ συνταράσσουν τὸν νοῦν μας, C δὲν κατανοήσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, πότε θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς ἄλλον καιρὸν νὰ μάθωμεν αὐτά;

Δι' αὐτὸ λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω καὶ ἀκόμη πρὸ τῶν γονάτων σας ὑποκλίνομαι, μὲ τεταμένην τὴν σκέψιν ἂς προσέχωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ λεχθοῦν, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀφοῦ ἀντλήσωμεν μάθημα γενναῖον καὶ ὑψηλόν.

9. Ποῖος θὰ ἐφόνευε τὸν Κάϊν ἀφοῦ, φονευθέντος τοῦ Ἄβελ, δὲν ὑπῆρχον ἄλλοι ἄνθρωποι πλὴν τῶν γονέων των; Οἱ ἀδελφοί του ἀσφαλῶς, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ ἢ θὰ ἐγεννῶντο βραδύτερον. (Βλ. Ἰωὴλ Γιαννακ., μν. ἔργ., σ. 70).

Τί σημαίνει λοιπόν, ὅτι θὰ ληφθῇ ἑπταπλασία ἐκδίκησις.[10] Κατὰ πρῶτον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν χρησιμοποιεῖται πρὸς δήλωσιν τοῦ πλήθους καὶ εἰς πολλὰ μέρη θὰ εὕρῃ κανεὶς τοῦτο νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν σημασίαν, ὅπως τὸ «στεῖρα ἐγέννησεν ἑπτά»[11] καὶ τόσα ἄλλα ὅμοια. D Μᾶς ὑπενθυμίζει ἐδῶ τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος καὶ ὅτι τὸ ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐκεῖνος, δὲν εἶναι ἁπλοῦν, ἀλλὰ ἑπτὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὤφειλε νὰ τύχῃ μεγάλης τιμωρίας διὰ κάθε ἓν ἁμάρτημα. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά; Θὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά, ἐὰν ὑπολογίσωμεν ὡς ἑξῆς: Πρῶτον ἐφθόνησε τὸν ἀδελφόν του, διότι εἶχε τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο καὶ μόνον, ὅταν ὑπάρχῃ, εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπισύρῃ τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ. Δεύτερον ἐφθόνησε τὸν ἰδικόν του ἀδελφόν. Τρίτον ἔπλεξε δόλον. Τέταρτον διέπραξε φόνον. Πέμπτον ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν. Ἕκτον πρῶτος διέπραξε τὸν φόνον. E Ἕβδομον ἐψεύσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Παρηκολουθήσατε, ὅσα ἐλέχθησαν, ἢ ἐπιθυμεῖτε πάλιν ἐκ νέου νὰ ἀπαριθμήσωμεν αὐτά, διὰ νὰ γνωρίσετε, πῶς κάθε ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπισύρῃ δι' αὐτὸν τὴν μεγίστην τιμωρίαν. Διότι ποῖος ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν νὰ τύχῃ συγγνώμης ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φθονεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἀπολαμβάνει τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ; Νὰ ἡ πρώτη καὶ ἡ μεγίστη καὶ ἀσυγχώρητη ἁμαρτία. Καὶ αὐτὴ πάλιν γίνεται ἀκόμη μεγαλυτέρα, ὅταν ὁ φθονούμενος εἶναι ἀδελφός, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν ἔχει διαπράξει κανὲν ἀδίκημα. Ἔτσι καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία ἁμαρτία. 169 A Τρίτη ἔπειτα ἁμαρτία, ὅτι ἔπλεξε δόλον, διότι ἐξηπάτησε τὸν ἀδελφόν, τὸν ἔσυρεν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ δὲν ἐσεβάσθη οὔτε αὐτὴν τὴν φύσιν. Τέταρτον ἁμάρτημα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ φόνος, τὸν ὁποῖον διέπραξε. Πέμπτον ὅτι ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του, τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλίας μὲ αὐτόν. Ἕκτον, ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγε τὸ εἶδος τοῦ φόνου. Ἕβδομον, ὅτι ἐτόλμησε νὰ ψευσθῇ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Θεοῦ.

Καὶ προσθέτει. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ σὲ φονεύσῃ, θὰ καταστήσῃ τὸν ἑαυτόν του ἔνοχον ἑπταπλασίας τιμωρίας. Μὴ φοβῆσαι αὐτό. Νά, σοῦ ἐπιθέτω καὶ

10. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ τὸν Κάϊν θὰ ὑποστῇ χειρότερα. Ὁ Μ. Βασίλειος λέγει, ὅτι διὰ τῶν ἑπτὰ τιμωριῶν θὰ τιμωρηθοῦν ἑπτὰ μεγάλα ἁμαρτήματα.

11. Α' Βασιλ. 2, 5.

σημεῖον,[12] ὥστε νὰ σὲ γνωρίσουν, ὅσοι σὲ συναντοῦν. B Ἡ ἐπὶ πολὺ διατήρησίς σου εἰς τὴν ζωὴν θὰ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὰς ἑπομένας γενεάς. Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μόνος σου διέπραξες χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ἄλλος παρών, ὅλοι θὰ μάθουν, βλέποντες σὲ νὰ στενάζῃς καὶ νὰ τρέμῃς καὶ ἐπὶ πλέον ἐξ αἰτίας τοῦ σωματικοῦ πόνου νὰ κραυγάζῃς καὶ μὲ ὅλους νὰ συζητῇς καὶ νὰ λέγῃς: κανεὶς ἄλλος νὰ μὴ τολμήσῃ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τολμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα προέβην ἐγώ, διὰ νὰ μὴ δεχθῇ τόσον μεγάλην ποινήν.

ς'. Ἀκούοντες αὐτά, ἀγαπητοί μου, ἂς μὴ παρερχώμεθα ἀπερισκέπτως, ὅσα ἔχουν λεχθῆ, οὔτε νὰ ἀποβλέπωμεν μόνον εἰς αὐτό, ἂν δηλαδὴ καθημερινῶς συνερχώμεθα ἐδῶ καὶ ἀπολαμβάνωμεν τὰ ἀγαθὰ τῆς πνευματικῆς Τραπέζης. Διότι καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἔχομεν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων, ἂν δὲν ἀκολουθῇ ὑπακοὴ διὰ τῶν ἔργων. C Ἀλλά, ἀφοῦ ἀντιληφθῶμεν, διὰ ποίαν αἰτίαν ὡδήγησεν ὁ Κάϊν τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἀσυγχώρητον καὶ βαρεῖαν ἁμαρτίαν καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τόσην σκληρότητα ἢ καλύτερον φόνον ἐτόλμησεν εἰς βάρος τοῦ ἰδίου τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ ὁποῖος γενικῶς ποτὲ δὲν ἐπεχείρησε νὰ ἀδικήσῃ αὐτόν, ἂς μὴ ἀποφεύγωμεν νὰ πάθωμεν δυσάρεστα καὶ κακά, ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγωμεν περισσότερον, νὰ προξενῶμεν συμφορὰς εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐκεῖνος πράγματι, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ φονεύσῃ τὸν πλησίον του, ὑποβάλλεται εἰς δοκιμασίαν.

Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὴν περίπτωσίν μας ποῖος ἔχει ζημιωθῆ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐφόνευσεν ἢ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη; Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε. D Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη καὶ μέχρι τώρα μνημονεύεται εἰς τὰ στόματα ὅλων γενικῶς καὶ ἀνακηρύσσεται καὶ στεφανώνεται ὡς πρωτομάρτυς τῆς ἀληθείας, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «καὶ νεκρὸς ὁ Ἄβελ ἀκόμη διαλέγεται».[13] Ἀντιθέτως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε καὶ τότε μὲν ἔζη τὴν πλέον ἐλεεινὴν ζωὴν ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν φόνον βάλλεται μὲ τὰς κατηγορίας ὅλων

12. Ποῖον σημεῖον ἐπιθέτει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κάϊν, διὰ νὰ τὸν ἀναγνωρίζουν; Τινὲς ὑποστηρίζουν, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σκυθρωπὸν ἀφεξῆς τοῦ προσώπου του.

13. Ἑβρ. 11, 4.

καὶ φέρεται ὡσὰν παράδειγμα βδελυγμίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ κατάρας ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ αὐτὰ μὲν εἰς τὴν παροῦσαν καὶ πρόσκαιρον ζωήν. Ὅσα θὰ συναντήσουν καὶ οἱ δύο κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰ ἔργα του θὰ λάβῃ ὁ καθεὶς ἀπὸ τὸν Δίκαιον Κριτήν, E ποῖος λόγος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ αὐτά, εἴτε εἶναι ἀγαθὰ εἴτε ὄχι; Κανεὶς λόγος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ οὔτε τὰ εὐχάριστα οὔτε τὰ δυσάρεστα. Διότι ἐκεῖνον μέν, τὸν Ἄβελ δηλαδή, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αἱ αἰώνιαι σκηναὶ καὶ αἱ τάξεις τῶν Πατριαρχῶν καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὁ ὅμιλος τῶν ἁγίων θὰ ὑποδεχθοῦν διὰ νὰ βασιλεύσῃ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. 170
A Ἀντιθέτως δὲ τὸν Κάϊν ἡ γέεννα τοῦ πυρὸς καὶ ὅλα γενικῶς τὰ ὑπόλοιπα ἀτελείωτα βασανιστήρια θὰ δέχωνται τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου διὰ νὰ τιμωρῆται μαζὶ μὲ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαπράξει παραπλήσια ἀδικήματα καὶ μάλιστα μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μετὰ ταῦτα ἐκυριεύθησαν ἀπὸ αἰσχρότατα πάθη, διὰ τὰ ὁποῖα προβλέπεται ἡ μεγαλυτέρα ποινὴ ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου τῶν πάντων. Ἄκουε ἀκόμη καὶ τὸν θεῖον Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει: «ὅσοι ἡμάρτησαν χωρὶς τὸν νόμον, χωρὶς τὸν νόμον καὶ θὰ ἀπολεσθοῦν».[14] Θὰ ὑποστοῦν δηλαδὴ ἐλαφροτέραν τιμωρίαν, διότι δὲν ἔχουν τὸν ἔλεγχον τοῦ Νόμου πρὸς ἀπειλὴν καὶ διόρθωσιν. «Καὶ ὅσοι ἡμάρτησαν, ἐνῷ εἶχον λάβει καὶ ἐγνώριζον τὸν γραπτὸν Νόμον, θὰ κριθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Νόμου». B Καὶ αὐτοί, λέγει, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Νόμου ἔχουν διαπράξει τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους, θὰ ὑπομείνουν περισσότερον βαρείας καὶ περισσότερον ἀνυποφόρους ποινὰς καὶ βασανιστήρια. Καὶ εἶναι αὐτὸ πολὺ φυσικόν, διότι οὔτε ὁ Νόμος οὔτε τὸ γεγονός, ὅτι εἶδον τοὺς ἄλλους νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τόσον μεγάλας δοκιμασίας, κατώρθωσαν νὰ καταστήσουν αὐτοὺς περισσότερον συνετοὺς καὶ χρηστούς.

Διὰ ταῦτα, σᾶς παρακαλῶ, ἀπὸ τώρα βεβαίως, ἂς συνετίζωμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὰ παθήματα τῶν ἄλλων καὶ ἂς κατευθύνωμεν τὴν ζωήν μας εἰς ὑποταγὴν πρὸς τὸν Κύριον, ὑπακούοντες εἰς τοὺς Νόμους Αὐτοῦ. Καὶ οὔτε φθόνος οὔτε ζηλοτυπία οὔτε σαρκικὴ ἐπιθυμία

14. Ρωμ. 2, 12.

οὔτε ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία τῆς παρούσης ζωῆς, C οὔτε ἡ ἡδονὴ τῆς γαστρὸς οὔτε καμμία ἄλλη παράλογος ἐπιθυμία νὰ κυριεύσῃ ἡμᾶς καὶ τοὺς λογισμούς μας· ἀλλά, ἀφοῦ καθαρίσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ κάθε ῥύπον καὶ ἀπὸ κάθε ὑπερβολικὴν μέριμναν τῆς ζωῆς καὶ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰ αἰσχρὰ καὶ ἐπονείδιστα πάθη, ἂς σπεύσωμεν πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν καὶ πρὸς τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα παρεσκεύασεν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀγαποῦν. Εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀξιωθῶμεν αὐτῶν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Χάριτος καὶ τῆς Φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 43

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΕ'—ΙΘ'

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
IV, Parisiis 1836, σελ. 136 - 201 (PG 53, 118 - 166)